

บทที่ ๑

ความรู้ทั่วไปของประเทศเนปาล

ประเทศเนปาลมีลักษณะรูปร่างภูมิประเทศคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าทอดตัวยาวนานไปทางทิศใต้ของเทือกเขาหิมาลัย ซึ่งตั้งอยู่ในโซนเอเชียใต้ เนปาลเป็นดินแดนที่ไม่มีพื้นที่ดินติดต่อกับทะเล (Land Lock)^๐ มีพื้นที่ทั้งหมด ๕๖,๘๒๗ ตารางไมล์ หรือ ๑๔๗,๖๕๐ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ที่ ละติจูดที่ ๒๘° ๗' เหนือ ลองจิจูดที่ ๘๑° ๑๗' ตะวันออก อาณาเขตทิศเหนือ ติดมณฑลทิเบต เขตแดนของประเทศจีน ทิศตะวันออก ติดต่อกับรัฐสิกขิม และรัฐเบงกอลตะวันออกของอินเดีย ทิศตะวันตกและทิศใต้ติดต่อกับรัฐอุตตรประเทศ และรัฐพิหารของอินเดีย

ลักษณะภูมิประเทศ

ขนาดของประเทศมีความยาวจากภาคตะวันออกไปจรดภาคตะวันตก ประมาณ ๘๘๐ กิโลเมตร และความกว้างแบ่งเป็นสองส่วน จาก ภาคใต้ถึงภาคกลางกว้างประมาณ ๑๔๔ กม. และ จากภาคกลางถึงภาคเหนือกว้างประมาณ ๒๔๐ กม. สามารถแบ่งระดับความสูงจากทิศใต้ได้ดังนี้คือ ที่ต่ำที่สุดเป็นที่ราบแถบยาวขนานกับพรมแดนของประเทศอินเดีย เรียกว่า ที่ราบ เทราย หรือ เทอราย (Terai) ความสูงประมาณ ๒๐๐ ฟุตเหนือระดับน้ำทะเล ซึ่งปกคลุมไปด้วยป่าทึบ และที่ลุ่มทางเหนือขึ้นไปเป็นเทือกเขาสิवालิก (Siwalik) มีความสูงเฉลี่ย ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ฟุตเหนือระดับน้ำทะเล ปกคลุมด้วยป่าหิมพาน และยังมีพื้นที่ที่เล็กน้อยเป็นที่ทำการเกษตร ถัดจากเทือกเขาสิवालิกมีหุบเขาที่เป็นชั้นๆ หลายแห่ง ซึ่งไม่ต่อเนื่องกัน มีที่ราบหุบเขาที่ใหญ่ที่สุดคือ หุบเขากัฐมัณฑุ (Kathmandu Valley) กว้างประมาณ ๒๐ ไมล์ มีประชากรหนาแน่นที่สุดภายในหุบเขานี้ ปัจจุบันเป็นเมืองหลวง และหัวใจของประเทศเนปาล ถัดไปเป็นภูเขา มหาภารต (Mahabharat Rang) บริเวณภูเขามีระดับความสูงประมาณ ๕,๐๐๐ - ๑๒,๐๐๐ ฟุต ถัดจากนี้ถึงเหนือสุดคือ ภูเขาหิมาลัย (Himalaya Range) ซึ่งมียอดเขาที่สูงที่สุดของโลกชื่อ เคารีสังกร^๑ หรือที่รู้จักกัน ในนามของยอดเขา เอเวอเรสต์ (Mt. Everest) มีความสูงประมาณ ๘,๘๔๘ เมตร หรือ ๒๙,๐๒๘ ฟุต โดยสรุปแล้วลักษณะของประเทศเนปาลแบ่งเป็น ๓ ภาค คือภาครายเทราย (The Terai) ซึ่งมีชายแดนติดต่อกับประเทศอินเดียเหนือ, ภาคกลาง ซึ่งเป็นส่วนที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดของประเทศ (The Inner Himalaya Mahabharat lekh) และ ภาคหิมาลัย (Himalaya Range) เป็นเขตแดนติดกับทิเบต^๒ นอกจากนี้ที่ราบเทรายทางตอนใต้ของประเทศ เนื้อที่ร้อยละ ๑๐ ปกคลุมไปด้วยภูเขาและป่าไม้

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

คงคิบ ซึ่งมีความสูงประมาณ ๔,๐๐๐ ฟุตจากระดับน้ำทะเลขึ้นไป เนื่องจากประเทศเนปาลตั้งอยู่บนเทือกเขาสูง และมีที่ราบหุบเขาอย่างที่ได้อกล่าวมาแล้วข้างต้นจึงทำให้ประเทศเนปาลมีลักษณะภูมิประเทศที่สูง-ต่ำแตกต่างกันดังนี้

๑. เขตเทือกเขาหิมาลัยสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๖,๐๐๐ ฟุต
๒. เขตภูเขาสูงอัลไพน์สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๔,๐๐๐ - ๑๖,๐๐๐ ฟุต
๓. เขตภูเขาสูงปานกลางสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๗,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ฟุต
๔. เขตพื้นที่ราบเตรายสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๔,๐๐๐ - ๗,๐๐๐ ฟุต^๓

ลักษณะภูมิอากาศ

เนปาลเป็นดินแดนแห่งขุนเขา ๙๐% จำนวนยอดเขาที่สูงที่สุดของโลก ๑๘ ยอด แต่ละยอดมีความสูงระดับ ๒๖,๐๐๐ ฟุตขึ้นไป เฉพาะในประเทศไทยเนปาลมีถึง ๑๐ ยอดในจำนวน ๑๘ ยอดนี้ เนื่องจากตั้งอยู่บนเทือกเขาสูงและมีที่ราบหุบเขา ทำให้เนปาลมีลักษณะที่แตกต่างกันมาก ลักษณะพื้นที่ที่แตกต่างกันนี้เองที่ทำให้มีลักษณะภูมิอากาศแตกต่างหลากหลาย คือ อากาศเขตอบอุ่น, อากาศเขตร้อนชื้น อากาศหนาว และมี ๔ ฤดู คือ

ฤดูใบไม้ผลิ : กุมภาพันธ์- มิถุนายน (ประมาณ ๔ เดือน)

ฤดูร้อน : มิถุนายน-กันยายน (ประมาณ ๓ เดือน)

ฤดูใบไม้ร่วง : ตุลาคม - ธันวาคม (ประมาณ ๓ เดือน)

ฤดูหนาว : ธันวาคม - กุมภาพันธ์ (ประมาณ ๒ เดือน)

ความแตกต่างของระดับพื้นดินของประเทศ ทำให้เนปาลมีลักษณะภูมิอากาศครอบคลุมทุกลักษณะของโลก นับตั้งแต่เขตร้อนภาคใต้ไปจนถึงเขตหนาวเทือกเขาหิมาลัย ลักษณะของพืชและสัตว์ที่มีอยู่ก็แตกต่างกันไปตามลักษณะของภูมิอากาศและภูมิประเทศด้วย

ในฤดูหนาวของประเทศเนปาลจะมีอุณหภูมิประมาณ ๑- ๑๘ องศาเซลเซียส เดือนพฤษภาคม-กันยายนเป็นเดือนที่มีอุณหภูมิสูงสุดเช่นเดียวกับประเทศในเขตร้อนทั่วไป

ประชากรและเชื้อชาติ

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มาจากชนหลายเผ่า ได้แก่ อารยัน, ทิเบต-พม่า, อินโดอารยัน (มองโกลอยด์) และชนกลุ่มน้อยอีกมากมาย เป็นต้น เชื่อกันว่าเนปาลเป็นประเทศลี้ภัย หรือสถานที่โยกย้ายไปปักหลักตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย นานาชนวงศ์เผ่าเหล่านี้อาศัยอยู่ในภาคและพื้นที่ต่าง ๆ กัน มีภาษาที่ใช้ในการสื่อสารก็แตกต่างกันไม่น้อย วัฒนธรรมความ

เป็นอยู่ และลักษณะการแต่งกายก็แตกต่างกันตามระดับความสูง-ต่ำของพื้นที่ และยังมีลักษณะที่แตกต่างกันด้วยระบบวรรณะที่สลับซับซ้อน สภาพภูมิอากาศที่แตกต่างกันทำให้วิถีชีวิตของชนเหล่านี้ก็แตกต่างกันไปด้วย ประชาชนเนปาลแบ่งออกเป็นเชื้อชาติ ๓ ตระกูลใหญ่ คือ

๑. มองโกลอยด์ (Mongoloid) เป็นกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ตามเทือกเขาหิมาลัย
๒. อินโดอารยัน (Indo Aryan) ซึ่งเป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ของประเทศ
๓. ดรavidian (Dravidian) เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม (น่าจะเป็นชาว เนวาร์ในปัจจุบัน)

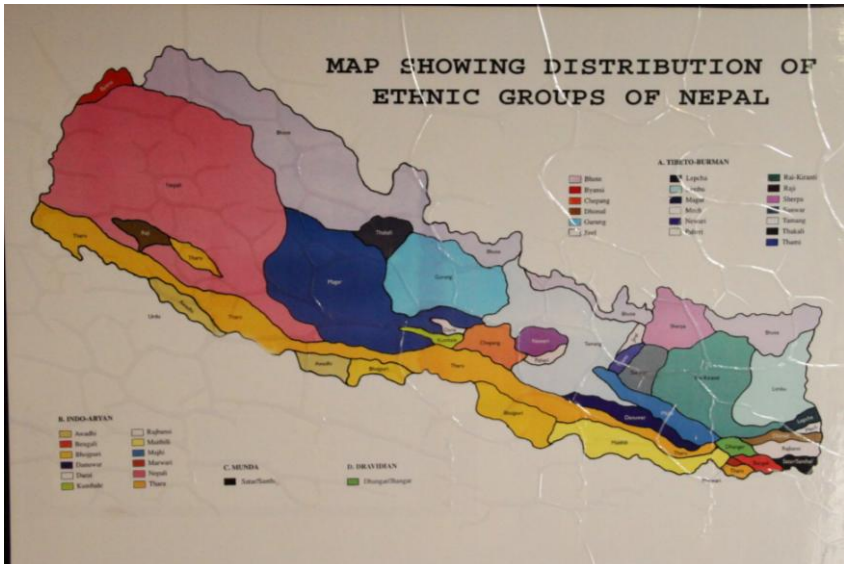
ประชาชนที่อาศัยอยู่ทั่วประเทศมีลักษณะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศที่แยกออกเป็น ๓ ภาค คือ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๑. **ภาคหิมาลัย (Himalayan Zone)** ประกอบด้วยชนเผ่าหลัก ๆ ที่อาศัยอยู่คือ เผ่าถากาลี (Thakalis) เผ่าตามาง (Tamangs) เผ่าทิเบตียน (Tibetan) เผ่าเซอร์ปา (Sherpas) เป็นต้น

๒. **ภาคกลาง (Midlands Zone)** ประกอบด้วย เผ่าราอี-ลิมบู (Rai-Limbus) เผ่าเนวาร์ (Newar) เผ่ากูรุง (Gurung) เผ่ามาคาร (Magars) เผ่าบาหูน-เซตริ (Bahuns - Chhetris), เป็นต้น

๓. **ภาคเตราย (Terai Zone)** ประกอบด้วย เผ่าฐารู (Tharus) เผ่ายาคอบ (Rajbhar), เผ่ากูรมี (Kurmi), ซาห์ (Jha) เป็นต้น

ศาสนา

ประเทศไทยโดยส่วนรวมแล้วผู้ที่นับถือศาสนาฮินดูมากเป็นอันดับหนึ่ง และเคยเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศ หลังล้มเลิกระบบกษัตริย์ ไม่มีศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ รองลงมาพระพุทธศาสนามีผู้นับถือมากที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยไม่น้อย ทางด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ศาสนามุสลิมก็มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนชาวเขตราย อย่างไรก็ตามศาสนาในประเทศไทยมีการผสมกลมกลืนกันระหว่างศาสนาหลักๆ คือ พระพุทธศาสนา กับ ศาสนาฮินดู ประเทศไทยแม้เต็มไปด้วยลัทธิและทำเนียบทางศาสนาที่แตกต่างกันออกไป พุทธศาสนิกชนกราบไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ของศาสนาฮินดู และศาสนิกฮินดูก็เข้ากราบไหว้พระพุทธรูปในศาสนสถานพุทธ หรือมาร่วมกิจกรรมทางศาสนาเช่นกัน ประชากรโดยทั่วไปแล้วแยกกันไม่ออกว่าคนไหนพุทธ และคนไหนฮินดู อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาย่อมอยู่ใต้อำนาจของศาสนาฮินดู เพราะชนชั้นปกครองส่วนใหญ่ นับถือศาสนาฮินดูมาช้านาน และส่งเสริมศาสนาฮินดูอย่างมาก

ศาสนาฮินดูในประเทศไทยเป็นแบบลัทธิตันตระ และมีลัทธิอื่นๆ อีกมากมาย เทพเจ้าที่นับถือมากที่สุดคือพระศิวะ เทวสถานที่มีชื่อเสียงในหมู่ชาวฮินดูคือ ปศุปัตตินาถ (*Pashupatinatha*) เทวสถานที่ตั้งที่จังหวัดเนปาล และศาสนิกของศาสนาฮินดูโลกยอมรับเป็นที่สักการะบูชาอันสูงใหญ่ในโลกลัญญลักษณ์ของพระศิวะสร้างเอาไว้ทั่วไป ในหมู่บ้าน และเมืองใหญ่ เพื่อสักการะบูชา และมีเทศกาลต่างๆ ในรอบปีมีอีกจำนวนหนึ่งที่คนทั่วไป

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ฉลองเพื่อขอพรจากพระศิวะ เทพเจ้าอีกองค์หนึ่งที่คนเนปาลนับถือมาก รองลงมาคือ พระแม่ทุรคา (*Durga*) ทรงโปรดการเห็นเลือด ต้องฆ่าสัตว์ มีการบวงสรวงในทุกๆ ปี นับเป็นจำนวนแสนๆ โดยเฉพาะในวันฉลองในรอบปี ซึ่งเป็นวันที่ชาวเนปาลฉลองกันถึง ๑๕ วัน เรียกว่า ดาไสน์ (*Dashain*) หรือว่า วิจะชา ดอสะมี (*Vijaya Dashami*) มีการฉลอง และบูชาอย่างยิ่งใหญ่ เป็นวันหยุดทางราชการด้วยที่ยาวนาน นอกจากนี้แล้วการแห่พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรถือว่าเป็นวันสำคัญทางศาสนา เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต เพื่อสันติสุขในบ้านเมือง เดิมที่กษัตริย์ต้องเสด็จมาทำพิธี และหลังจากสิ้นระบบกษัตริย์ประธานาธิบดีก็ให้เป็นประธานในพิธี และโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเป็นเทพเจ้าสำคัญของประเทศอีกด้วย

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ศาสนาพุทธถึงแม้ศานิกน้อยกว่าศาสนาฮินดู และประวัติยาวนานในประเทศ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนาก็ไม่สามารถพ้นจากการรุกรานจากศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะศาสนาฮินดู ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีประวัติที่เจริญรุ่งเรืองทางศาสนา และเสื่อมสลายในสมัยต่าง ๆ ตลอดเวลา ศาสนสถานต่าง ๆ ของชาวฮินดู และชาวพุทธนั้นแม้สร้างบริเวณใกล้เคียงกัน ยากที่จะแยกชาวเนปาลออกเป็นสองศาสนาได้ ต่อมาหลังจากที่ประเทศไทยได้ได้ประชาธิปไตย ประกาศให้ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ แม้มีการคัดค้านจากหลายฝ่ายด้วยกันก็ตาม อย่างไรก็ตามหลังสิ้นระบอบกษัตริย์ไม่มีศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ จำนวนประชากรที่นับถือศาสนามีดังนี้⁴

Statistical data of ๒๐๐๑		
(ศาสนาฮินดู)	Hindus	๘๐.๖๒%
(พระพุทธศาสนา)	Buddhists	๑๐.๗๔%
(ศาสนาอิสลาม)	Muslims	๔.๒๐%
(ศาสนาคริสต์)	Christians	๐.๔๕%
(อื่นๆ)	Others	

ภาษา

ประเทศเนปาลเป็นประเทศที่ประกอบด้วยชนหลายเผ่า แต่ละเผ่ามีภาษาเป็นของตน เป็นเหตุมีภาษาที่ใช้ในการสื่อสารอาจจะมีมากกว่า ๓๐ ภาษา และมีภาษาถิ่นอีกไม่น้อย แต่ละภาคแต่ละเมืองก็มีการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป แต่ภาษาขัส หรือภาษากรูซาลีที่ชาวกรูซาลีใช้สื่อสารนั้น นับตั้งแต่ชนชาวกรูซาลีขึ้นปกครองประเทศก็ได้ยกให้เป็นภาษาประจำชาติ เรียกกันว่า ภาษาเนปาล หรือ ภาษาเนปาลี (Nepali) ซึ่งเป็นภาษาที่คล้ายคลึงกับภาษาฮินดี ภาษาทั้งสองนี้ต่างก็มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต และตัวอักษรที่ใช้ก็เป็นตัวอักษรแบบ “เทวนาครี” เหมือนกัน

ภาษาเนปาลีถือเป็นภาษาราชการของประเทศเนปาล และเป็นวิชาบังคับสอนกันในทุกโรงเรียน ส่วนภาษาอังกฤษนั้นส่วนใหญ่สอนในระดับมัธยมศึกษา แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามาในประเทศ จึงเป็นเหตุให้มีการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่เด็กมากขึ้น ชาวเนปาลสมัยใหม่จึงสามารถ สื่อสารและเขียนภาษาเนปาลและภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้รวมทั้งภาษาฮินดีด้วย สำหรับวรรณกรรมภาษาที่ชาวเนปาลใช้เริ่มมีมากขึ้น และแต่ละภาษา ก็ได้พัฒนาตัวอักษร และให้ความสำคัญต่อภาษาตน ภาษาที่มีอิทธิพลต่อเนปาลมีหลายภาษาในปัจจุบัน คือ ภาษาฮินดี และ ภาษาทิเบต ความสัมพันธ์อันเดียวกับเนปาลใกล้ชิดมากในหลายด้าน ทั้งความคิด และความเป็นอยู่ ภาษาก็คล้ายกันเป็นเหตุให้วัฒนธรรมอินเดียมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนเนปาล และวัฒนธรรมเนปาลเองเริ่มเปลี่ยนไป อีกแห่งหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมเนปาลอยู่

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ในช่วงอันตราย และวัฒนธรรมอินเดียกำลังกลืนกิน ส่วนภาษาทิเบตเป็นภาษาพื้นเมืองทางหิมาลัย และชายแดนติดทิเบต ต่อมาภาษานี้อิทธิพลแผ่เข้ามาพร้อมกับผู้อพยพจากประเทศทิเบต อย่างไรก็ตามภาษาที่ใช้ในทางวรรณกรรมส่วนใหญ่สามารถแบ่งได้ ๔ ประเภทคือ

1. ภาษานเนปาลี(Nepali) เป็นภาษาทางราชการ และใช้ทั่วประเทศ
2. ภาษานาวารี (Newari or Nepal bhasa) เป็นภาษาที่ชาวเนวาร์หรือคนกาฐมาณฑุส่วนใหญ่ใช้และมีอิทธิพลต่อฝ่ายเถรวาทเป็นอย่างมาก
3. ภาษาอังกฤษ ปัจจุบันภาษานี้มีค่านิยมอันดับหนึ่ง
4. ภาษาพื้นเมืองอื่นๆ ของประเทศ ซึ่งยังต้องพัฒนา

ประวัติศาสตร์เนปาล

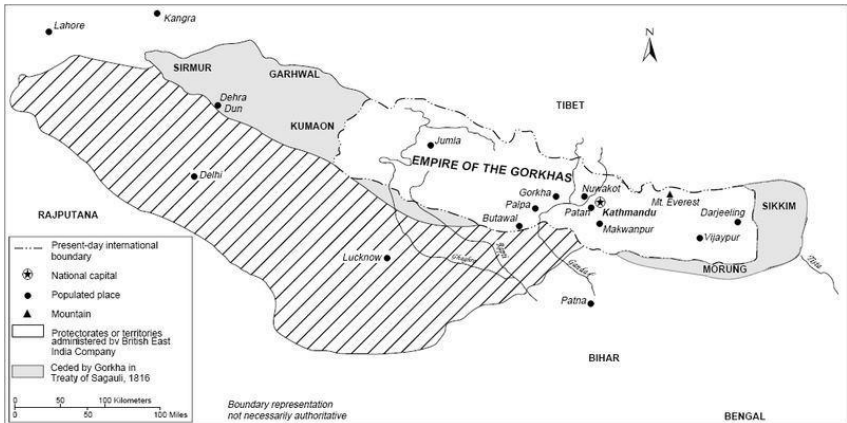
เนปาลเป็นประเทศเก่าแก่ประเทศหนึ่งที่มีประวัติเล่าสืบต่อกันมา ในรูปของตำนานมากมายหลายเรื่อง สืบทอดกันมานานนับพันปี ตำนานของ “เนปาล” นั้นมีตำนานต้นกำเนิดสองเรื่องคือ ตำนานที่หนึ่งเล่าว่า เนปาลเป็นที่อยู่ และเป็นสถานที่รักษา (ปาล = รักษา) โดยฤาษี ชื่อ “เน” จึงเรียกว่า “เนปาล” ซึ่งหมายถึงเป็นสถานที่ ๆ รักษาโดยฤาษีชื่อว่า “เน”

อนึ่งอีกตำนานหนึ่งได้อธิบายไว้ว่า คำว่า “เนปาล” เพี้ยนมาจากคำว่า “เนวาร์” อันเป็นคำเรียกชาวพื้นเมืองดั้งเดิมที่ตั้งรกรากอยู่ในหุบเขากาฐมาณฑุ ซึ่งปัจจุบันก็มีชาวเนวาร์เป็นส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ณ กรุงกาฐมาณฑุแห่งนี้ (กรุงกาฐมาณฑุในปัจจุบันก็คือประเทศเนปาลในอดีต) แต่คำว่าเนปาลนั้นเริ่มปรากฏในประวัติศาสตร์ลายลักษณ์อักษร เมื่อประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๔ (ค.ศ. ๑๖๐)^๕ โดยจารึกไว้บนเสาหินของพระเจ้าอโศกมหาราช ณ เมืองอัลลฮาบาดทางตะวันออกเฉียงของกรุงเดลีประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นจารึกของพระเจ้าสมุทคุปต์ กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในขณะนั้นที่ปกครองอินเดียทางตอนเหนือ รวมถึงดินแดนภาคใต้ของประเทศเนปาลในปัจจุบันด้วย

ประวัติการปกครองประเทศเนปาล (เนปาลในสมัยนั้น หมายถึงกรุงกาฐมาณฑุสมัยปัจจุบันนี้) สมัยก่อนปกครองกันอย่างไรนั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่ในพงศาวดารของกรุงกาฐมาณฑุ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและการปกครองมาแต่โบราณที่สืบขึ้นไปถึงราชวงศ์โคपाल อาจ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

กล่าวถึงชนพื้นเมืองชาวเนวาร์ หรือ เนปารูที่อาศัยอยู่ด้วยกันว่าการปกครองที่เป็นรูปธรรมนั้น ได้ปรากฏขึ้น เริ่มจากสมัยกิริต หรือ กิราตส์ หรือ กิราติ (Kirata Period) กลางสมัยการปกครองของกิริต เป็นช่วงระยะเดียวกันกับการประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ผู้ได้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสนาเอกของโลกในเวลาต่อมา ด้วยเหตุนี้ประวัติการปกครองของเนปาลนั้น เราสามารถศึกษาควบคู่กันกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเนปาลได้อย่างดี เนื่องจากพุทธศาสนามีพลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนมาช้านาน ถึงแม้ว่านักปกครองเห็นความสำคัญน้อย

บริเวณประเทศเนปาลก่อน ค.ศ. ๑๘๑๖ และสงครามระหว่างอาณาจักรมอญในปี ค.ศ. ๑๘๑๖ ต้องสูญเสียพื้นที่ให้การปกครองของอังกฤษในอินเดีย หลังสนธิสัญญากับรัฐบาลอังกฤษ จนเหลือพื้นที่เท่าปัจจุบัน

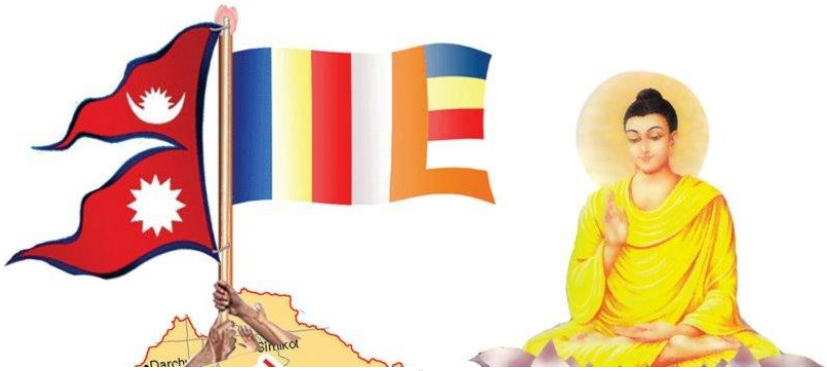
ลัทธิและศาสนา

ลัทธิ และศาสนาต่าง ๆ ในเนปาลอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข และอยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิด ถึงแม้เนปาลมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานถึง ๔ พันปี ลัทธิทางความเชื่อธรรมชาตินิยมก็ไม่น้อย อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนานั้น เป็นศาสนาของชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของกรุงกาฐมาณฑุ คือชนเผ่าเนวาร์ที่ได้ นับถือกันมาตั้งแต่โบราณก่อนที่ศาสนาฮินดูจะเผยแพร่เข้ามา แต่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทำให้ศาสนาพราหมณ์เข้ามามีอิทธิพลทางสังคม และการปกครองมากขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๘ และมีบทบาทมากขึ้น โดย ตามลำดับ นักวิชาการส่วนหนึ่งเชื่อว่าศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามาจากอินเดีย ช่วงนั้น และแพร่ไปอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ ทางเนปาลก็ได้เชิญนักบวช พระสังฆาจารย์เป็นผู้นำทางศาสนาพราหมณ์แห่งอินเดีย มาเผยแพร่คำ สอนด้วยหวังจะสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศอินเดีย ตั้งแต่นั้นมา พระพุทธศาสนาก็เสื่อมลง และชาวพุทธต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ อันเป็นเหตุทำให้ประเทศเนปาลมี พระพุทธศาสนาที่แปลกกว่าประเทศใดในโลก และมีเอกลักษณ์ที่เป็นของ ตัวเอง เมื่อโลกหันไปสู่การปกครองระบบประชาธิปไตยและมีการปกครอง ตามรัฐธรรมนูญ การปกครองของประเทศเนปาลก็ต้องเป็นไปตามกฎ รัฐธรรมนูญ เดิมที่เนปาลมีศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรเนปาลและศาสนาฮินดูเป็นศาสนาที่มี ประชากรนับถือมากที่สุดตามที่ทางรัฐได้ประกาศ แต่หลังการปฏิวัติ ประเทศเนปาลเป็นประเทศอิสระทางการเมืองนับถือและความเชื่อ รองลงมาคือ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามและลัทธิความเชื่ออื่นๆ ตามลำดับ จากการสำรวจจำนวนประชากรในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ มีประชากร ๑๘.๕ ล้านคน มีผู้นับถือศาสนาฮินดูมากถึง ๘๖.๕%, พระพุทธศาสนา ๗.๘%, ศาสนาอิสลาม ๓.๕% และส่วนที่เหลือนั้นนับถือศาสนาอื่นๆ จำนวนประชากรของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นเป็น ๒๒ ล้านจากการสำรวจในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ ทำให้มีชาวพุทธเพิ่มขึ้นตามลำดับ⁷

บทที่ ๒

ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับประเทศเนปาล

เนปาลเป็นประเทศที่มีแหล่งอารยธรรมกว่า ๔,๐๐๐ ปี มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อถือลัทธิศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย และภาษา ที่สำคัญเป็นดินแดนที่ประดิษฐานของศาสดาเอกของโลกคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยตนเอง และประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้ นอกจากดินแดนพุทธภูมิแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนเนปาล และวัฒนธรรมของประเทศ นักวิชาการทางศาสนามีมติว่า เนปาลเป็นอาณาจักรสุดท้ายของชมพูทวีปที่พระพุทธศาสนามีได้เลือนหายหรือสูญหายไปจากประเทศ ในขณะที่อินเดียต้องประสบกับสิ้นสุดพระพุทธศาสนาด้วยเหตุทั้งภายใน คือ พุทธศาสนิกชนทั้งบรรพชิตและอุบาสก อุบาสิกา และภัยจากภายนอก เช่น ศาสนาอื่นเบียดเบียน ทำลาย โดยเฉพาะ ศาสนาฮินดู และศาสนาอิสลาม กับ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

การรุกรานจากผู้นำประเทศ (สมาคมมหาโพธิ์ และสมาคมพุทธศาสนาอื่นๆ ในประเทศอินเดียปัจจุบันเป็นของเกิดขึ้นใหม่)⁸ เนปาลเป็นประเทศที่ดำรงความเป็นเอกราชเล็ก ๆ และเป็นประเทศในทวีปเอเชียใต้ที่สามารถรักษาความเป็นเอกราชเอาไว้ได้โดยไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกใดๆ

เมื่อกล่าวถึงประเทศเนปาลผู้คนส่วนใหญ่จะนึกถึงเทือกเขาหิมาลัย เป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยผู้เขาสูง และอากาศหนาวเย็น นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ เป็นสถานที่ประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ ลุมพินี เป็นชาติภูมิของพระศากยะมุนี และความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับสถานที่สำคัญๆ ที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ เช่น สวนลุมพินี (เป็นที่ประสูติของพระพุทธเจ้า) กรุงกบิลพัสดุ์ (เมืองพุทธบิดา) กรุงเทวทหะ (ต้นเมืองพุทธมารดา) วัดนิโครธาราม และวัดวาอารามอีกมากมายทุกหัวมุมของหมู่บ้าน นอกจากนี้เนปาลยังเป็นที่รู้จักในนามประเทศหิมพานต์ เป็นต้น

ตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จมายังเมืองกบิลพัสดุ์ในพรรษาที่สองหลังการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพื่อโปรดพระบรมวงศานุวงศ์ (ดูประวัติพระพุทธเจ้า และราชวงศ์กிரาดเพิ่ม) คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้อย่างชัดเจนว่ามีชาวเมืองกบิลพัสดุ์ได้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเมื่อได้ฟังพระธรรมจากพระพุทธองค์ จึงออกบวชเป็นพระภิกษุ และภิกษุณีเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาสู่ประเทศเนปาลก่อนพุทธศักราช ๔๔ ปี อีกแห่งหนึ่งกบิลพัสดุ์แห่งนี้เป็นที่เกิดของพระรัตนตรัย

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

หมายความว่า พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เกิดขึ้นในเขตเนปาล (กรุงกบิลพัสดุ์) เพราะสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดา, พระปัญญาวัคคีย์หรือพระสงฆ์ชุดแรกของพระพุทธศาสนามี พระอัญญาโกณฑัญญเถระเป็นต้น พระภิกษุณีชุดแรกนำโดยพระนางปชาบดีโคตมี และสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา คือสามเณรราहुล เป็นต้น อริยชนเหล่านี้ล้วนเป็นชาวกบิลพัสดุ์ทั้งสิ้น แม้หลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าได้มีการทำปฐมสังคายนาซึ่งเป็นการสังคายนาที่สำคัญมากทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการสังคายนาที่ทำให้คำสอนของพระพุทธเจ้าถูกรักษาไว้เป็นอย่างดี และเป็นผลทำให้พระพุทธศาสนายั่งยืนนานจนถึงปัจจุบัน ตามประวัติการสังคายนาผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการทำสังคายนาในครั้งแรกคือ พระมหากัสสปมหาเถระ, พระอานนท์เถระ พุทธอปัฐฐาก ผู้วิสันาพระสูตร กับพระอุบาลีเถระ ผู้วิสันาพระวินัย ก็เป็นชาวกรุงกบิลพัสดุ์และบริเวณใกล้เคียงเช่นกัน หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานี้มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธองค์ทรงมีพระชนม์อยู่

การศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชาติเนปาล พบว่าประวัติศาสตร์เนปาลมิได้กล่าวถึงเพียงแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคดมพระองค์เดียวเท่านั้น ยังได้กล่าวถึงประวัติและหลักฐานต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้าองค์อื่นในอดีตด้วย ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวเนปาล ด้วยเหตุนี้การศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาลนั้นถ้าขาดจากความเชื่อเหล่านี้แล้ว ถือว่าประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเนปาลนั้นยังขาดช่วง และไม่สมบูรณ์

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ดังนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยสามารถศึกษาความสัมพันธ์เป็น ๓ ระยะด้วยกันคือ

ระยะที่ ๑ เน้นกับพระพุทธเจ้าในอดีต

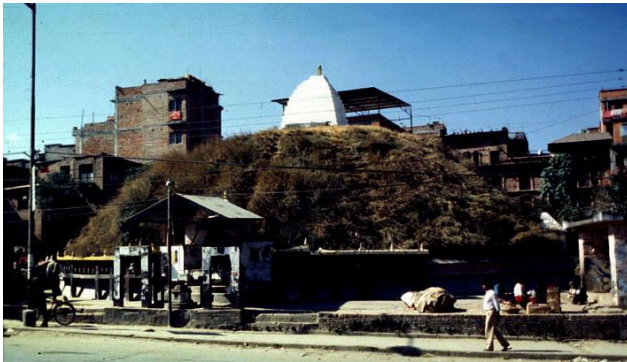
ระยะที่ ๒ เน้นกับสมัยองค์ศากยมุณี

ระยะที่ ๓ เน้นกับประติพจน์ของพระศากยมุณีจนถึงปัจจุบัน

ก. สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

ข. สมัยราชวงศ์ต่าง ๆ ของเนปาล

ค. สมัยปัจจุบัน

อโศกมูร ฅ เมืองปัตน

เสาศะพระเจ้าอโศกมหาราช ฅ สวนลุมพินี ประเทศไทย

๑. เนปาลกับพระพุทธเจ้า

ประวัติศาสตร์ของประเทศเนปาลได้บันทึกไว้ว่า ณ แคว้นแคว้นน้อย ๆ เจริญงอกงามมาหลายในอดีตกาลได้เคยเป็นที่ประทับสำราญพระอิริยาบถของพระพุทธเจ้าถึง ๖ พระองค์ คือ พระวิปัสสีพุทธเจ้า, พระสิขิพุทธเจ้า, พระเวสสวภูพุทธเจ้า พระกกุสันธพุทธเจ้า, พระกนกมุนีพุทธเจ้า และพระกัสสปะพุทธเจ้า ก่อนสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ศาकขมุนี^๙ แม้เจดีย์พระสวยามภูหรืออาทิพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเจดีย์คู่บ้านคู่เมืองก็ถือว่าเป็นเจดีย์แห่งค้ำกำเนิดของพระพุทธเจ้าทั้งหลายตามคติฝ่ายมหายานเรียกว่า **อาทิพุทธะ** ซึ่งเป็นที่แสวงบุญของชาวเนปาลทั้งชาวพุทธและชาวฮินดูทั้งภายในประเทศ หรือนอกประเทศ สถาปัตยกรรมของเจดีย์ก็เป็นเอกลักษณ์พิเศษในโลกที่มีดวงตารอบสี่ทิศ

เนปาลเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในมัชฌิมประเทศอันเป็นดินแดนที่พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์จะมาประสูติตามคติทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทกล่าวว่า พระโพธิสัตว์องค์ศาคขมุนีก่อนที่จะลงมาในมนุษยภูมิ ทรงเสวยสุขอยู่ในชั้นดุสิตเทวโลก เมื่อทรงพิจารณาดูสถานที่จุติไปเกิดเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า และประกาศพระศาสนา ในคัมภีร์กล่าวต่อไปอีกว่าสุดท้ายทรงได้เลือกดินแดนในประเทศแห่งนี้¹⁰ หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าดินแดนเนปาลเป็นแดนพุทธอย่างแท้จริง และควรแก่สักการะบูชาอย่างยิ่งนอกจากพระพุทธเจ้าองค์ศาคขมุนีและพระพุทธเจ้า ๖

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระองค์แล้วยังมีพระพุทธเจ้าอีกเป็นจำนวนมากที่ปรากฏชื่อในตำนานชาวพื้นเมืองของเนปาล เช่น พระอาทิตย์พุทธเจ้า (เจติยส์วยาม์ภู) พระพุทธเจ้าที่ปกครองเป็นต้น

ความเชื่อและความศรัทธาของชาวเนปาลที่มีต่อพระพุทธเจ้าองค์ศากยมุณีและความเชื่อตามศรัทธาเรื่องอดีตพุทธเจ้านั้นมีมานานแล้วซึ่งมีหลักฐานที่ชัดเจนจากหลักฐานที่ปรากฏในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช คือ พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จไปจาริกบุญ ณ สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาหลังการสังคายนาครั้งที่ ๓ ตามพุทธสถานต่างๆ ประวัติการจาริกไปจะเห็นว่าสถานที่ที่พระองค์เสด็จไปพระองค์ได้ให้จาริกเป็นตัวอักษรบนเสาคินเอาไว้เพื่อเป็นพุทธบูชา ทรงให้สร้างเสาศิลาจาริกหลายแห่งด้วยกัน ศิลาจาริกของพระพุทธองค์จาริกด้วยอักษรพราหมี (Bramhi) ในบรรดาเสาศิลาที่พระองค์โปรดให้สร้างนั้น หลักฐานที่พระองค์สร้างเอาไว้ให้เป็นที่เห็นว่าเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเป็นสถานที่สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่ควรแก่การสักการะบูชาและเป็นเครื่องยืนยันสถานที่เหล่านั้น

เมื่อครั้งที่พระองค์ได้เสด็จจาริกบุญมายังเขตดินแดนเนปาล พระองค์ก็ได้ให้สร้างหลักฐานเหล่านี้เช่นกัน นอกจากสถานที่ของเจ้าชายสิทธัตถะศากยมุณีพุทธเจ้าแล้วยังโปรดให้สร้างเสาศิลาจาริกในสถานที่พระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ ไว้ด้วย เช่น เสาศิลาจาริก ณ กรุงกบิลพัสดุ์ทรงโปรดให้จาริกไว้ว่า¹¹

เทวานัม ปิเยน ปิยทลสิน ลาชิน โจทสวส(วิลิ)เตน

พุทธ โจนาคมนส อุเบ ทูติย วิชิต
(วิสติว) สวิตีเตน อคน อคาง มทียเต
..... ปาปีเตฯ

แปลใจความได้ว่า “พระเจ้าทวานัมปิยะทัสสี (พระเจ้าโสภนมหาราช) เมื่อทรงครองราชย์ได้ ๑๔ ปี ทรงได้ขยายสถูปพระโจนาคมนะพุทธเจ้าให้ใหญ่ขึ้นเป็นสองเท่า และเมื่อทรงครองราชย์ได้ ๒๐ ปี ได้เสด็จมาทรงบูชาด้วยพระองค์ (และ) ได้โปรดให้ตั้งเสาศีลانیไว้”

การที่พระเจ้าโสภนได้จารึก ทำให้ขยายหรือบูรณะเจดีย์ของพระพุทธเจ้าโจนาคมนะนั้น แสดงให้เห็นว่า เจดีย์มีมาก่อนแล้ว แต่ชำรุดขาดการดูแลเท่านั้น เมื่อมาถึงสมัยพระเจ้าโสภนมหาราช ผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา มองเห็นความสำคัญของเจดีย์ดังกล่าว และโปรดให้บูรณะต่อ เพราะฉะนั้นเห็นได้ว่า นอกจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ที่มีเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าหลาย ๆ พระองค์แล้ว ในประวัติศาสตร์เนปาลก็มีความเชื่อเรื่องนี้มานานแล้วเช่นกัน ความเชื่อและความศรัทธาของชาวเนปาลที่มีต่อพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้นมั่นคง และแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนเนปาลอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่พระเจ้าโสภนมหาราชได้บูรณะเจดีย์ของพระพุทธเจ้าโจนาคมนะ เป็นต้น

นอกจากนี้ก็มีเสาศีลอีกแห่งหนึ่งที่ Gotihawa ห่างจากกรุงกบิลพัสดุ์ประมาณ ๕ กิโลเมตร ปัจจุบันมีแต่ต้นเสา ส่วนที่เป็นตัวอักษรยังหาไม่พบ แต่จากการบันทึกของหลวงจีนฟาเหียนและพระถังซำจั๋ง ซึ่งเป็น

ที่รวมข้อมูลอันล้ำค่าในทางประวัติพระพุทธศาสนา ได้ทราบว่า “บริเวณนี้ เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธเจ้ากมุณีกับพระพุทธเจ้ากุสันธะ และ ณ สถานที่นั้นมีพระสถูปสร้างไว้ด้วย¹² อันหมายถึงสถานที่ที่มีสัญลักษณ์แสดง ถึงความสัมพันธ์ระหว่างอดีตพระพุทธเจ้ากับประเทศได้อย่างดี

พระโกนาคนะที่ปรากฏอยู่ ณ ศิลาจารึกดังกล่าวนี้ก็คือพระโกนาคนะที่มีการกล่าวถึงในจำนวนพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์ตามพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทนั่นเอง นอกจากอดีตพระพุทธเจ้าโกนาคนะแล้วเสาศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช ณ เมืองโคติหะวา ในกรุงกบิลพัสดุ์ก็ยังสามารถกล่าวถึงอดีตพระพุทธเจ้ากุสันธะอีกด้วย เรื่องเหล่านี้นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเนปาลที่มีการกล่าวถึงพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ แม้แต่ในศิลาจารึกที่เก่าที่สุดเช่นนี้ ยังมีพระพุทธรูปของพระทีปังกรพุทธเจ้า และอาทิพุทธเจ้าอีกมากมายในเนปาล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวเนปาลที่มีต่อพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ ความเชื่อเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าศรัทธาและความเชื่อเหล่านี้มีมานานแล้วตั้งแต่ก่อนสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หรือก่อนพระพุทธเจ้าองค์นั้นเป็นเรื่องที่ควรศึกษา (๒๓๓-๒๓๒ ปี ก่อนคริสตกาล)

๒. เนปาลกับพระพุทธเจ้าศากยมุนี

“ภูมิประเทศเนปาล เป็นประเทศเขตกว้างใหญ่ไพศาลนั้น “สมเด็จพระมหาธรรมราชาเจ้าเมืองพิษณุโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงนำพระพุทธรูปปางนาคปรกไปประดิษฐานที่วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงนำพระพุทธรูปปางนาคปรกไปประดิษฐานที่วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงนำพระพุทธรูปปางนาคปรกไปประดิษฐานที่วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร”

พระพุทธเจ้าทรงประสูติในเวลาเช้าตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอใต้ต้นสาละ หลังอยู่ครรภ์มารดาพระนางเจ้าสิริมหา

มายา ณ พระอุทยานลุมพินี ในวงศ์ตระกูลศากยวงศ์ของเมืองกบิลพัสดุ์ สักกชนบท สวณลุมพินี อันเป็นที่ประสูติของพระโพธิสัตว์เจ้าชายสิทธัตถะ และเป็นหนึ่งในสังเวชนียสถานทั้ง ๔ ตามพระพุทธดำรัสที่กล่าวไว้ในมหาปริณิพพานสูตร และกรุงกบิลพัสดุ์ซึ่งเป็นที่ประทับอยู่ ๒๕ ปีของพระโพธิสัตว์เจ้าชายสิทธัตถะ บริเวณทั้งสองถือว่าเป็นสถานที่สำคัญ

ทางพระพุทธศาสนา และสถานที่เหล่านี้อยู่บริเวณดินแดนของเนปาล ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธเจ้ากับเนปาลเป็นอย่างดี

สวนลุมพินีอยู่ที่ทิศตะวันตกของประเทศเนปาลติดกับดินแดนประเทศอินเดีย ห่างจากกรุงกาฐมาณฑุประมาณ ๓๐๐ กิโลเมตร ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาถึงแม้ว่ากล่าวถึงสวนลุมพินีวันหลายที่ แต่ไม่ได้กล่าวถึงสถานที่ภูมิประเทศที่ชัดเจน ซึ่งเป็นเหตุให้นักโบราณคดีต้องมาทำการขุดค้นเป็นพิเศษจนกระทั่งได้มาพบเสาพระเจ้าอโศก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานที่ประสูติของพระพุทธองค์

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วทรงประทับอยู่ ณ นครราชคฤห์ กรุงสาวัตถี พระพุทธบิดาคือ พระเจ้าสุทโธทนะมีความประสงค์ให้พระพุทธเจ้าเสด็จนิวัตกรุงกบิลพัสดุ์จึงทรงส่งทูต ๑,๐๐๐ คน ไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์แต่ไม่มีกลุ่มใดกลับมารายงาน พระเจ้าสุทโธทนะได้ส่งทูตไปเป็นครั้งที่ ๕ แต่ก็ไม่สำเร็จจนกระทั่งครั้งที่ ๑๐ ทรงได้ส่งมิตรเก่าของเจ้าชายสิทธัตถะคือ นายกาฬทายี หรือ กาฬทายี และคณะ แต่เมื่อนายกาฬทายีและคณะเข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วก็ได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเช่นกลุ่มทูตเดิม³ ส่วนพระกาฬทายีนั้นด้วยอายุภาพแห่งบุญกุศลไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหันต์ เป็นอันว่าทูตของพระเจ้าสุทโธทนะที่ได้ส่งไปนิมนต์พระพุทธองค์ทั้งหนึ่งหมื่นคนก็ได้กลายเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าไปแล้ว จึงไม่มีกลุ่มทูตใดกลับมารายงานให้พระองค์ทรงทราบ¹⁴

เมื่อพระกาฬทายีบรรลุนิติภาวะแล้วได้นำพระพุทธรูปที่ตนได้สร้างขึ้นมานั้นไปถวายแด่พระบรมมหาราชวัง แล้วกราบทูลให้เสด็จกลับไปยังกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อโปรดพุทธบิดาจากนั้น พระพุทธเจ้าพร้อมกับพุทธบริษัทเสด็จมากรุงกบิลพัสดุ์เพื่อโปรดประยูรญาติ¹⁵ ซึ่งเป็นหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและธรรมเนียม คือ เมื่อพระพุทธองค์ประทับ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ทรงแสดงธรรมแก่พุทธบิดาในช่วงเวลาที่พระองค์เสด็จบิณฑบาต โดยมีคาถาว่า¹⁶

“อุคฺคิฏฺฐเฐ นปฺปมชฺเชยฺย, ฌมฺมํ สุจฺริตํ จเร,
ฌมฺมจาริํ สุขํ เสติ อสุมี โลกํ ปรมฺหิ จ,
ฌมฺมํ จเร สุจฺริตํ น ตํ ทุจฺจริตํ จเร,
ฌมฺมจาริํ สุขํ เสติ อสุมี โลกํ ปรมฺหิ จาติ”

“บรรพชิตไม่พึงประมาทในก้อนข้าว อันตนพึง ลูกขึ้นยืนรับ, บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต, ผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติ ย่อมอยู่เป็นสุขในโลกนี้ และโลกหน้า, บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต, ไม่พึงประพฤติธรรมนั้นให้ทุจริต, ผู้มีปกติประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุขในโลกนี้ และโลกหน้า” หลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้ชี้ชัดว่าพระพุทธเจ้าได้เคยเสด็จ ชาติภูมิของพระองค์ กรุงกบิลพัสดุ์เมืองพุทธบิดา และกรุงเทวทหะ

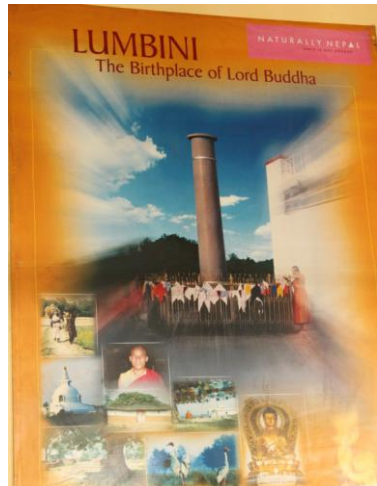
เมืองพุทธมรดา ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศเนปาลทั้งสิ้น สิ่งที่จะต้องสังเกตคือเมื่อทรงนิวัติแล้วได้ประทับอยู่ ณ วัดนิโครธาราม ที่ชาวสากยะได้สร้างถวาย นับว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนาได้มีมาตั้งแต่ ๒๕ พุทธศตวรรษมาแล้ว

อีกประการหนึ่ง ตามที่ปรากฏอยู่ในธรรมจกัปปวัตนสูตรว่า หลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าสัมโพธิญาณพระพุทธองค์เสด็จไปประกาศพระพุทธศาสนา และแสดงพระธรรมเทศนาให้ฤๅษีปัญจวัคคีย์เป็นครั้งแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เมื่อได้ฟังแล้วก็เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พร้อมกับบวชเป็นภิกษุชุดแรกในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นล้วนเป็นชาวสากชนกบิลพัสดุ์ และโกถิยะ อันเป็นบริเวณที่อยู่ในอาณาจักรประเทศเนปาลในปัจจุบันทั้งหมด ต่อมาพระยศกุลบุตรของกรุงพาราณสีกับเพื่อน ๆ อีก ๕๕ ท่านก็ได้ฟังธรรมและเกิดความเลื่อมใสและได้ออกบวชในพระพุทธศาสนา ไม่นานพระสงฆ์เหล่านี้ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เมื่อมีพระอรหันต์ ๖๐ รูป พร้อมด้วยพระพุทธเจ้า แล้วรวมเป็น ๖๑ รูป องค์สมเด็จพระพุทธเจ้าจึงได้ส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก แห่งทีฆนิกาย มีตอนหนึ่งที่ว่า...**จรต ภิกขเว จาริกं พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขाय โลกานุกมปาย...** มีใจความว่า **ภิกษุทั้งหลายเที่ยวจาริกไปเถิด เพื่อความสุขของชนหมู่มาก** จากนั้นไม่นานนักพระพุทธศาสนาก็แพร่หลายไปในชมพูทวีปอย่างกว้างขวาง เมื่อพระองค์ได้ส่งทูตไปประกาศพระศาสนาแล้วพระองค์เองก็ได้ไปประกาศศาสนา พระองค์ได้เสด็จไป

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

โปรดคิดทั้งสาม และยังไปโปรดพระประยูรญาติ ณ กรุงกบิลพัสดุ์และโก
ลิยะเช่นกัน ครั้นเมื่อเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อเป็นที่ประทับของพระพุทธ
องค์พร้อมกับบริษัทสาวากะร่วมกันสร้าง วัดนิโครธาราม ขึ้น เมื่อได้ฟัง
พระธรรมจากพระพุทธองค์ชาวเมืองจำนวนหนึ่งได้เลื่อมใสในพระธรรม
และพากันออกบวชเป็นจำนวนมาก ในการต่อมาประวัติพระพุทธศาสนา
กล่าวถึงภิกษุณี ซึ่งภิกษุณีรูปแรกคือพระนางประชาบดีโคตมี และสามเณร
รูปแรกก็คือสามเณรอาหุลเอตทัคคะในทางการศึกษาก็เป็นชาวกบิลพัสดุ์ ซึ่ง
สักกชนบทอยู่ในพื้นดินเนปาลเช่นกันจึงไม่เป็นอันไม่สมควรที่จะกล่าวว่า
ประเทศเนปาลมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาทั้งรูปธรรม และ
นามธรรม เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้มีอีกจำนวนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก
หลายแห่ง เช่น เถรคาถา เถรีคาถา และพระสุตตร

การนิวัติของพระพุทธเจ้าในกรุงต่าง ๆ ของชนบทสักกะนั้นเป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน แต่นอกจากนี้ชาวเนปาลยังมีความเชื่อตามตำนาน และนิยายปรัมปราว่าพระพุทธองค์ได้เคยเสด็จไปยังหุบเขากรุงกาฐมาณฑุ (Kathmandu Valley) หรือกานติปุระ (Kantipur) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศเนปาลในปัจจุบันที่รู้จักในนามเนปาลในอดีตอีกด้วย โดยมีหลักฐานการยืนยันการเสด็จไปของพระองค์ทั้งในฝ่ายเถรวาทและฝ่าย

มหายาน เช่นว่าหลักฐานในทางพระพุทธศาสนานิกายสรวาสติวาทินได้กล่าวไว้ว่าพระพุทธองค์ได้เสด็จไปสักการะยังพระมหาสถูปสวยามกะ ซึ่งเป็นเจดีย์คู่บ้านคูเมืองของประเทศ ในคัมภีร์สวยามกุปฺราณะ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงตำนานของเจดีย์สวยามกุได้กล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน

ส่วนหลักฐานในเถรวาทก็กล่าวถึงเรื่องที่พระพุทธองค์เสด็จไปยังดาวดึงส์เพื่อทรงโปรดพุทธมารดา โดยเสด็จผ่านมังกุลบรรพต ซึ่งตามหลักฐานเชื่อกันว่าน่าจะอยู่ทางกรุงกามานฑุหรือเหนือขึ้นไป หรือว่าในเรื่องที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้พาพระนันทะตัดใจจากคู่มั่นของตน แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังกรุงกามานฑุนั้นดูมีความเป็นไปได้มากกว่าความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังประเทศศรีลังกา ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปมาก แต่ที่แน่นอนที่สุดคือมีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์ชื่อมุลสรวาสติวาทินวินัยสังคหะ ว่าพระสงฆ์ได้เข้าไปโปรดชาวเนปาลถึงในกรุงกามานฑุในยุคสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นยุคของราชวงศ์กีราต ในเนปาลก่อนคริสต์ศักราชที่ ๕-๖ ช่วงเวลาที่พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ ณ เมืองสาวัตถีมีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้ไปขออนุญาตกับพระองค์เพื่ออาศัยกองคาราวานสินค้าของพ่อค้าจากทางใต้เดินทางไปจาริกมายังเนปาล ถึงแม้ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน แต่การกล่าวถึงการเดินทางมายังเนปาลเป็นจุดที่ไม่ควรมองข้าม นอกจากนี้ในคัมภีร์ได้กล่าวไว้อีกว่า พุทธอุปัฏฐากพระอานนท์ก็ได้เดินทางไปเยี่ยมพระญาติวงศ์ที่ย้ายไปตั้งรกรากอยู่ในหุบเขากามานฑุหรือประเทศเนปาลในอดีต¹⁷

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

การย้ายเข้ามาในประเทศเนปาลของชาวศากยะนั้นมีด้วยกันสองทาง คือ เพื่อเป็นการค้าขาย และ เกิดจากการรุกรานของพระเจ้าวิฑูทพะแห่งกรุงโกศล หลักฐานเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้าไปเผยแผ่ตั้งแต่นิยุคพุทธกาล (ก่อน ค.ศ. ๕๖๓-๔๘๓) โดยมีชาวกรุงกบิลพัสดุ์ และชาวกรุงเทวทหะมีตระกูลศากยและโกลิยะ พร้อมกับพระสงฆ์จำนวนหนึ่งเป็นต้น เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาเข้าไปยังกรุงกาฐมาณฑุ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศเนปาลในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่ที่ได้เข้ามาในเนปาลก็ไม่เคยสูญหายไปจากประเทศ และเป็นประเทศเดียวในโลกที่พระพุทธศาสนามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพียงแต่มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมเนปาลเท่านั้น การปฏิบัติและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในลัทธิวัชรยานแบบเนวาร์ (Newar Buddhism) กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนาในเนปาลไปในที่สุด

บทที่ ๓

เนปาลหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน

พระพุทธศาสนาหลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้านั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมากเพราะเป็นระยะที่มีการแตกแยกและมีแนวความคิดที่หลากหลายเป็นเหตุให้เกิดนิกายต่างๆ ขึ้นเป็นลำดับ จนถึงการสังคายนาครั้งที่ ๒ ก่อนสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช มีนิกายที่ใหญ่ๆ ในพระพุทธศาสนามากถึง ๑๘ นิกาย มีการทำสังคายนาที่แสดงถึงความต่อเนื่องและสืบพระธรรมวินัยมาตั้งแต่พุทธกาลถึงปัจจุบัน อันเป็นผลงานของพระมหาเถระที่เหลือพรรณา ความศรัทธาและความแน่วแน่ในสัทธรรมทำให้มีพระพุทธศาสนาดำรงมาจนถึงปัจจุบัน แต่การที่พระพุทธศาสนายืนยาวมาจนถึงปัจจุบันได้นั้นนอกจากพระเถระผู้ที่ได้ทำการสังคายนาแล้ว ผู้ที่มีบทบาทและมีอิทธิพลมากที่สุดก็คือ พระเจ้าอโศกมหาราช หรือธรรมิกมหาราช พระองค์เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์ โมริยะ พระองค์ขึ้นครองราชย์สมบัติ ณ กรุงปาฐลิบุตรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๖๐¹⁸ พระองค์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมาก เช่น ได้สร้างมหาวิหารถึง ๘๔,๐๐๐ แห่ง ทรงเป็นอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ ๓ และทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่ศาสนาในแคว้นต่างๆ เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปยังนานาประเทศ เป็นเหตุทำให้พระพุทธศาสนาสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หากขาดการอุปถัมภ์ และการสนับสนุนจากพระองค์

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาได้สิ้นสุดลงไปก่อนคริสต์ศักราช เพราะฉะนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยช่วงหลังพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วนั้นสามารถแบ่งออกเป็นหลายช่วง แต่ความเป็นมาและพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจง่ายขึ้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น ใหญ่ คือ

๑. ประเทศไทยยุคพระเจ้าอโศกมหาราช

๒. ประเทศไทยยุคราชวงศ์ต่างๆ ในประเทศไทย

๑. เนปาลกับยุคพระเจ้าอโศกมหาราช

ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ก่อนพระเจ้าอโศกมหาราช พระพุทธศาสนาอยู่ในบริเวณชมพูทวีปเพียงเท่านั้น แต่หลังคริสต์ศตวรรษที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ต้องเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ พระพุทธศาสนาเปลี่ยนเป็นศาสนาของโลก พระเจ้าอโศกมหาราชมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ไปอย่างกว้างขวางยังนานาประเทศถึง เปอร์เซีย และเอเชียกลาง อาทิ

ในพ.ศ. ๒๑๔ (B.C. ๓๒๕) หลังสิ้นรัชกาลของพระเจ้าพินทุสาร เจ้าชายอโศก ซึ่งเป็นอุปราชอยู่ที่กรุงอุชเชนีในแคว้นอวันตี ได้ยกกำลังมายึดอำนาจ หลังได้อภิเษกเป็นพระราชาในปี พ.ศ. ๒๑๘ ดำเนินขยายอาณาจักรออกไปจนเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และมีอาณาบริเวณที่กว้างใหญ่ไพศาลที่สุดในประวัติศาสตร์อินเดีย ในประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าหลังได้ชัยชนะ แคว้นกลิงคะในปีที่ ๘ แห่งรัชการของพระองค์ ทรงสลดพระทัยต่อความทุกข์ยากลำบาก และสูญเสียผู้คนมากมาย เป็นสาเหตุให้พระองค์ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ศาสนาแห่งสันติ และเมตตา หลังจากนั้นพระองค์ประกาศเลิกสงคราม และเน้นไปทางสงคมสังเคราะห์ และสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และสนับสนุนความเป็นอยู่แบบสันติ ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่าพระองค์เริ่มสร้างศิลาจารึกตั้งแต่ ๑๒ พรรษาของการอภิเษกเป็นพระราชา ในศิลาจารึกเหล่านั้นนอกจากการประกาศอาณาจักรและนโยบายการปกครองแล้ว ยังเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญแสดงถึงประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

และยังได้บรรพตถึงเมืองต่างๆ และความเป็นอยู่ พร้อมกับรายงานกษัตริย์ต่างๆ ถึงอียิปต์ ซีเรีย เอธิโอเปีย และมาซิโดเนีย เป็นต้น

พระองค์นอกจากทรงอุปถัมภ์และสนับสนุนการศาสนาแล้วยังได้สนับสนุนการทำสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระกรณียกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือส่งสมณทูตไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายไปยังที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสนับสนุนและอุปถัมภ์ที่มีความสำคัญในประวัติพระพุทธศาสนา หลักฐานเหล่านี้เป็นที่ชัดเจนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การส่งสมณทูตไปประกาศพระศาสนา และการเสด็จไปยังสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ เพื่อแสวงบุญของพระองค์เอง

เหตุการณ์พระพุทธศาสนาในเนปาลตั้งแต่หลังพุทธปรินิพพานถึงการสังคายนาครั้งที่ ๓ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช นั้นเป็นเรื่องที่เลื่อนกลางไม่ชัดเจน ซึ่งจำเป็นต้องทำการศึกษาอีกต่อไป แต่หลักฐานที่ชัดเจนที่สุดที่แสดงถึงการปรากฏของพระพุทธศาสนาก็คือในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๓ ที่พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จไปจาริกบุญ ณ สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาหลังการสังคายนาครั้งที่ ๓ และส่งสมณทูตไปยังหิมาวันตะประเทศคือประเทศเนปาลในปัจจุบัน

การเสด็จไปแสวงบุญในสถานที่สำคัญ ๆ ของพระเจ้าอโศกมหาราชในครั้งนี้ รายงานการเดินทางได้บรรพตไว้ว่า พระเจ้าอโศกมหาราชได้เสด็จมา ณ สวณลุมพินี อันเป็นสถานที่ประสูติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อการจาริกมาถึงสถานที่นี้ ตรวจสอบรอบด้านแล้วพระ

เจ้าอโศกก็ได้ให้สร้างเสาศินพร้อมจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ด้วย จารึกหลักศิลาที่ปรากฏที่ลุมพินี จะเห็นชัดว่า นอกจากพระราชศัทนามากเพียงใดแล้ว ยังเป็นหลักฐานอันสำคัญที่ยืนยันสถานที่ยืนยันเป็นที่ประสูติของพระสมเด็จพระสัมมพุทธเจ้า มีหลักฐานที่จารึกไว้ในเสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช ณ ลุมพินีมีข้อความว่า¹⁹

देवान् पियेन पियदसिन लाजान वीसगिवसाभिसितेन
अतन आगाच महीयिते हिदबुधे जाते सक्क्यमुनीति
सिलाविगडभीचा कालापित सिलाथभेच उसंपापिते
हिदभगवंजायेति लुंमिनि गामे उबलिकेकटे
अठभागियेच

Transcription in Devnagari :
line

- 1 देवान् पियेन पियदसिन लाजान वीसगिवसाभिसितेन
- 2 अतन आगाच महीयिते हिदबुधे जाते सक्क्यमुनीति
- 3 सिलाविगडभीचा कालापित सिलाथभेच उसंपापिते
- 4 हिदभगवंजायेति लुंमिनि गामे उबलिकेकटे
- 5 अठभागियेच

“เทวาน ปิเยน ปียตสิน ลาจิน วิสตีวสาภิสิติน
อตน อาจาจ มหียิต หิต พุเช ชาเต สกฺขมุนีติ

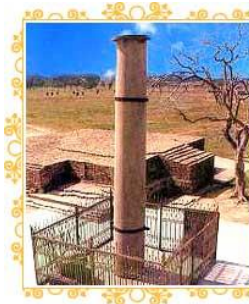
ลีลาวาทิ จา กาลาปิต ลีลาตเพ จ อุตปาปเต

หิท ภคว ชาเตติ ลุมินิคาเม อุพฺลิเก กณฺเฏ

อฐฺ ภาคิเย จ”

แปลความเป็นภาษาไทยว่า “พระเจ้าเทวานัมปิยะปิยทัสสี (พระเจ้าอโศกมหาราช) เมื่อทรงได้รับราชาภิเษกแล้ว ๒๐ ปี ได้เสด็จมานมัสการ ณ ที่นี้ด้วยพระองค์เอง ด้วยว่าพระพุทธเจ้าองค์ศากยเมธีได้ประสูติ ณ สถานที่นี้ จึงทรงโปรดให้หมู่บ้านลุมพินีไม่ต้องเสียภาษีทั่วไป และทรงให้เสียแต่เพียงหนึ่งในแปดของผลผลิตเป็นภาษีที่ดิน (บางท่านก็กล่าวว่าทรงให้หิ้งจ่ายด้วย)

เสาศีลาจารึกของพระเจ้าอโศกฉบับนี้เขียนโดยภาษาพราหมณ์ ประกอบด้วย ๕ แถว แถวแรกมี ๒๓ ตัวอักษร แถวที่สอง ๒๑ ตัวอักษร แถวที่สามมี ๒๑ ตัวอักษร แถวที่สี่มี ๑๕ ตัวอักษร แถวสุดท้ายมี ๖ ตัวอักษร รวมแล้วมี ๕๐ ตัวอักษร ศีลาจารึกนี้นอกจากชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าอโศกมหาราชได้จารึกแสวงบุญมา ณ ที่แห่งนี้ อีกเรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือ ยังแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าศากยเมธีทรงเป็นมนุษย์บุุณชนธรรมดาที่ได้ประสูติ ณ

สถานที่แห่งนี้ (ลุมพินี) อย่างแน่นอนโดยปราศจากข้อโต้เถียง เพราะคำว่า “หิท ภคว ชาเตติ ลุมินิคาเม” ซึ่งหมายถึง ณ สถานที่แห่งนี้เป็นที่ประสูติของพระผู้มีพระภาคเจ้า หลักศิลาเนื้อ่ากับว่าพระพุทธองค์เป็นเอกบุคคลที่มีหลักฐานการอุบัติที่ชัดเจน ซึ่งเป็นบุคคลที่นับถือเคารพของผู้คนใหญ่ และ

จารึกไว้ว่า “สากยมุนีติ” (แถวที่สอง) หมายถึงพระพุทธเจ้าองค์ศากยะมุนีมีพระนามว่าเจ้าชายสิทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์

นอกจากการจารึกของพระองค์ที่ปรากฏ นักโบราณคดีได้ขุดค้นพบหินโบราณที่ทับไว้ ณ สถานที่ประสูติ ปัจจุบันเรียนหินโบราณนี้ว่า มาร์เกอะสะโตน (Marker Stone) ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นอันสำคัญที่ทำให้ชี้ชัดสถานที่ประสูติของพระพุทธองค์อย่างแน่แท้

ตามหลักฐานที่ปรากฏได้กล่าวไว้ว่า พระเจ้าโศกมหาราชทรงให้สร้างเสาหินพร้อมกันสามหลักด้วยกันอาณาบริเวณของเนปาล นอกจากที่ลุมพินีแล้ว ยังพบในกรุงกบิลพัสดุ์ ณ Niglihawa (มีตัวอักษร ๔ แถว) และ Gotihawa (ส่วนที่มีตัวอักษรสูญหาย ยังค้นไม่พบ) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หลักฐานเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าโศกมหาราชได้เคยเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ และลุมพินีหรือเนปาลในปัจจุบันอย่างแน่นอน และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ควรแก่การสักการะสำหรับชาวพุทธทุกคนซึ่งเป็นพุทธบัญญัติที่ชาวพุทธควรแก่สักการะบูชา

นอกจากการเสด็จของพระเจ้าโศกมหาราชไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์แล้ว ชาวเนปาลมีความเชื่อและมีหลักฐานเป็นตำนานอีกจำนวนหนึ่งที่แสดงถึงพระเจ้าโศกได้เสด็จไปยังกรุงกามมาณชดูด้วย²⁰ ซึ่งเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญอันล้ำค่าของชาวพุทธเนปาลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับเนปาลตั้งแต่อดีต ตามหลักฐานที่ปรากฏและประวัติศาสตร์เห็นได้ว่าพระองค์เสด็จมายังกรุงกามมาณชดูในยุคของราชวงศ์กิราตของเนปาล

นักประวัติศาสตร์หลายท่านกล่าวไว้ว่าหลังการสังคายนาครั้งที่ ๓ เสร็จสิ้นพระองค์ได้ดำเนินแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและพร้อมกันนั้นพระองค์ก็ได้เสด็จมายังกรุงกาสุมิ (สมัยนั้นเรียกว่าเนปาล หรือหิมพานต์) พร้อมด้วยพระราชบริวาร คือพระมเหสีติสรัภิกษิตา (Queen Tisarakshita (Tissarakkha)²¹ และพระราชบิดาจารย์มิต โดยมิทันพระอุปัชฌาย์ (Bhikkhu Upagupta) เป็นผู้นำทางการเดินทาง เมื่อเสด็จมาถึงเมืองเนปาลเชื่อกันว่าสถานที่ที่พระองค์ประทับอยู่ต่อมาเรียกกันจนเป็นเมืองหนึ่งชื่อว่า อโศกเปตตัน (Ashoka Patan) ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าเมืองปาดัน (Patan) อยู่ในเขตเมืองลลิตปุระ (Lalitpur) บางทีก็ได้กล่าวไว้ว่าพระองค์เสด็จมาเพื่อกราบพระสถูปสวัยัมภู (Swayambhu stupa)²² อันเป็นพระเจดีย์คู่บ้านคู่เมืองของเนปาล และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงได้ประทับอยู่ ณ เมืองลลิตปุระหรือปาดัน (Lalitpur หรือ Patan ในปัจจุบัน) สักระยะหนึ่ง ระหว่างที่พระองค์ประทับอยู่เนปาล กล่าวไว้ว่าพระองค์ได้ให้สร้างสถูปหรือเจดีย์อีก ๔ องค์ขึ้นตามบริเวณหลักๆ ที่พระองค์ได้ประทับอยู่ เพื่อเป็นพุทธบูชา และเป็นสัญลักษณ์การบูชาของชาวบ้าน ซึ่งปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนามสถูปพระเจ้าอโศก และเจดีย์ ๔ องค์ยังอยู่ในสภาพที่ดี สามารถหาดูได้ในหัวเมืองต่างๆ ในลลิตปุระ

ตามตำนานกล่าวว่า นอกจากสร้างเจดีย์ตามความเชื่อของพระองค์แล้วพระองค์ยังได้สร้างสัมพันธไมตรีกับราชวงศ์เนปาลให้แนบแน่น โดยให้พระราชบิดาจารย์มิตอภิเษกสมรสกับเจ้าชาวเทวปาลซึ่งเป็นชาวเนปาล เป็น

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

เจ้าชายแห่งนครปาตั้นในหุบเขาแกฐมาณฑุ หลังอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงจารุมติแล้วได้สร้างเมืองใหม่ชื่อว่าเทวปัตตนะ (Devapattana)²³ หลังจากเจ้าหญิงอภิเษกสมรสกับเทวपालแล้วเจ้าหญิงจารุมติประทับอยู่ ณ เมืองที่สร้างขึ้นจนสิ้นพระชนม์ ก่อนสิ้นพระชนม์ทรงสร้างพระวิหารในเมืองนั้นได้ตั้งชื่อวัดตามพระนามของพระนาง คือ วัดจารุมติวิหาร (Charumati Vihar) ปัจจุบันเรียกสถานที่แห่งนี้ว่า จาบาฮิล (Chabahila) บั้นปลายชีวิตของพระนางกล่าวไว้ว่าพระนางออกผนวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา และประทับ ณ วัดแห่งนี้จนสิ้นพระชนม์

ตามประวัติแสดงให้เห็นว่า วัดจารุมติวิหารมีความสำคัญมากต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาล และหลักฐานที่แสดงถึงศรัทธาของทั้งชนชั้นสูง และประชาชนเนปาลทั่วไป วัดนี้ตามประวัติศาสตร์มีการบูรณะมาหลายครั้งแล้ว ล่าสุดวัดนี้ได้ถูกบูรณะขึ้นนำโดยพระตะปุสสะ เป็นพระทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และได้พบหลักฐานชิ้นสำคัญที่จารึกชื่อของพระนางจารุมติเป็นภาษาพราหมี แล้วคณะกรรมการได้ประกาศให้ชาวโลกทราบถึงประวัติ

หลักฐานที่ค้นพบ ณ วัดจารุมติวิหาร

ที่ยาวนานของเจดีย์ และความสำคัญทางโบราณคดี หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่กรุงกัมพูชาหรือประเทศไทยนั้นอย่างชัดเจนและแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองปาณฑุบุตรของพระเจ้าอโศกมหาราชกับกรุงกัมพูชาอย่างแนบแน่น ทั้งบรรพชนและคฤหาสน์ของทั้งสองนครนี้ก็มี การไปมาหาสู่กันเป็นระยะๆ

หลักฐานต่าง ๆ การเสด็จมายังกัมพูชาของพระเจ้าอโศกมหาราชกับคณะนั้นมีปรากฏอยู่ในเนปาลเท่านั้น แต่ประวัติการจาริกของพระเจ้าอโศกที่บรรพทิกเอาไว้ใน *อโศกาวทาน* ไม่ได้กล่าวถึงการเสด็จมายังกรุงกัมพูชา จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาและค้นคว้าหาหลักฐานเพิ่มเติม แต่หลักฐานที่จารึกเอาไว้เป็นภาษาพราหฺมี และชื่อของจารุมดินนอกจากจะให้ความชัดเจนทางโบราณคดีแล้วตำนานและความเชื่อพร้อมกับหลักฐานต่างๆ ที่สันนิษฐานกันเอาไว้วันนั้นก็ล้วนเป็นเอกสาร และศาสนวัตถุเหล่านั้นก็มีความสำคัญไม่น้อยทีเดียวที่จะแสดงถึงประวัติพระพุทธศาสนา และความนิยมในประเทศ อย่างไรก็ตามมีอีกเรื่องที่น่าสนใจคือพระองค์ได้อุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ และทรงส่งสมณะทูตไปยังสถานที่ต่างๆ ถึง ๕ สายด้วยกัน²⁴

สังคายนาครั้งที่ ๓ จัดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๕ มูลเหตุการทำสังคายนาครั้งนั้น มาจากมีเดียรฉัตรมากมายปลอมตนบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เนื่องจากลาภสักการะที่อุดมสมบูรณ์ พระอรหันต์ ๑๐๐๐ รูป มีพระโมคคัลลบุตรตีสระเถระเป็นประธานสงฆ์ในการทำสังคายนา

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ครั้งนั้น จัดขึ้นที่วัดโศการาม หลังเสร็จสิ้นการทำสังคายนามีการจัดส่งพระสมณทูต ๕ สาย เพื่อประกาศพระศาสนา คือ

๑. พระมัชฌินคิกะ ไปกัสมิร-คันธารรัฐ
๒. พระมหาทေး ไปมหิงสกมณฑล
๓. พระรักขิตะ ไปนวาสิ รัฐ
๔. พระโยนกธรรมรักขิต ไปอปรันตกะรัฐ
๕. พระมหาธรรมรักขิต ไปมหารัฐ
๖. พระมหารักขิต ไปโยนกรัฐ
๗. พระมัชฌิมะ ไปเทศภาคแห่งหิมวันต์
๘. พระโสณะและอุตตระ ไป สุวรรณภูมิ
๙. พระมหินทะ ไป คัมภีร์ทวีป (ลังกา)

พระธรรมทูตสายที่ ๗ หนึ่งใน ๕ สายนั้น ได้ไปประกาศพระพุทธศาสนาที่ **หิมวันตประเทศ** หรือ ตอนเหนือของชมพูทวีปที่มีปัตนะเป็นเมืองหลวง หิมวันตประเทศที่กล่าวถึงนี้เป็นแดนในแถบบริเวณเนปาล²⁵ แสดงให้เห็นว่าเนปาลเป็นประเทศที่ชาวหิมพานต์อาศัยอยู่ คนเนปาลเดิมก็คือชาวหิมพานต์ สมณทูตสายที่ ๗ นั้นนำโดยท่านพระมัชฌิมเถระ (Ven. Majjima Mahathera) ร่วมกับพระสงฆ์อีก ๔ ท่านได้เดินทางมาประกาศพระศาสนา ณ ประเทศหิมวันต ในคัมภีร์ที่ปวงศ์ (Dipavamsa viii ๑๐) ได้กล่าวถึง คณะของพระมัชฌิมเถระ โดยมีท่านพระมัชฌิมเถระเป็นหัวหน้าคณะว่า ประกอบด้วยพระกัสสปะโคตร (Ven. Kassapagotta mahathera) ถือว่าผู้เป็นครูแห่งชาวหิมวันตประเทศ,²⁶ พระมูลกเถาะ (Ven.

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

Mulakadeva), พระสหเทวะ (Ven. Sahadeva) และพระทุนทุภิสาร (Ven. Dundubhisar)²⁷ เมื่อคณะธรรมทูตเดินทางไปถึงเนปาลแล้วได้อาศัยชาว ศากยะ และพ่อค้าผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่เคยมาอาศัยอยู่ก่อนได้ ประกาศพระศาสนาให้กับชาวเนปาล กล่าวไว้ว่า เพื่อให้เกิดศรัทธาและ เข้าใจพระสัทธรรมให้แจ้งคณะพระธรรมทูตได้แสดง พระธัมมจักกัปปวัตตน สุตตรเป็นหลักในการประกาศ การประกาศพระศาสนาโดยใช้พระธัมมจักกัปป วัตตนสูตรเป็นหลักทำให้ชาวเนปาลจำนวนมากได้เลื่อมใสใน พระพุทธศาสนา และคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากที่มีผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้นคณะพระธรรมทูตทั้ง ๕ ก็ ได้ขยายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังตามเมืองต่าง ๆ ต่อมาไม่นานนักมี พุทธศาสนิกชนชาวเนปาลที่ศรัทธาปสาทได้ออกบวชเป็นพระภิกษุสามเณร ในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นหลักฐานเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องบ่งบอกถึง การเข้าไปมีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในเนปาลได้อย่างดี ตามประวัติศาสตร์เนปาลสมัยที่คณะทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็น สมัยของเนวาร์ (Newar or Nepar) หรือเรียกว่า กิราต (Kirata) ซึ่งเป็น ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของหุบเขากรุงกาฐมาณฑุหรือกานติปุระ (Kantipur) (ก่อนค.ศ. ๒๓๖) เชื่อกันว่าพระพุทธศาสนาในเนปาลสมัยนั้นได้ เจริญรุ่งเรืองมาก

๒. พระพุทธศาสนาราชวงศ์ต่างๆ ของเนปาล

เนปาลเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเก่าแก่ประเทศหนึ่งที่อยู่เอเชียใต้ จึงมีการปกครองที่หลากหลายนับตั้งแต่ที่ได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์นักประวัติศาสตร์กล่าวว่าเนปาลนั้นได้ปกครองกันมาหลายยุคหลายสมัย และมีกษัตริย์ผู้ปกครองก็มีอีกจำนวนหลายพระองค์ แต่โดยสรุปแล้วการปกครองของเนปาลนั้นอาจแบ่งเป็น ๔ สมัยด้วยกัน (บางท่านแบ่งเป็น ๖ สมัย โดยรวมเอายุคทากูรี (๑๐๓๕-๑๒๐๐) และแบ่งสมัยละให้เป็นสองสมัย) คือ สมัยกีราต (Kirati Dominance or Pre-Licchavi period ๑๐๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ถึง ค.ศ ๑๐๐), สมัยลิจจวี (Licchavi Period ค.ศ. ๒๐๐ ถึง ค.ศ.๑๐๓๕) สมัยมัลละ (Malla Period ค.ศ.๑๒๐๐ ถึง ค.ศ.๑๗๖๘) และสมัยราชวงศ์ซาร์ หรือ ศาร์ (Unified Nepal or Shah period ค.ศ. ๑๗๖๘ ถึง ๒๐๐๘)^{๒๘} แต่ละยุคนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองอยู่ไม่น้อย การเปลี่ยนแปลงทางการปกครองนั้นย่อมต้องมีผลกระทบต่อสังคมและศาสนจักรด้วยคือ บางสมัยพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้รับการทำนุบำรุงจากพระมหากษัตริย์และประชาชน ขณะเดียวกันมีบางสมัยพระพุทธศาสนาเสื่อมถอยจนใกล้สูญสุดหมดจากประเทศก็มี ด้วยมีสาเหตุทางการเมืองที่นำพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญขึ้นและความเสื่อมลงในประเทศ โดยเหตุนี้การศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาลนั้นควรศึกษาพร้อมๆ กับการปกครอง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความสำคัญ และอิทธิพลของการเมืองการปกครองต่อความเจริญขึ้นหรือ เสื่อมลงของพระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

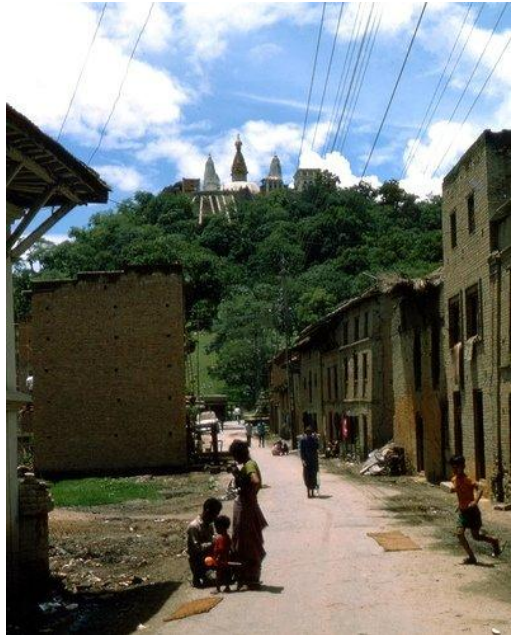
๓.๒.๑. พระพุทธศาสนายุคกีรัต

ตามพงศาวดารของกรุงกัมพูชาทุกกล่าวไว้ว่า มีชนเผ่าพื้นเมืองหนึ่ง ที่เรียกว่าโกपाल (Gopala) เป็นคนพื้นเมือง การปกครองของยุคนี้อีกี่สิ้นสุดลง เนื่องด้วยไว้รัชทายาทสืบต่อ จึงมีราชวงศ์อื่นขึ้นมาแทนตามประวัติศาสตร์ เนปาล ชนชาติที่อ้างถึงในศิลาจารึกมีหลายชนชาติ เช่น กีรัต ลิจนวิ มัลลสะ ศากยะ คุปตะ เป็นต้น ชนชาติเหล่านี้ต่างได้รับอิทธิพลมาจาก พระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาช่วง ระยะเวลาที่พระพุทธองค์ประกาศศาสนาอยู่ตามชนบท ในชมพูทวีป เช่น มคธ เวสาลี โกศล เป็นต้น นักประวัติศาสตร์กล่าวว่า เป็นสมัยเดียวกันกับยุคกีรัตในเนปาล (เนปาลในสมัยนั้นหมายถึงกรุงกัมพูชาในปัจจุบัน แม้ชาวเนปาลจำนวนหนึ่ง เมื่อเข้ากรุงกัมพูชาจะบอกว่าเข้าเนปาล) ชาวกีรัต เป็นคนพื้นเมืองที่ได้อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาและหุบเขาต่างๆ (Himalayan range) ของเนปาลอันเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกันกับพระพุทธเจ้า ที่เรียกตนเองว่า เนปาร์ (Napar) ต่อมาเป็นเนวาร์ (Newar) ตามพงศาวดารกล่าวไว้ว่า กษัตริย์องค์ที่ ๖ หรือ ๗ แห่งราชวงศ์กีรัตมีพระนามว่าพระเจ้าชิตะทัตติ (King Jitedasti ๖) ปกครองอยู่ช่วงสมัยเดียวกันกับพรรษาที่ ๖ ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากที่ทรงได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็น พระพุทธเจ้า^{๒๙} และครั้งที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ นครสาวัตถี เนื่องจากเนปาลเป็นที่ค้าขายของชาวมคธมีพระภิกษุจำนวนหนึ่งได้อาศัยพ่อค้ามาถึงกรุงกัมพูชา และได้ประกาศพระพุทธศาสนา มีประชาชนจำนวนหนึ่งได้เลื่อมใสในพระศาสนาที่กล่าวมานั้นเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ทางพระพุทธศาสนา แต่สิ่งที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้นก็คือ การเสด็จกลับมากรุงกบิลพัสดุ์เมืองพระบิดาของพระพุทธเจ้าหลังพรรษาแรกอย่างทีกล่าวมาข้างต้น หลักฐานนี้ถือได้ว่าเป็นจุดแรกของการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยตอนสมัยราชวงศ์สุทวาร

เรื่องมีอยู่ว่า พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบว่า เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิ และพระพุทธองค์ดำเนินประกาศพระศาสนาไปตามสถานที่ต่าง ๆ พระเจ้าสุทโธทนะก็มีความประสงค์ที่นิมนต์พระพุทธองค์มายังเมืองตน กล่าวไว้ว่า ช่วงที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ พระเจ้าสุทโธทนะจึงตรัสสั่งให้อำมาตย์ไปนิมนต์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังได้รับราชโองการอำมาตย์ทั้งหลายก็เดินทางไปยังเมืองราชคฤห์ แต่พวกอำมาตย์ไม่ได้กลับมารายงานแต่ประการใด และไม่ได้ทูลนิมนต์เสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามที่รับสั่งกล่าวกันว่ากลุ่มอำมาตย์เมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธองค์เพลิน จนได้บรรลุพระอรหัตต์เสียก่อน ความพยายามของพระเจ้าสุทโธ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ฉะนั้นไม่สิ้น พระองค์มีราชโองการสั่งให้ไปทูลนิมนต์พระพุทธองค์หลายต่อหลายครั้ง แต่กลุ่มอำมาตย์ที่เดินทางไปนิมนต์พระพุทธองค์ไม่ได้กลับมารายงานแม้คนเดียว ครั้งสุดท้ายพระองค์ได้ให้ กาทุทายี อำมาตย์ ผู้เป็นพระสหายตอนเด็กของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปนิมนต์ เมื่อได้รับคำสั่งกาตุทายี อำมาตย์พร้อมด้วยบริวารก็เดินทางไปสำนักของพระพุทธองค์ เหมือนกลุ่มก่อนๆ คณะที่นำโดยกาตุทายีอำมาตย์ก็ได้บรรลุนิพพานและได้บวชเป็นเอหิภิกขุ หลังฟังธรรมของพระมหากรุณาธิคุณ อำมาตย์กาตุทายีแม้บวชเป็นพระภิกษุในศาสนาของพระพุทธองค์ ไม่ลืมคำสั่งของพระเจ้าอยู่หัว อำมาตย์รอกคอยอยู่บนสิ้นฤดูหนาว และย่างเข้าสู่ฤดูฝนจึงได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทูลนิมนต์พระศาสดาเอกของโลกพระศาสดายอมรับนิมนต์และให้เตรียมกลับกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยหมู่สงฆ์พระองค์ได้เสด็จออกจากกรุงราชคฤห์ การเดินทางของพระองค์พร้อมคณะเดินได้วันละ ๑ โยชน์ เดินทางร่วม ๒ เดือนจึงถึงกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อเดินทางมาถึงกรุงกบิลพัสดุ์พระพุทธเจ้าพร้อมคณะได้ประทับที่วัดนิโครธารามที่ชาวกรุงกบิลพัสดุ์ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของพระองค์และคณะ พระพุทธองค์ทรงได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อลดทิฏฐิ มานะของเหล่าสาकยะ ผู้สูงอายุที่ถือทิฏฐิไม่ยอมอภิวัต หรือถืออัตตาคตนเป็นใหญ่ เมื่อเห็นปาฏิหาริย์ พระเจ้าสุทโธทนะได้ถวายอภิวัตก่อน สาकยะที่เหลือจึงได้กระทำตามพระองค์

การเสด็จกลับมาพุทธภูมิครั้งนั้นเหล่าสาकยะวงศ์มาประชุมกันเพื่อรับเสด็จพระศาสดาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นมหาสันนิบาต เรียกว่า **ญาติสมาคม** ต่างก็มีความชื่นบานบังเกิดอภินิหารฝน โบกจรพรพรตกลงมา

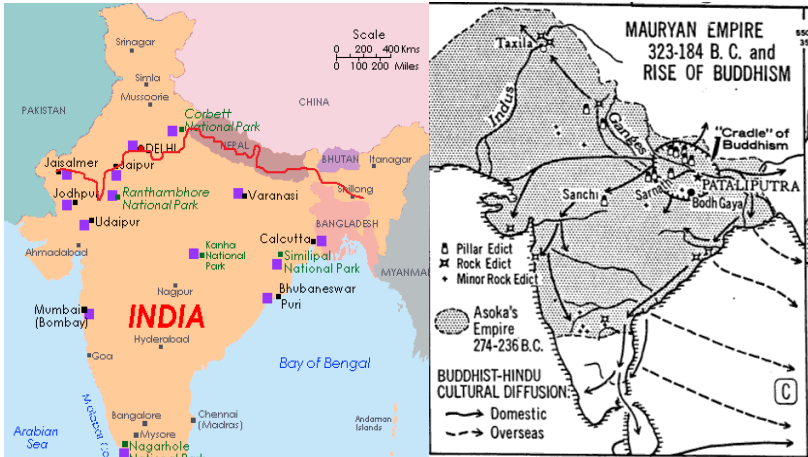
และพระองค์ถือโอกาสได้แสดงพระเวสสันดรชาดกโปรดชาวสากยะเหล่านั้น วันรุ่งขึ้น ครั้นในเวลาเช้าตรู่ พระพุทธองค์พร้อมด้วยคณะสงฆ์ได้เสด็จออกไปรับบิณฑบาตรตามถนนต่างๆในเมืองกบิลพัสดุ์ เมื่อชาวบ้านเห็น ต่างพากันแตกตื่น และรีบนำความเข้าไปกราบทูลพระเจ้าสุทโธทนะให้ทรงทราบ เมื่อพระองค์ทรงทราบสลดพระทัยพร้อมทั้งกริ้วมาก รีบเสด็จออกไปยังที่พระพุทธเจ้ากำลังบิณฑบาตอยู่ พระเจ้าสุทโธทนะทอดพระเนตรเห็นพระราชโอรสกำลังทรงดำเนินอยู่ตามท้องถนน มีบาตรอยู่ในพระหัตถ์ อันเต็มไปด้วยอาหารในลักษณะการภิกขาจารอยู่จริง พระองค์เสียพระทัยอย่างมาก นิมนต์พระพุทธองค์ให้เสด็จพระราชวัง แต่พระพุทธองค์ตรัสกับพระราชบิดาว่า การเที่ยวบิณฑบาตนี้เป็นกิจวัตรของเหล่าสมณะ และได้ทรงแสดงพระคาถา มีความว่า

“ไม่พึงประมาทในบิณฑบาต พึงประพฤติธรรมให้สุจริต

ผู้ประพฤติธรรมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้ทั้งในโลกหน้า”

เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทรงสดับคาถานี้แล้ว ได้บรรลุพระโศคาปัตติผลเป็นพระอริยะเจ้า และน้อมรับนิมนต์ไปรับบิณฑบาตที่ราชวัง เมื่อพระพุทธองค์ดำเนินมาถึงวังพระองค์เสด็จไปโปรดพระนางพิมพา (ยโสธระ) พระชายาสมัยยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ จากนั้นพระองค์ก็โปรดประยูรญาติทำให้เจ้าชายจากตระกูลสากยวงศ์จำนวนหนึ่งได้เลื่อมใสในพระองค์ และออกบวชในศาสนาของพระองค์อีกจำนวนหนึ่ง ต่อมาเจ้าชายราหุลกุมาร ผู้เป็นพระบุตรของเจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ออกบวชในศาสนาของพระองค์³⁰

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ก่อนคริสต์ศักราช ๓๒๑-๒๕๗ ในสมัยของพระเจ้าจันทรคุปตะแห่งราชวงศ์เมารยะของอินเดียมีการบันทึกเอาไว้ว่า มีพ่อค้าได้เดินทางไปค้าขายอยู่ที่เนปาลเป็นประจำ³¹ หลักฐานการค้าขายสนับสนุนถึงอดีตและอาจเป็นไปได้สูงที่พ่อค้าจากชมพูทวีปเดินทางไปเพื่อค้าขายก่อนพุทธศักราชตามคัมภีร์มุลสรวาสติวาทีนวินัยสังคหะตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นบทก่อนจะเห็นว่าชาวบิลพัสดุ์และชาวโกลิยะได้เดินทางมายังกรุงกาฐมาณฑุ และอาศัยอยู่ในเมือง เช่นครอบครัวของพระอานนท์ก็ได้มาอาศัยอยู่ ณ เมืองนี้ เนื่องจากกรุงกาฐมาณฑุมีอากาศความหนาวเย็นมาก ทำให้ลำบากต่อการดำเนินชีวิตผู้ที่อพยพมาอาศัย จึงได้ส่งสารไปยังพระอานนท์เป็นเหตุทำให้พระอานนท์ต้องเดินทางมาเยี่ยมญาติ เนื่องจากว่าชาวสาकยะมีความเชื่อและมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง แม้ไปตั้งอยู่ ณ ดินฐาน ณ ที่ใดก็ตามได้นำพระพุทธศาสนาไปด้วย อีกอย่างหนึ่งพระอานนท์ได้เดินทางมายังกรุงกาฐมาณฑุ และเมื่อกลับไปสู่สำนักของพระ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พุทธองค์ กราบทูลให้ทราบถึงความหนาวและทรงอนุญาติให้พระที่อยู่ในประเทศไทยสวมรองเท้าได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในเนปาลมีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้จำพรรษาอาศัยอยู่ และประกาศพระพุทธศาสนาอยู่ก่อนแล้ว ในการประกาศพระพุทธศาสนาในเนปาลช่วงนั้นยากพอสมควร เนื่องจากชาวเนปาลถือพิธีกรรม (บูชาขันธ์) หรือ การบูชาธรรมชาติ เมื่อเห็นพระภิกษุสงฆ์ ความอ่อนน้อมและระเบียบวินัยที่เรียบร้อยเป็นเหตุให้ชาวเนปาลสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ตามประวัติจะเห็นว่าพระราชสมภพกษัตริย์เป็นผู้ริเริ่มสนใจ และนับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเหตุพระพุทธศาสนาเจริญขึ้น หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้ากษัตริย์ต่างๆ แล้วพระพุทธศาสนาก็คงต้องประสบความยากลำบากในการเผยแผ่³² เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของชาวเนปาลมาตั้งแต่สมัยยุคกษัตริย์

ชาวศากยะที่อาศัยในกรุงกาสุมณฑานั้นส่วนหนึ่งอาจได้มาหลังพระเจ้าวิฑูทกะแห่งโกศลที่ได้ทำลายล้างพวกศากยะลง เรื่องมีอยู่ว่าพระเจ้าปเสนทิโกศล ปราบดาที่จะได้เป็นญาติสนิททางสายโลหิตกับพระพุทธเจ้า จึงส่งทูตไปขอพระราชธิดาจากพระเจ้าศากยะ แต่ชาวศากยะไม่ประสงค์จะส่งพระธิดาให้พระองค์ จึงส่งทาสีรับใช้ของพวกตนชื่อนาง วาสภักดีเข้าไปถวาย ไม่นานพระนางวาสภักดีก็ได้ให้กำเนิดพระโอรสชื่อว่า พระวิฑูทกะกุมาร ต่อมาเจ้าชายวิฑูทกะอายุได้ ๑๖ พรรษาได้อ่อนน้อมขออนุญาตพระมารดาให้ตนไปเยี่ยมญาติวงศ์ที่กรุงกบิลพัสดุ์

หลังเยี่ยมกรุงกบิลพัสดุ์แล้วอยู่ในระหว่างกลางทางบังเอิญมหาดเล็กของเจ้าชายวิฑูทกะคนหนึ่งล้มอาวูรล้มถี้อกลับมา และล้มไว้ที่

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

กรุงกบิลพัสดุ์ จึงย้อนกลับมาเอาและเห็นคนกำลังทำความสะอาดล้างพระที่นั่งของเจ้าชายวิฑูทกะด้วยน้ำนม มหาเด็กล้มใจกับปฏิกิริยา และได้กล่าวกับเพื่อนกลายเป็นเรื่องที้อื้อฉาวจนใครๆ ก็รู้กัน เมื่อเจ้าชายวิฑูทกะทรงทราบเรื่องราวดังกล่าว ก็แค้นพระทัยตรัสปฎิญาณว่า ถ้าหากได้สวดยราชสมบัติเมื่อใด จะแก้แค้นโดยการเอาเลือดของพวกเจ้าศากยะมาล้างพระที่นั่ง ระยะเวลาต่อมาเมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระราชาหลังสิ้นพระราชบิดา พระเจ้าวิฑูทกะได้ยกทัพหวังจะตีกรุงกบิลพัสดุ์ถึง ๓ ครั้ง แต่ทั้ง ๓ ครั้ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมาขวางทางเอาไว้ไม่ให้มีการทำสงครามระหว่างประยูรญาติด้วยกัน เมื่อเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า พระเจ้าวิฑูทกะก็เกรงพระทัยพระองค์จึงยกทัพกลับทั้ง ๓ ครั้ง

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ความพยายามของพระเจ้าวิฑูทกะนั้นไม่เลิกล้ม การพยายามของพระองค์ครั้งที่ ๔ นั้นกล่าวกันว่าองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้พระญาณเห็นบุพกรรมในอดีตชาติของพวกเจ้าศากยะที่ได้ฆ่าสัตว์น้ำด้วยการโปรยยาพิษ ด้วยผลของวิบากกรรมนั้นตามมาสนองแล้ว พระองค์จึงไม่เสด็จไปช่วยรักษาเมืองพระราชบิดา สุดท้ายกองทัพโกศลจึงบุกเข้าตีกรุงกบิลพัสดุ์แตกและฆ่าพวกศากยะเป็นจำนวนมาก แล้วนำโลหิตของพวกเจ้าศากยะมาล้างพระที่นั่งให้สมกับความแค้น กล่าวกันว่าครั้งนั้นพวกศากยะที่ถูกฆ่าไปนั้นมีถึงจำนวน ๗๗,๐๐๐ คน และเฉพาะหนุ่มสาวมีจำนวนถึง ๑๐๐๐ คน

ส่วนพวกศากยะที่หนีรอดสงครามไปได้ก็ได้พากันอพยพไปจตุรทิศ ตามประวัติกล่าวว่า หนึ่งในกลุ่มนั้นเข้าไปในดงลึกแห่งป่าหิมพานต์ กล่าวกันว่าได้เดินทางมาจนถึงกรุงกามมาณฑุ บางทีก็กล่าวไว้ว่ากลุ่มหนึ่งได้เดินทางไปยังประเทศบังคลาเทศในปัจจุบัน ตระกูล บารู หรือบารูวาของประเทศบังคลาเทศนักศาสนศาสตร์และนักประวัติศาสตร์เชื่อกันว่าเป็นเชื้อสายที่สืบมาจากตระกูลศากยะที่หนีภัยสงครามญาติ บางกลุ่มก็ได้รวมกลุ่มกับเชื้อชาติอื่น ๆ เช่น ชนชาติของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้น ส่วนหนึ่งหลังสิ้นการพระชนม์ของพระเจ้าวิฑูทกะได้กลับไปใช้ชีวิตในกรุงกบิลพัสดุ์ตามเดิม ซึ่งเห็นได้จากการที่พระประยูรญาติทางกรุงกบิลพัสดุ์ได้มาขอแบ่งพระธาตุส่วนหนึ่งจากพวกมัลละไปสร้างพระสถูปบูชาหลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นว่าพวกศากยะที่ได้อพยพมาในเนปาลนั้นมีด้วยกันสองกรณี คือหนึ่งอพยพมาเพื่อค้าขาย และสองอพยพ

เพื่อหนีภัยสงคราม อย่างไรก็ตามทั้งสองกรณีล้วนเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลหรือสมัยของกிரาดในเนปาลนั่นเอง

ตระกูลศากยะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ที่ได้หนีไป มีส่วนหนึ่งได้ไปสร้างเมืองใหม่ อันเป็นเมืองเก่าตามเชิงเขาหิมาลัย เป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยฝูงนกยูงส่งเสียงร้องทั่วไปพวกศากยะส่วนนี้จึงเข้าไปอาศัยอยู่ต่อมาก็ได้ค่อย ๆ รวบรวมพวกพ้องเผ่าพันธุ์ จนได้กลายเป็นราชวงศ์โมริยะ ต่อมาได้พระเจ้าจันทรคุปต์ซึ่งเป็นหัวหน้าเผ่าได้ตีแคว้นมคธได้ เข้าครอบครองแผ่นดินมคธ ตั้งตนเป็นกษัตริย์ในราชวงศ์ใหม่ คือ ราชวงศ์โมริยะ ซึ่งเป็นตระกูลหรือวงศ์เดียวกันกับของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์มคธ³³ ที่ชาวพุทธรู้จักกันดีในนามผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศหลังการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ในทางพระพุทธศาสนา

พระเจ้าอโศกมหาราชขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๖๐ พระนามเดิมของพระองค์เป็นจันฑาโสก (Chandasoka) แต่ต่อมาพระองค์เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและดำเนินตามนโยบายธรรมวินัย จึงได้พระนามใหม่ว่าธรรมมาโสก (Dhammasoka) หมายถึงผู้ดำเนินตามรอยพระธรรม นอกจากนั้นยังจารึกไว้ว่า เทวานมปัย หมายความว่าเรียกพระองค์ว่าเป็นที่รักของเหล่าเทวดา พระองค์ทรงได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและทรงอุปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ผลการทำสังคายนาครั้งนี้ทรงได้ชำระพระธรรม และส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาออกเมืองถึง ๘ สาย³⁴ หนึ่งในนั้นเข้ามาในเนปาล พระพุทธศาสนาในประเทศสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) ก็มีพระธรรมทูตสายหนึ่งได้เดินทางมาประกาศพระศาสนา

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระองค์ก็ได้เสด็จไปจาริกบุญ ณ สถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา ช่วงระยะนั้นเองที่พระองค์เสด็จมายังสวนลุมพินี กรุงกบิลพัสดุ์ และกรุงกาสุมณฑล การเสด็จมาเนปาลของพระองค์นั้นชี้ชัดจากจารึกของพระองค์ที่ลุมพินี และนิคิหะวะ พร้อมการเสด็จมายังกรุงกาสุมณฑลนั้นนักประวัติศาสตร์เนปาลเชื่อกันว่าเป็นสมัยของพระเจ้าสตุงโก (King Sthungko) แห่งราชวงศ์กีรัตของเนปาล³⁵ นอกจากนี้ยังกล่าวไว้ว่าพระองค์ยังได้สร้างสถูป, วิหาร และพระราชบิดาจารย์มณฑลของพระองค์ได้ออกบวชด้วย ส่วนคณะธรรมทูตที่พระองค์ทรงส่งมาประกาศพระพุทธศาสนาในกรุงกาสุมณฑลนั้นก็มิมีประชาชนจำนวนมากเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งมีชาวเนปาลจำนวนหนึ่งออกบวชในพระพุทธศาสนา นักโบราณคดีมีนายนาตี มหาระจันเป็นต้น กล่าวว่าโดยเฉพาะชาวเนวาร์ที่อาศัยเมืองกาสุมณฑลมีพื้นฐานเดิมมาจากวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่สมัยราชวงศ์ลิจจวิฎกกดคันจากรัฐ และนักศาสนาพราหมณ์นิกายไศวะชาวเนวาร์ส่วนใหญ่จำใจต้องเปลี่ยนศาสนาของตน หลักฐาน และข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏนั้นแสดงให้เห็นถึงความเจริญและความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์กีรัต ซึ่งอาจเป็นเพราะความเจริญของพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธในสมัยที่พระเจ้าอโศกทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาในเนปาลเจริญขึ้น เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพระพุทธศาสนาในอินเดียได้เสื่อมลงตามลำดับ การสนับสนุนหรืออุปถัมภ์ศาสนาพุทธทั้งจากรัฐ และศาสนาอื่น ๆ เป็นเหตุสำคัญหลักที่

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

พระพุทธศาสนาเสื่อมลง แต่ถึงแม้ประเทศอินเดียเสื่อมไปเนปาลยังคงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ด้วยการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งต่อมา เป็นปัจจัยหนึ่งที่พัฒนาพระพุทธศาสนาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของประเทศเนปาลที่ เรียกว่าพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ (Newar-Buddhism)

๓. ๒. ๒ พระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ลิจฉวี

ราชวงศ์กีรัตได้สิ้นสุดลงราวประมาณ ๒๐๐ ปีก่อนเริ่มคริสต์ศตวรรษ กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์กีรัตมีพระนามว่า พระเจ้ากัสติ หรือ กาสติ (King Gasti) ได้พ่ายแพ้พระเจ้าชัยเทวะที่ ๑ (Jayadewa ๑) กษัตริย์แห่งลิจฉวี กล่าวกันว่าพวกลิจฉวีได้อพยพมาจากอินเดีย และรวบรวมกำลังจนได้มาครองราชย์ของประเทศเนปาล ตั้งแต่นั้นราชวงศ์ลิจฉวีได้ขึ้นปกครองเนปาลยาวนานประมาณ ๑,๐๐๐ ปี ในสมัยของราชวงศ์ลิจฉวีระยะแรกของรัชกาล ถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา ที่เจริญรุ่งเรืองมากช่วงหนึ่ง การเรียนการสอนตลอดจนพิธีหลวงต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และกษัตริย์ส่วนใหญ่ก็เป็นพุทธมามกะ ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แต่ก็มีพระมหากษัตริย์บางพระองค์เท่านั้นที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาแต่ไม่ถึงกับล้มเลิกพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ จากหลักฐานตามวัดวาอารามแสดงให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ก็ได้สร้างวัดวาอาราม และสร้างเจดีย์ตามหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อเป็นพุทธบูชา, เป็นอนุสรณ์, เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ อาทิ ผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า เจดีย์พระสวยมภู (Swayambhu stupa หรือ Caitya) และเจดีย์เพาต (Bauddha Stupa) ก็ได้สร้างขึ้นในยุคนี้^{๓๖} ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศเนปาลที่ไม่เหมือนประเทศใดๆ แต่ยังไม่มีความชัดเจนที่ชัดเจนว่าเจดีย์คู่บ้านคู่เมืองทั้งสององค์นี้สร้างขึ้นในปีใด และใครเป็นผู้เริ่มสร้าง แต่มีกษัตริย์ลิจฉวีหลายต่อหลายพระองค์เช่น พระเจ้า

มันทวะ พระเจ้าอังสุวรมันเป็นต้น ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ ถวายที่ดินเพื่อเป็น
พุทธบูชา (Swayambhu และ Bauddha Stupa) และภามีจากที่ดินนำมาบำรุง
พระเจดีย์และเป็นค่าจ้างผู้ดูแลเจดีย์ต่อไป³⁷ เพราะฉะนั้นหลักฐานเหล่านี้
แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาในเนปาลในราชสมัยของกษัตริย์ลิจฉวิ
ได้รับการยกย่อง และนับถืออย่างมาก นักประวัติศาสตร์บางท่านถึงกับ
กล่าวว่าในสมัยนั้นพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศ
เนปาลทีเดียว แต่แล้วพระพุทธศาสนาได้เสื่อมลงในภายหลังซึ่งเป็นไปได้ตาม
กฎไตรลักษณ์ อันเนื่องจากความมั่งงายสันโดษของชาวพุทธเองที่ขาด
ปัญญา ตอรับศาสนาอื่นๆด้วยไมตรีจิตด้วยความหวังเป็นศาสนาที่สอนให้
คนดี ทำความดี แต่กลับศาสนาเหล่านั้นกลับไม่ได้ตอบรับอย่างที่ชาวพุทธ
ตอบรับ ศาสนาพราหมณ์ก็ได้ขยายอาณาจักรด้วยการยกเลิกพิธีกรรมทาง
ศาสนาพุทธ และถูกบังคับไม่ให้ปฏิบัติตามศาสนาพุทธ ชนชั้นปกครองและ
อำมาตย์ก็นับวันเป็นชนนอกศาสนาพุทธ และได้มีบทบาทและอิทธิพลต่อ
พระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นสาเหตุที่กษัตริย์ได้เปลี่ยนศาสนาพุทธเป็นพราหมณ์
นิกายไศวะ และได้ทำลายคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, ศาสนสถาน และ
ถึงกับให้พระสงฆ์ในพุทธศาสนาลาสิกขา ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนา
เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ถ้าจะศึกษาวิเคราะห์สังคมไทยปัจจุบันก็จะเห็นว่าชาว
พุทธเราทุกวันถูกกดขี่ และชาวพุทธเองก็เชื่ออิทธิปฏิบัติหารัยนำหน้าพุทธ
ธรรม นับถือ ไหว้ สักการะเทพเจ้าต่างๆ ด้วยอ้างว่า ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ ซึ่ง
เป็นสุภาสิตที่ทำให้ชาวพุทธไทยไม่สามารถที่เอาปัญญามาใช้ในการวินิจฉัย
พิจารณา ซึ่งอาจเป็นเหตุทำให้วัฒนธรรมอันดีงานที่พัฒนามาจาก

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาเสื่อมลง และสุดท้ายอาจเป็นอีก ตัวอย่าง ประเทศที่พระพุทธศาสนาเคยเป็นศาสนาแห่งชีวิตจิตใจของคนไทย

ยุคราชวงศ์ลิจฉวีถึงแม้จะเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา แต่ความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนาตั้งแต่กษัตริย์องค์ที่ ๑ หลังหมดยุคกิราต จนกระทั่งถึงกษัตริย์องค์ที่ ๔ แห่งราชวงศ์ลิจฉวีนั้นยังไม่มีหลักฐานที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่แน่นอน แต่มาปรากฏอยู่ในสมัยของพระเจ้าภัสกร(King Bhaskara) กษัตริย์องค์ที่ ๕ ของราชวงศ์ลิจฉวี เมื่อทรงขึ้นครองราชย์พระองค์ได้ยกทัพขยายอาณาจักรหลังจากที่ได้ขยายอาณาจักรแล้ว ทรงแต่งตั้งพระรูปหนึ่งเป็นอาจารย์ (Acharya) หรือผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา เพื่อกระทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้พระองค์ยังให้จาริกคำสอนไว้บนทองแดง กล่าวกันว่า คำจาริกดังกล่าวเก็บไว้ที่วัดจารุมติวิหารที่พระราชบิดาของพระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้สร้างไว้ แต่หลักฐานดังกล่าวนั้นก็ยังไม่ค้นพบ

พระเจ้าภูมिवรมา(King Bhumi Varma)ได้เสด็จขึ้นครองราชย์หลังจากที่พระเจ้าภัสกรสิ้นพระชนม์แล้ว กล่าวกันว่าพระเจ้าภูมิตรงเป็นพุทธมามกะ (Buddhist King) ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาอย่าง

มั่นคงในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ และพระองค์ยังได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือทศพิธราชธรรมมาปกครองประเทศ บางที่อาจเรียกได้ว่าพระองค์ทรงเป็นธรรมราชาที่ไม่ผิดเท่าใดนัก

หลังจากกษัตริย์พระเจ้าภูมิวนรมา พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์ปกครองประเทศเนปาล แต่ประวัติศาสตร์ไม่ได้กล่าวถึงกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จนกระทั่งสมัย พระเจ้าวุฒสะเทวะ หรือพฤษเทพ (King Vṛsadeva) ราชโอรสของรุทรเทพ (King Rudradeva) ได้ขึ้นปกครองเนปาลราวปีคริสต์ศตวรรษที่ ๕ (๓๕๐-๔๐๐) นาง Levi Sylvan ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์เนปาลได้กล่าวไว้ว่าพระเจ้าพฤษเทพ ทรงได้ปกครองเนปาลตอน ราว ค. ศ. ๔๕๐ ตามคำจารึกของกษัตริย์พระเจ้าชัยเทวะที่ ๒ (King Jayadeva II) ได้ยกย่องพระเจ้าพฤษเทพว่า “ทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา”³⁸ พระองค์ได้ทรงปกครองประเทศเป็นเวลาประมาณ ๑๐๐ ปีและทรงให้สร้างเจดีย์มากมายเพื่อเป็นพุทธบูชาพร้อมกันนั้นยังได้สร้างสวามัญญาณเจดีย์อย่างที่กล่าวมาแล้วเชิงอรธที่ ๓๕ พระองค์ยังได้บูชาเทพเจ้าทางนิกายวัชรยาน ชื่อว่า วัชรโยคินี (Vajrayogini, a Vajrayana Deity) เป็นประจำ หลักฐานตามที่ปรากฏอยู่แสดงให้เห็นว่าในสมัยของพระองค์พระพุทธศาสนาหายาน ได้เข้ามามีบทบาทมากในสังคมแล้ว³⁹

พระเจ้าประจันระเทวะแห่งเคาละ (เคาละ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นโคทาวรีในปัจจุบัน) เมืองเพื่อนบ้าน กล่าวกันว่าในสมัยเดียวกันกับพระเจ้าพฤษเทพ พระเจ้าประจันระเทวะทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

สนับสนุนและอุปถัมภ์กิจการพระพุทธศาสนา ประวัตินี้เจดีย์สวยมุฏกล่าวถึง ทรงได้ให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์สวยมุฏ ระยะเวลาต่อมาทรงได้เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันนั้นหลักฐานที่ปรากฏที่เมืองโกทาวรีกล่าวไว้ว่า พระองค์ยังได้ให้สร้างพระธยานิพุทธเจ้าอีก ๕ องค์ ณ โกทาวรี (Godhawari) ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวมหาหายน โดยเฉพาะนิกายวัชรยานนับถือมาก ถือว่ารักษาทิศทั้ง ๔ พระธยานิพุทธเจ้าทั้ง ๕ คือ⁴⁰

๑. พระไวโรจนพุทธ มีวรรณสีขาว ฝ่ายอุตตรนิกายมันทรยานและนิกายชินงอนแห่ง ญี่ปุ่นนับถือมากในปัจจุบัน
๒. พระอภโยภยะพุทธ มีวรรณสีน้ำเงิน
๓. พระรัตนสัมภวะพุทธ มีวรรณสีเหลือง
๔. พระอมิตาภพุทธ มีวรรณสีแดง พุทธศาสนานิกายเจิ้งโท้วในจีนและนิกายชินในญี่ปุ่นนับถือมาก
๕. พระอโมฆสิทธิพุทธ มีวรรณสีเขียวถือว่าเป็นเจ้าหญิงภฤกษิตีแห่งประเทศเนปาล

พระธยานิพุทธเจ้าทั้ง ๕ องค์นั้น พระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นองค์ที่สูงสุดหรืออยู่ตรงกลาง ส่วนที่เหลือ ๔ องค์นั้นเป็นพุทธเกษตรแห่งทิศทั้ง ๔ และยังมีความเชื่อในแต่ละพุทธองค์ก็ได้อวตารลงมาเกิดในที่ต่างๆ เช่น พระอโมฆสิทธิพุทธ ซึ่งมีวรรณสีเขียว ได้อวตาร

ลงมาเกิดเป็นพระธิดาของพระเจ้ากรุงเนปาล เป็นต้น

หลักศิลาจารึกที่พบในบริเวณจางคุนารายณ์ (Changu Narayana) ณ หุบเขากาฐมาณฑุซึ่งเป็นจารึกที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศเนปาล ก้อนอิฐที่จารึกคำว่าจารุมติได้ค้นพบช่วงที่บูรณะเจดีย์จารุมติที่พระราชธิดาพระเจ้าอโศกได้สร้างเอาไว้อย่างทีกล่ามาข้างต้น ในจารึกจางคุนารายณ์กล่าวไว้ว่า หลานของพระเจ้าพฤษะเทพ หรือ วฤษเทวะ คือมีพระนามว่าพระเจ้ามานเทพ (King Mandeva ค.ศ. ๕๖๔-๕๐๖)⁴¹ แห่งราชวงศ์ลิจฉวีได้ให้จารึกไว้ตอนหนึ่งเกี่ยวกับกษัตริย์องค์ก่อน ๆ โดยเฉพาะเรื่องของพระอัยกา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษาไว้ตอนหนึ่งว่า

**“พระราชามีพระราชอำนาจและ ทรงเป็นผู้มีปรีชาสามารถ
มาก ทั้งในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทรงตรัสเช่นใดก็ปฏิบัติเช่นนั้น
ทรงเป็นพระราชากผู้เปรียบมิได้และทรงเป็นพระราชที่นับถือ
พระพุทธศาสนาของสุคตเจ้า เป็นผู้อ่อนน้อมในพระพุทธเจ้า”⁴²**

ขณะเดียวกัน ตามจารึกของกษัตริย์มีพระนามว่าพระเจ้าชัยเทวะที่ ๒ (Jayadeva II) พบ ณ ในบริเวณปศุปะติ (Pasupati จารึกไว้ประมาณ ๗๕๔) ได้กล่าวถึงพระเจ้าพฤษะเทพว่า “ทรงเลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้าและอุทิศตนในสุคตพุทธเจ้า” เป็นต้น ข้อความที่จารึกในศิลาจารึกเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าราชวงศ์ลิจฉวีนั้นได้นับถือพระพุทธศาสนาและเป็นพุทธมามกะที่แท้จริง ซึ่งเป็นเหตุให้ชนรุ่นหลังได้นำมายกย่องพระมหากษัตริย์ของตนและกล่าวสรรเสริญคุณงามความดีที่ได้กระทำไว้กับประเทศชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับชนรุ่นหลังสืบไป ต่อ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

จากกษัตริย์องค์นี้ กษัตริย์พระองค์อื่นๆ ก็ได้ทรงสืบต่อและทรงปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะพร้อมกันให้การสนับสนุน ทำนุบำรุงและสร้างวัดต่างๆ ในพระพุทธศาสนาขึ้นอีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งผลงานเหล่านี้ยังมีให้เห็นจนถึงปัจจุบันในกรุงกาฐมาณฑุ วัดเหล่านั้นมีการกำหนดให้เป็นวัดหลวงในราชสมัยต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองเป็นเครื่องชี้บอกว่าในวัดเหล่านี้ต้องมีพระสงฆ์อาศัยอยู่ด้วยไม่น้อย และแสดงให้เห็นถึงความเจริญของพระพุทธศาสนาอย่างมากทีเดียว สังกัดได้จากสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่สร้างไว้นั้นยังมีให้เห็นตามหัวเมืองและตามถนนของกรุงกาฐมาณฑุอีกมากมาย ซึ่งทุกวันนี้แม้จะพยายามอนุรักษ์กันอย่างเต็มที่ก็ไม่สามารถจะทำได้ทั่วถึง

กษัตริย์ที่สำคัญในสมัยลิจฉวีนั้นคือพระเจ้ามานเทว(Mandeva) พระองค์เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าธรรมเทวะ (King Dharmadeva) การศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศเนปาลนั้นขาดเรื่องราวและการปกครองของพระเจ้ามานเทวไม่ได้ พระองค์มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การปกครอง และขยายอาณาบริเวณของเนปาล พระองค์ได้ขึ้นครองราชย์ตั้งแต่ ค.ศ. ๔๖๔ ถึง ๕๐๖ แต่พระองค์ได้กระทำปิตุฆาตเพื่อขึ้นครองราชย์ ความผิดพลาดในครั้งนั้นทำให้พระองค์เสียพระทัย และเศร้าโศกเป็นอย่างมากในภายหลัง พระองค์ถึงแม้ได้ขยายอาณาจักร และปกครองประเทศด้วยผาสุกในพระทัยพระองค์ทรงทุกข์ทรมานมากเนื่องด้วยปิตุฆาต ตามประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า เพื่อล้างบาปที่ตนกระทำสร้างวัดวาอาราม และเจดีย์ต่างๆ ตามเมืองต่างๆ เมื่อพระองค์ได้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดคูรีวิหาร (Guri Vihar) ตามแนวพระพุทธศาสนา

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ด้วยคำแนะนำจากอำมาตย์ การเจริญปฏิบัติวิปัสสนาในครั้งนั้นทำให้ พระองค์บรรเทาทุกข์ และสนพระทัยในกิจกรรมพระศาสนาเป็นอย่างมาก พระองค์จึงได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาแล้วได้สร้างวัดเพื่อเป็นพุทธบูชา ในจำนวนวัดที่พระองค์ได้ให้สร้าง วัดมานวิหาร (Mana Vihar) พระราชทานพระนามของพระองค์เป็นชื่อวัด และมีวัดอีกจำนวนหนึ่งที่ พระองค์ทรงสร้างไว้ เช่น มานเทวะ สันสการิตะจักระ มหาวิหาร (Manadeva Sanskarita Cakra Mahavihara) และเจดีย์เพาชะ (Baudha Stupa) แต่ว่าการสร้างเจดีย์ยังหาข้อสรุปไม่ได้เนื่องจากว่านักโบราณคดียังไม่พบ หลักฐานที่แน่ชัด ทำให้มีความคิดเห็นที่ไม่ลงตัวกัน หลังจากนั้นก็มีกษัตริย์ หลายองค์ได้สร้างวัดวาอารามและได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเช่นกัน ประวัติศาสตร์ยังได้กล่าวถึงกษัตริย์ที่ทรงเป็นพระธรรมราชาอีกด้วยหลาย พระองค์ เช่นพระเจ้าสิวะเทวะที่ ๑ (King Sivadeva ๑ ค.ศ. ๕๕๐-๖๐๔) เป็นต้น

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เจดีย์เพชร

๒. ๑ การเกิดขึ้นของวัชรยานในเนปาล

พระเจ้าสิวะเทวะทรงได้ประกาศตนเป็นนักบวชในทางพระพุทธศาสนา และสร้างวัดประจำรัชกาล พร้อมทรงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยพระองค์เอง ตำราบางเล่มกล่าวไว้ว่าพระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จึงได้สละราชสมบัติออกผนวชและทรงพำนักอยู่ ณ วัดสิวะเทวะ⁴³ หลังจากที่พระองค์ทรงลาสิกขากลับไปครองราชย์ดั้งเดิม พระองค์ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยพระองค์เอง พิธีกรรมที่พระองค์กระทำนั้นคือ Jivanyasa และปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน พิธีนี้จะกระทำเพียงหนึ่งครั้งในรอบ ๑๒ ปี ปรากฏการณ์ครั้งนี้หากศึกษาให้ละเอียดจะเห็นว่า สมัยของพระเจ้าสิวะเทวะพระพุทธศานามหายานแบบวัชรยานหรือมนตระยานได้รับอิทธิพลอย่างมาก และพัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของตนเองในประเทศไทย

พระองค์ทรงประกาศตนเป็นอาจารย์ชะภิเชก (Acaryabiseka) หมายถึงแต่งตั้งให้ตนเป็นอาจารย์ในทางศาสนา หลังจากที่พระองค์ได้พบปะสนทนากับพระรูปหนึ่งที่ทรงแสงหามานาน และศึกษาพระพุทธศาสนาของท่าน (ไม่ปรากฏนามของพระภิกษุรูปนั้น) จากนั้นเมื่อพระองค์มีความรู้ความสามารถในทางพระพุทธศาสนา พระองค์จึงตั้งตนและแนวความคิดที่ท่านได้เล่าเรียนว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้อง พระองค์ก็พยายามปฏิบัติทำตามแนวทางนั้นจนกล่าวกันว่าได้พัฒนาเป็นนิกายวัชรยานแบบเนปาลขึ้นเพื่อรักษาพระศาสนาไว้ ท่ามกลางสังคมที่ศาสนากำลังถูกตีล้ม เมื่อการปฏิบัติแนวทางแบบใหม่ที่ถูกกล่าวต่อมาว่าเป็นนิกายใหม่ พระองค์

ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและสนพระทัยในกิจการพระศาสนา พร้อมกันนั้นพระองค์ก็ได้สร้างวัดวาอารามขึ้นเช่น ศรีศิวเทวะวิหาร (Sri Sivadeva Vihar) เป็นต้น ศรีศิวเทวะ วิหารนี้ยังอยู่ในเมืองปาดัน

นอกจากนั้นยังได้พบอักษรจารึก ณ ถ้ำโครชนะนาที่จังหวัดโครขาของประเทศเนปาลปัจจุบัน (เมืองกูรข่าเป็นที่บัญชาการของพวกกูรข่า หรือ กูรข่า Gurkha และได้รวบรวมเนปาลให้เป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่อย่างในปัจจุบัน ภายในเวลาไม่นานนัก) เป็นจารึกของสมัยพระเจ้าศิวะเทวะที่แสดงถึงพิธีกรรมทางวัชรยาน ซึ่งเห็นว่าพระพุทธศาสนานอกจากอยู่ในกรุงกาฐมาณฑุแล้วยังแพร่ไปถึงนอกกรุงกาฐมาณฑุด้วย

อย่างไรก็ตามสมัยของพระเจ้าศิวะเทวะนั้นเป็นสมัยที่ถือว่าพระพุทธศาสนาต้องประนีประนอมกับคำสอนทางศาสนาพราหมณ์ เพื่อรักษาคำสอนและวิธีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาไว้ ประชาชนก็ถูกแบ่งเป็นหลายตระกูล และแบ่งแยกชนชั้นตามอาชีพของตน บางตระกูลก็ได้เปลี่ยนนามสกุล และเปลี่ยนศาสนาเพื่อเป็นที่ยอมรับจากรัฐ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามก็ถูกกดขี่ และถูกทำลาย ซึ่งเป็นเหตุให้หลายตระกูลได้ปรับความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตตามแนวพุทธ เพราะว่าการที่พระเจ้าศิวะเทวะจะมาปกครองประเทศ ศาสนาพราหมณ์ ได้รุกรานศาสนาพุทธอย่างมากแล้ว เช่น สมัยของพระเจ้าสังกรเทวะพระองค์ทรงมีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์นิยายไสวะ และทรงบีบบังคับพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนมิให้กระทำศาสนพิธีต่างๆ ทั้งยังทำลายศาสนสถานพระพุทธศาสนาอย่างมากมาย แต่ด้วยความโศกดีของประเทศเนปาลที่พระพุทธศาสนาได้รับฟื้นฟูขึ้นมาเป็นระยะๆ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เช่นในสมัยของพระเจ้าสุวทนะพระองค์ทรงประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และพยายามทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเต็มกำลังของพระองค์โดยไม่ให้มีผลกระทบกับศาสนาอื่นๆ คือศาสนาพราหมณ์ ด้วยเหตุนี้กล่าวกันว่า พระองค์ได้สร้างพุทธศาสนานิกายใหม่ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมใน สมัยนั้น แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอีกสมัยหนึ่ง หลังศาสนาพราหมณ์ได้รับความเป็นที่นิยม และนับถือ ถึงแม้จะไม่ใช้พุทธ ศาสนานิกายเดิมก็ตาม (เถรวาท) การที่พระองค์ประกาศแนวคิดใหม่หรือนิ กายใหม่ให้กับพระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาหาความจริงว่า พระองค์ได้พัฒนาและเพิ่มเติมแนวคิดใหม่ในนิกายวัชรยานนั้นมีมาอย่างไร และลักษณะเช่นไร เพราะพระพุทธศาสนานิกายมหายานหรือพระพุทธเจ้า ตามแนวรูปแบบใหม่ๆ เช่น ฌยานีพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ต่างๆนั้น ได้ เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าพฤษะเทพมาแล้ว นอกจากกล่าวถึง พระพุทธศาสนานิกายมหายานแล้วพระองค์ยังมีอิทธิพลต่อชาวเนปาลด้วย ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น อย่างไรก็ตามสมัยของพระเจ้าสุวทนะได้มี แนวคิดใหม่ทางศาสนานั้นจะเป็นนิกายใช่หรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ว่าพระพุทธศาสนาได้เจริญขึ้นเป็นอีกสมัยหนึ่งอย่าง แน่นนอนในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของเนปาล และได้รักษาคำสอน ของพระพุทธองค์ในรูปแบบที่สังคมยอมรับได้

๒.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

หลังจากพระเจ้าอัสสุวาทะที่หนึ่ง ได้สิ้นพระชนม์แล้วพระเจ้าอังสุวามัน (King Amsuvarma ๖๐๖-๖๒๒) ได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อ พระองค์ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ถึงแม้พระองค์นับถือศาสนาไสวะหรือศาสนาฮินดูนิกายไสวะมาก่อน (ซึ่งเป็นนิกายที่ชาวเนปาลส่วนใหญ่นับถือและสืบปฏิบัติต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน) แต่ทรงมีความเชื่อและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พร้อมกันนั้นยังทรงรักษาศาสนาอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้จะเป็นกำลังสำคัญทางการเมืองเพื่อดำรงอยู่ของประเทศชาติแล้ว ยังเป็นกำลังสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย จัดว่ายุคนี้เป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์เนปาล⁴⁴ อีกสมัยหนึ่ง พระองค์ได้รักษาแผ่นดินด้วยความประนีประนอมกับประเทศมหาอำนาจทางการทหารทั้งสองด้านคือ ประเทศจีน และอินเดีย การสร้างฐานทางเศรษฐกิจของเนปาลให้มั่นคง ตลอดถึงการทำนุบำรุงศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในทั่วราชอาณาจักรของพระองค์โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา พระองค์ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

เป็นอย่างมาก ชาวพุทธในเนปาลจึงยกย่องและสรรเสริญพระองค์อย่างสูง และถือว่าเป็นเพชรในทางพระพุทธศาสนาของ

Bhrikuti Devi, Songtsän Gampo and Wen Cheng, Gyantse

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

เนปาล พระองค์ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น สร้างวัดวาอารามหลายแห่ง วัดที่มีชื่อเสียงด้วยกัน ๕ วัดตามหัวเมืองต่าง ๆ เช่น วัดราชวิหาร (Raja Vihara) วัดคุติวิหาร (Gudivihar) เป็นต้น ในสมัยของพระองค์ประชาชนนับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและเหนียวแน่น ซึ่งมีหลักฐานที่เห็นได้จากการสร้างวัดราษฎร์อีกเป็นจำนวนมาก เรื่องเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าสมัยพระองค์พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาก และพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนอีกสมัยหนึ่ง ซึ่งเห็นได้จากการบันทึกของหลวงจีนเสียงตั้ง (Hiuen Tsiang) ที่มาแสวงบุญประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ การจารึกไปยังเนปาล (ลุมพินี) และได้บันทึกไว้มีความว่า⁴⁵

“พุทธศาสนิกชนกับชนที่นับถือศาสนาและลัทธิอื่นๆ มีความกลมกลืนสามัคคีกันเป็นอย่างดี วัดวาอารามของชาวพุทธอยู่เคียงข้างศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ ด้วยความราบรื่น มีพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายหินยานและมหายานอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ รูป พระราชาแห่งเนปาลเป็นกษัตริย์ลิจฉวี ทรงมีพระนามว่า “อังศุพามา (Ang shu fa ma = พระเจ้าอังศุวรมา (King Amsuvarma) ผู้เป็นปราชญ์ แดกฉานในวิชาการต่างๆ ทรงเคารพและยกย่องนักปราชญ์ ทรงโปรดบัณฑิต พระองค์เองก็ได้ประพันธ์นิรุกติศาสตร์ด้วยพระองค์เอง ทรงมีพระทัยที่สะอาดบริสุทธิ์ และทรงตั้งอยู่ในธรรม พระองค์มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา”

อีกประการหนึ่งที่ควรพิจารณาก็คือการที่หลวงจีนบันทึกไว้ว่า วัดทั้งพุทธและพราหมณ์อยู่ใกล้กัน ด้วยขาดจากการแบ่งแยก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวศาสนิกทั้งสองศาสนาอยู่ด้วยความร่มเย็น ซึ่งแม้ปัจจุบันก็เช่นนั้นเหมือนกัน ยกเว้นหลังจากมีการกล่าวกันว่าพระพุทธเจ้าเป็นปางหนึ่งของพระวิษณุ ทุกอย่างก็เปลี่ยนไป มีศาสนสถานหลายที่ ที่เป็นอินดู

Hsüan-Tsang.
A painting from a Chinese Monastery.
Courtesy: D. Mitra, *Buddhist Monuments*.

ในปัจจุบันก็ไม่ให้ชาวพุทธเข้า โดยเฉพาะพระสงฆ์ เพราะมองดูได้ง่าย ส่วนญาติโยมนั้นแยกกัน ไม่ออก จึงเข้าไปชมดูได้อย่างสบาย

หลักฐานจารึกต่าง ๆ ที่พบตามหัวเมืองกรุงเก่ามาณฑุและลลิตปุระ(หมู่บ้าน จะปา) ได้ฐานพระพุทธรูปต่าง ๆ มีการจารึกไว้ว่า “อารยภิกษุณีสังฆะ” และมีคำว่า “มหายาน” อยู่ด้วยซึ่งเป็นจารึกที่แสดงให้เห็นว่าก่อนสมัยพระเจ้าอังสุวรมัน พระสงฆ์ทางมหายานมีอยู่ก่อนแล้วและมั่นคงด้วย⁴⁶ หลักฐานเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทและกำลังสำคัญในทางพระพุทธศาสนา อนึ่งคำว่ามหายานยังต้องศึกษา เพราะในเนปาลสมัยนั้น

น่าจะเป็นนิคายวัชรยานที่มีอยู่จนถึงปัจจุบัน ไม่น่าจะเป็นมหายานที่รู้จักกันในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๔ พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้มีบทบาทมากในสังคมเนปาล และมีผู้นำพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายภิกษุและฝ่ายภิกษุณี ได้อาศัยอยู่ เพื่อเป็นเนื่อานบุญให้กับชาวพุทธ มีการสร้างวัดเกิดขึ้นอีกมาก การที่กล่าวเช่นนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีผู้นำนิกายทางฝ่ายเถรวาท หรือ หินยานเลย แต่ทั้งพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและนิกายมหายานก็ได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์อยู่เช่นเดิม ซึ่งจะเห็นได้จากการบันทึกของหลวงจีนเฮียงตั้ง (Hiuen Tsiang) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ กล่าวไว้ว่า

“...มีพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายหินยาน (เถรวาท) และมหายานอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ รูป พระราชานั้นเป็นกษัตริย์ลิจฉวีทรงมีพระทัยสะอาดบริสุทธิ์ ละทิ้งตั้งอยู่ในธรรม พระองค์ทรงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา⁴⁷”

หลักฐานบันทึกของหลวงจีนแสดงเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นช่วงเวลาที่นิกายทั้งสองมีบทบาทมากในสังคมเนปาล แต่ตามจารึกต่างๆ ที่พบมักแสดงให้เห็นว่านิกายมหายานมีบทบาทมากกว่านิกายเถรวาท และเป็นนิกายมหายานแบบมันตระ หรือ คุษยานที่ได้ปรับเปลี่ยนหลักธรรมจากเดิมมากมาย ซึ่งเป็นยุคแห่งสังคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก การเกิดของลัทธิแบบหลากหลาย เช่น ลัทธิสวยมภูเจ้า (Swayambhu Buddha) หรืออาทิพุทธเจ้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็เป็นช่วงเวลาเดียวกันนี้ชาวเนปาลได้เผยแผ่

พระพุทธศาสนาไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ทิเบต กล่าวคือราวคริสต์ศตวรรษที่ ๖-๗ พระเจ้าอังสุวรมันแห่งเนปาลได้ยกพระราชธิดาเจ้าหญิงภฤกษิตเทวีให้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าแผ่นดินแห่งทิเบต เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศอย่างแนบชิด และทำให้เกิดความสงบสุข และเป็นกลวิธีในการค้ากับจีนโดยผ่านทางทิเบต หลักฐานที่ปรากฏในทิเบตแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พระเจ้าอังสุวรมันได้ให้พระธิดาภฤกษิต (Thibtsun หรือ Bhrikuti)⁴⁸ อภิเษกสมรสกับพระเจ้าสรองสันคัมโปกษัตริย์แห่งอาณาจักรทิเบต (Tibetan Emperor Strong Tsen Gampo คริสต์ศักราช ๖๑๗-๖๕๐) พระนางทรงเป็น พุทธอุบาสิกาที่มีความเชื่อ และมีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และมีความแตกฉานในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อได้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าแห่งทิเบตแล้วพระนางได้นำพระพุทธรูปปางอภิสกษะ

**PRINCESS
BHRIKUTI DEVI**

(Image of Aksobhya Vajra) ปางไมตรียะ (Maitrya) และปางดารา (Tara) นำเข้าไปในทิเบตเพื่อสักการบูชา พระธิดาได้ดำเนินตามแนวพุทธที่อ่อนน้อม กิริยามรรยาทที่เรียบร้อยเป็นเหตุให้พระสวามีพระมหากษัตริย์แห่งทิเบตสนพระทัยในคำสอนของพระพุทธศาสนาศรัทธาที่มีอยู่แล้วเป็นทุนเดิม พระองค์เลื่อมใสในคำสอนมากยิ่งขึ้น พระธิดาเองก็ได้เผยแผ่หลักธรรมทาง

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

พระพุทธศาสนาให้กับประชาชนด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นศาสนาประจำชาติของทิเบตมาจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันมีถาวรวัตถุที่เป็นอนุสาวรีย์สำหรับพระนางในประเทศหลายแห่ง ชาวทิเบตเคารพเชิดชูพระนางเป็นอย่างมาก และเชื่อว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ตาราเขียวที่อวตารลงมา⁴⁹ เพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำสู่ทิเบต ตั้งแต่นั้นมาอาณาจักรทิเบตจึงเป็นเมืองพุทธที่มีความเชื่อ และมีความศรัทธาที่มั่นคงในพระพุทธศาสนาตราบจนถึงปัจจุบัน

อนึ่งตั้งแต่นั้นมาทำให้เนปาลกลายเป็นที่พำนักของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่จะไปเป็นพระธรรมทูตที่ทิเบต นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเหล่านั้นมาจากมหาวิทยาลัยนาลันทา และวิทยาลัยวิกิรศิลา ในอินเดีย ได้แวะพักอยู่ในเนปาลเพื่อปรับสภาพอากาศที่เนิบหนาวก่อนที่จะเดินทางไปยังทิเบต พระธรรมทูตที่จะเดินทางไปในทิเบตจำนวนนั้นมีพระธรรมทูตที่มีชื่อเสียงโด่งดัง หลายท่านเช่น ท่านพระศานตรักมิต พระกมลศีล และพระทีปังกร เป็นต้น ก็ได้มาพักอาศัยอยู่ในเนปาล พระธรรมทูตเหล่านี้ได้พักอาศัยอยู่ในเนปาลเป็นเวลานานนับพันปีทำให้เกิดรากฐานด้านมนตรยานที่มั่นคง และลึกลับซึ่งในเนปาลจนถึงปัจจุบัน ในคริสตศตวรรษที่ ๑๓ หลังจากที่ทหารมุสลิมได้บุกรุกเข้ามาในประเทศอินเดียเพื่อขยายอาณา นิคม และประกาศศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นสาเหตุหลักพระพุทธศาสนาสิ้นสุดไปจากประเทศอินเดีย การบุกรุกครั้งนี้ทำให้มีพระภิกษุจำนวนมากได้พากันหนีไปอาศัยที่ประเทศเนปาล พระสงฆ์ที่ได้ไปเนปาลได้นำคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งไปด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้นักศึกษาผู้สนใจวรรณคดี

ทางพระพุทธธรรมฝ่ายภาษาสันสกฤตได้เดินทางไปเนปาลเพื่อค้นคว้า
หลักธรรมต่าง ๆ จากคัมภีร์สันสกฤตเหล่านี้ ซึ่งปรากฏว่ามีคัมภีร์ที่สำคัญ
ของพระพุทธศาสนาอยู่เป็นอีกจำนวนมาก คัมภีร์เหล่านี้มีทั้งที่ถือว่าเป็น
พระพุทธพจน์ และเป็นงานนิพนธ์ของคณาจารย์ผู้มีชื่อเสียงทาง
พระพุทธศาสนา เช่น พระสูตรที่พบในเนปาล⁵⁰ คือมหาปรัชญาปามิตาสูต,
ลัทธธรรมปุณทริกสูตร, กรุณาปุณทริกสูตร, ลังกาวดารสูตร, รัตนกฐสูตร,
สูตรลังกาสูตร, ทิวยานทาน, พุทธจริต วัชรสูตร ชาตกมาลา และคัมภีร์
ธารณีต่าง ๆ เป็นต้น จากคัมภีร์เหล่านี้ทำให้เราได้รู้จักงานของท่านอัสวะ
โฆษ ท่านนาคารชุน, ธรรมกิริติ, ยโสมิตระ และอารยะสูตร อาทิ

หลังจากสมัยของพระเจ้าอังศูวรมัน ก็ไม่พบหลักฐานที่แน่ชัดใน
การกล่าวถึงกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ หลังสมัยพระเจ้าอังศูว
รมัน มีกษัตริย์หลายพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์แต่ไม่มีกิจกรรมใด ๆ ที่ปรากฏ
ว่ากษัตริย์เหล่านั้นได้ทำนุบำรุงและสนับสนุนกิจกรรมหรือศาสนพิธีของ
พระพุทธศาสนา ต่อมาในราวปี ค.ศ. ๖๗๕ พระเจ้าเนเรนทระเทว (King
Narendra deva) ได้ขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
เช่นทรงถวายทรัพย์สินมบัติให้กับวัดพุทธ พร้อมให้การอุปถัมภ์กิจกรรมทาง
ศาสนาพุทธ นอกจากนั้นยังให้อำนาจการปกครองหมู่บ้านสองแห่งแก่ พระ
อารยสังฆะหรือ พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ ณ ศรีสี่วะเทววิหาร (Aryasangha or
Srisivadeva Vihara) เพื่อเป็นการถวายความสะดวก และให้สมบูรณทั้ง
จตุปัจจัย ๔ สำหรับพระสงฆ์ที่จาริกมายังวิหารแห่งนี้ ซึ่งอยู่รอบเจดีย์ไพฑู
(Buddha) เจดีย์นี้สร้างขึ้นในรัชสมัยกษัตริย์มีพระนามว่า พระเจ้าสิวะเทวะ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

หรือ ศิวเทพ ผู้สละราชสมบัติให้แก่พระเจ้าอังสุวรมันผู้เป็นหลานชาย (Nephew) ในเวลาต่อมาพระเจ้าศิวเทพเองก็ได้สละรัชสมบัติออกผนวชในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการศึกษา และปฏิบัติอย่างใกล้ชิดในพระพุทธศาสนา ในช่วงเวลาของการผนวชของพระองค์กล่าวกันว่าได้ให้สร้างเจดีย์องค์นี้ขึ้นมา ระหว่างการก่อสร้างเจดีย์แห่งนี้พระเจ้าเนเรนทระเทวะ (King Narendra deva) ได้ดูแลการก่อสร้างอย่างใกล้ชิด

หลังได้มาใกล้ชิดกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานอกจากการสนับสนุนกิจกรรมแล้ว พระเจ้าเนเรนทระเทวะยังได้ให้อำนาจแก่พระสงฆ์

ไว้ด้วยกัน ๕ ข้อ ได้แก่ ผู้ที่ไม่ดูแลสัตว์เลี้ยงให้ดี พระสงฆ์มีสิทธิ์รับเป็นเงิน ๓ ปุราณะ (Purana) หรือ ๑ ปุณา (Puna) ผู้ที่ขโมยผู้ล่อลวงผู้หญิง ผู้ที่ทำร้ายผู้อื่น หรือ นำผู้อื่นจะถูกพระราชาลงโทษ และ ยึดทรัพย์สินของผู้อื่นแล้วให้ตกเป็นของสงฆ์และพระสงฆ์มีอำนาจในการตัดสินความ หากพระสงฆ์ไม่สามารถตัดสินความได้ ให้ส่งไปตัดสินในวัง (Royal Court) ต่อไป นอกจากนั้นกล่าวอีกไว้ในจารึกว่า พระสงฆ์เป็นผู้เก็บภาษีเพื่อนำมาบำรุงพระสงฆ์และเพื่อบูรณะวัดศิวทေးด้วยเป็นต้น⁵¹

ในรัชสมัยเดียวกันกล่าวว่า พระองค์ได้อันเชิญพระโพธิสัตว์กรุณามัย (Nepalese called Buangam Lokeshvara) จากเมืองกามารูป (Assam ในปัจจุบัน) เพื่อเป็นสิริมงคลของประชาชน และเจริญวัฒนธรรมของประเทศ พระโพธิสัตว์องค์นี้เป็นเทพธิดาชีวิตที่เรียกกันว่าทวาริราชของประเทศเนปาล ในปัจจุบันประเพณีประกอบพิธีกรรมบูชาพระโพธิสัตว์กรุณามัย (Karunamaya) หรือ พระโพธิสัตว์อวกิตศวรนั้นอลังการ และเทศกาลใหญ่ในกรุงกามารูป การประกอบพิธีนั้น โดยการให้พระโพธิสัตว์ประทับบนรถสี่ล้อที่ทำด้วยไม้มีความสูง แล้วประภาสรอบกรุงกามารูป ลลิตปุระ อาทิตย บางทีก็เรียกพระองค์ว่ามัจฉนทระนาถ (Matsyendranath) จึงเรียกพิธีกรรมยาดรานี้ว่า มัจฉนทระยาดรา⁵² ถึงแม้ว่าเป็นประเพณีพุทธ แต่เนื่องจากอิทธิพลของศาสนาฮินดูปัจจุบันพิธีกรรมนี้กลายเป็นเหมือนศาสนาฮินดู ซึ่งยากต่อการแยกแยะว่าเป็นพิธีกรรมทางศาสนาไหน

เพราะฉะนั้นในสมัยราชวงศ์ลิจฉวีพระพุทธศาสนานับได้ว่าเจริญรุ่งเรือง นอกจากพระมหากษัตริย์ได้บำรุงพระพุทธศาสนาแล้ว เหล่า

สาวก และชาวเนปาล ได้สร้างศาสนสถานเกิดขึ้นอีกมากมายเช่นกัน โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระเจ้าอังสุวรมัน นอกจากราชวงศ์และขุนนางได้บำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยการสร้างวัดวาอารามและถวายจตุปัจจัยแล้ว ในจารึกที่ค้นพบตามสถานที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและความเชื่อที่มั่นคงของชาวเนปาลที่มีต่อพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน เช่น ศิลาจารึกที่พบ ณ หมู่บ้านผาระปิงคะ (Pharpinga) กล่าวว่ามีการถวายที่ดิน ถวายร่ม ดอกไม้ และเครื่องดนตรีเพื่ออุทิศให้แม่ แต่ไม่ปรากฏชื่อของผู้ที่ให้เขียนจารึกไว้ ลักษณะเดียวกันจารึกที่เจาะปะโตล เมืองลลิตปุระ (Capatole, Lalitapura) ใช้คำว่า “ปรโมปาสก” ซึ่งหมายถึงอุบาสกผู้ยิ่งใหญ่ในทางพระพุทธศาสนา การที่กล่าวถึงตนเองว่าเป็นปรโมปาสกนั้น ตามจารึกพบว่าผู้ที่ให้เขียนจารึกนี้ ได้ถวายที่ดินสองแปลงให้แก่พระสงฆ์ฝ่ายภิกษุณีในพระพุทธศาสนา และในจารึกนั้นใช้คำว่า อาระยะภิกษุณี สังฆะ (Arya Bhiksuni Sangha) ทั้งยังสร้างคันธกุฎีเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปอีกด้วย⁵³ นอกจากนอกเมืองแล้วในกรุงกาฐมาณฑุยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นและความศรัทธาของชาวเนปาลที่มีต่อพระพุทธศาสนาในสมัยนั้น ดังนั้นพระพุทธศาสนาในเนปาลสมัยลิจฉวีเป็นศาสนาพื้นเมืองของชาวเนปาลอย่างแน่นอน⁵⁴ ขณะเดียวกันในสมัยนี้ก็เป็นสมัยที่พระพุทธศาสนามีการเปลี่ยนแปลงมากถึงกับต้องมีการสังคายนาปฏิรูป และเป็นเหตุให้มีลัทธิต่างๆ เกิดขึ้น หากศึกษาความเสื่อมของศาสนาพุทธสมัยนี้ให้ใกล้ชิดจะพบว่า ชาวพุทธเองใจกว้างเกินไปด้วยที่ขาดสติปัญญา ขอมให้อุทกคชีย์ และกคคันหน้าบ้านตนเอง รับคำสอนทุกศาสนา

แต่ไม่ได้ใช้สติปัญญาที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการเป็นสาเหตุหลักที่พระพุทธศาสนาถูกกดดันจนต้องปฏิรูป และการจัดพิธีกรรมทางศาสนา นับวันศาสนิกภายในสอนกันให้เชื่อเทพเจ้า เลื่อมทางศาสนพิธี ความเชื่อ และศรัทธาที่ผิดเพี้ยน และแนวทางมหายที่ได้รับจากศาสนาอื่นๆ และสอนให้มีความเชื่อที่เบี่ยงเบนคลบับคาลให้ อาทิ หากมองดูรอบๆ ในสังคมไทย นอกจากคนไทยส่วนใหญ่แล้ว พระภิกษุสงฆ์เองก็ได้ลืมนับถือ และสรรเสริญพระพุทธเจ้า แต่กลับไปสนใจในวัตถุสิ่งของที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ มีการบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ ทางศาสนาฮินดูมากขึ้นทุกวัน คำสอนที่เพี้ยน และการอธิบายที่ผิด ไม่เป็นไปตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า ไม่ได้สนใจ หรือมองข้ามที่ศาสนาอื่นๆ ได้ขยายเข้ามาเผยแพร่คำสอนที่ให้ความเชื่อเป็นหลักที่ขาดปัญญา มาทำลายวัฒนธรรม ศาสนวัตถุ และศาสนบุคคลในทางพระพุทธศาสนา นับวันมากขึ้น

อีกสาเหตุที่สำคัญก็คือ ความเลื่อมของพระพุทธศาสนานั้นดูเหมือนจะมาจากผู้นำประเทศ เนื่องจากว่าผู้อยู่ในการบริหารประเทศเป็นนอกศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ และบางครั้งผู้นำประเทศเองได้หันไปสนใจศาสนาอื่นมาก เพราะได้รับอิทธิพลจากอำมาตย์ทั้งหลาย แต่ละสมัยนั้น นอกจากมิได้ทำนุบำรุงหรือสนใจกิจกรรมพระพุทธศาสนาแล้วยังย่ำยีพระพุทธศาสนาอีกด้วย พุทธศาสนิกชนชาวเนปาลไม่รู้ทำพันธนาการ ความเปลี่ยนแปลงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเลื่อมลง จนในที่สุดพระสงฆ์ก็ต้องลาสิกขา หากไม่ลาสิกขาก็อาจถึงกับต้องถูกฆ่า ถึงแม้เป็นดินแดนประเทศที่ประสูติขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้าก็หนีไม่พ้นกฎแห่งไตรลักษณ์

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ที่ว่าอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา คือเมื่อมีความเจริญ ความเสื่อมไปตามกฎธรรมชาติเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตามความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในเนปาลนั้นก็ไม่ได้จัดว่าเป็นความเสื่อมที่แท้จริง ยังสามารถเผยแพร่พระศาสนาให้กับประชาชนทั่วไปได้ ธรรมของพระพุทธเจ้าในนั้นทรงดำรงอยู่ในธรรมชาติ ที่ชาวเนปาลจำนวนหนึ่งได้เก็บรักษาไว้อย่างแยบยล ด้วยการผูกมิตร กับศาสนาฮินดู จนเป็นเหตุให้เกิดลัทธิแปลก ๆ มากมายให้เห็นทั่วไปในประเทศเนปาล แต่อย่างไรก็ตามก็ยังถือว่าสามารถรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ได้

๒. ๓. พระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์มัลละ

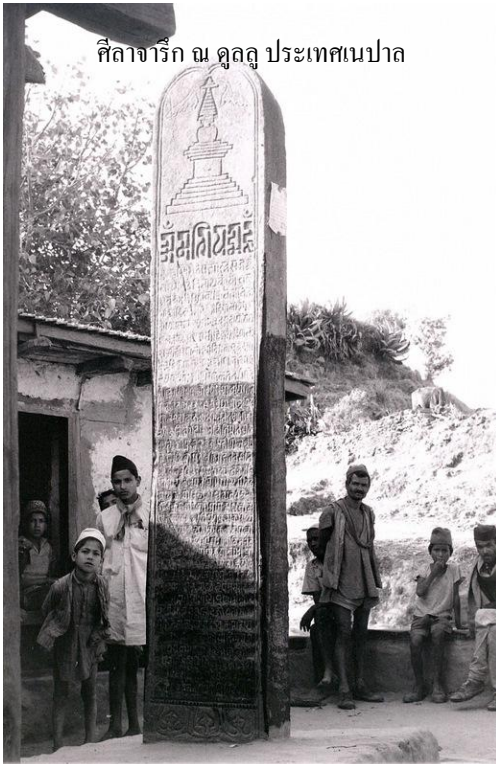

หลังสิ้นราชวงศ์ลิจฉวีราวศตวรรษที่ ๑๐ การปกครองของเนปาลขึ้นอยู่กับพวกขัศ (Khash) ซึ่งขณะนั้นได้ปกครองหมู่เข้วนซิงจา (Singja) ตอนตะวันตกของเนปาล และได้ขยายอำนาจของตนไปยังกรุงกาฐมาณฑุ ในที่สุดได้ตั้งราชวงศ์มัลละขึ้น (Malla) โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ในหุบเขากาฐมาณฑุ จากหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า สมัยพุทธกาลพวกมัลละเหล่านี้ได้ย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองปาวาที่อยู่ในอินเดีย จึงมีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า^{๕๕} ราชวงศ์มัลละแห่งเนปาลเป็นราชวงศ์ที่สืบเนื่องมาจากราชวงศ์ซิงจา (Singja Kingdom)^{๕๖} กษัตริย์เกือบทุกพระองค์ในราชวงศ์ Singja เป็นพุทธมามกะแทบทั้งสิ้น ซึ่งปรากฏเป็นคำกล่าวไว้หลายที่ว่า “ได้ภูมิใจที่ได้รักษาแผ่นดินของพระพุทธเจ้าไว้ได้”

ในยุคของราชวงศ์มัลละนั้น พระพุทธศาสนานอกจากได้เจริญรุ่งเรืองในกรุงกาฐมาณฑุแล้ว ยังได้เผยแพร่ไปยังที่ต่างๆ ด้วย หากศึกษาพระพุทธศาสนาในกรุงกาฐมาณฑุอย่างเดียว ผู้รู้บางท่านในปัจจุบันเรียกว่าพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ (Newar Buddhism) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศเนปาลที่แตกต่างจากพระพุทธศาสนาทุกนิกายในปัจจุบัน เนื่องจากพิธีกรรมต่างๆ คล้ายกับนิกายวัชรยานจึงเรียกพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบวัชรยาน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ตามจารึกที่พบ ณ ดุลล (Dullu Pillar แห่งเนปาล) ของพระเจ้าปฤถวิมัลละ⁵⁷ (King Prithavi Malla) ได้กล่าวถึงพระเจ้าโศกจัตละ กษัตริย์สมัยราชวงศ์ (Nagaraja) นาคราชทางตะวันตกของเนปาล เช่นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้สร้างวัดเพื่อเป็นพุทธบูชา และเป็นที่ยึดของพระสงฆ์ที่มาจากจตุรทิศ โดยมีพระคุชปาถิ (Ven. Gucapathi) จากกาสมิร์เป็นประธานในการสร้าง เป็นต้น⁵⁸ พระเจ้าโศกจัตละ กล่าวว่า มีพระโอรสชื่อ เจ้าชายจิตริมัลละ เดินทางมาจาริกแสวงบุญ ณ เจดีย์สวัมภู ถึง ๓ ครั้ง ในปี ค.ศ. ๑๓๑๒ พระเจ้าริปูมัลละได้แสวงบุญไปยังลุมพินี

ศิลาจารึก ณ ดุลล ประเทศเนปาล

สถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า ซึ่งจารึกเอาไว้ในเสาหินของพระเจ้าโศกมหาราชว่า⁵⁹ “ในปีค.ศ.๑๓๑๑ กษัตริย์ริปูมัลละได้เสด็จมาจาริกบุญยังลุมพินีสถานเป็นที่ประสูติของพระพุทธเจ้า” หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า

พระเจ้าปรตาบมัลละ (King Pratap Malla)

หลานของพระเจ้าริปูมัลละ (King Ripu Malla) ในจารึกของพระเจ้าปฤถวีมัลละที่พบ ณ ดุลลูล่าว่าไว้ว่า “พระเจ้าประต้ามัลละได้สละราชสมบัติให้กับพระเจ้าปาล (King Pala) และออกผนวชในพระพุทธศาสนา” พระเจ้าปาลเป็นพระราชบิดาของพระเจ้าปฤถวีมัลละ เมื่อครองราชย์แล้วพระองค์ได้กล่าวไว้ในจารึกตอนหนึ่ง (ค.ศ.๑๓๓๖)ว่า “พระองค์ได้รักษาแผ่นดินที่ประสูติและอิริยาบถของพระพุทธเจ้า” ทรงตั้งปฏิญาณเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนาตลอดชีวิตอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระองค์เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและสนพระทัยในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และแสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง จากการศึกษาก็สันนิษฐานว่า พระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เนื่องจากพระองค์ได้จารึกมนต์บทหนึ่งไว้บนศิลาจารึกของพระองค์ว่า “โอม มานี ปทมเม ฮุม (Aum Mani Padme Hum)” ซึ่งเป็นคาถาอันศักดิ์สิทธิ์ทางมหายานแบบทิเบตก็เพื่อความปลอดภัยของทุกๆ คน พระองค์ทรงแต่งตั้งให้มีพระธรรมรชขึ้นเพื่อแสดงธรรมให้แก่ประชาชน (Dharmabhanjaka = Teacher of Dharma)⁶⁰ ยังได้สร้างเจดีย์และวัดวาอารามอีกเช่นกัน การแต่งตั้งพระให้แสดงธรรมในที่สาธารณะนั้นแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีของพระองค์ และมีความสนใจในพระพุทธศาสนา แสดงถึงความเจริญ บทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของสังคมเนปาล การบูรณาเจดีย์สวามย์ และพัฒนาให้เป็นในลักษณะรูปปลักษณ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่ก็ขยายแต่เพิ่มเติมในสมัยพระเจ้าประต้ามัลละเช่นกัน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕ มีนักรบที่นับถือศาสนาพราหมณ์ได้ยึดอำนาจในหลายภูมิภาค และพยายามทำลายพระพุทธศาสนาในทุกวิถีทาง และการขยายอาณาบริเวณ และอำนาจของมุสลิม ทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เมื่อชาวศาสนิกอิสลามได้ยึดประเทศอินเดียนอกจากพระพุทธศาสนาในอินเดียเสื่อมแล้วศาสนาฮินดูก็เสื่อมลงเช่นกัน มีชาวพุทธและชาวฮินดูจากประเทศอินเดียได้ลี้ภัยสงคราม และถูกกดดันจากมุสลิมเข้ามาในอาณาบริเวณ เนปาลเป็นจำนวนมากทำให้มีคนที่นับถือศาสนาแตกต่างกันมากมาย ศาสนิกฮินดูเพิ่มขึ้นตามลำดับ เนื่องจากความเสื่อมทางวินัย และพิธีกรรมทางศาสนาพุทธตามลำดับ ถึงกระนั้นชีวิตความเป็นอยู่ และพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาที่มีแตกต่างกันนั้นชาวพุทธต้องปรองดองซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

พระเจ้าชัชสติดิ มัลละอยู่ระวังพิจารณาการกระเบียบ

กษัตริย์ส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าเป็นพุทธมามกะ และสนับสนุนกิจกรรม และ พิธีกรรมทางศาสนาพุทธไม่มากแต่ก็ไม่ขาด ความสามัคคีระหว่างสอง ศาสนาได้สิ้นสุดลงในสมัยกษัตริย์สติดมัลละ⁶¹ ผู้ซึ่งได้ครองอำนาจทาง การเมืองในปี ค.ศ. ๑๓๘๒ ผู้มีเชื้อสายศาสนาพราหมณ์ และนับถือศาสนา พราหมณ์ นิกายไศวะ พระเจ้าชัยสติดิ มัลละ (King Jayasthiti Malla) ได้ ปฏิวัติสังคมโดยใช้ระบบวรรณะ บังคับพระภิกษุสงฆ์ให้ลาสิกขา พร้อมกัน นั้นก็ได้ร่างกฎระเบียบที่จะบังคับใช้กับประชาชน ซึ่งเป็นกฎที่ลอกตาม แบบหลักธรรมมนุษยศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์ แล้วเรียกระเบียบใหม่นี้ ว่า **เนปาลราชรัฐศาสตร์** หมายถึง กฎระเบียบ หรือ ศาสตร์ของชาวเนปาล⁶² อันเป็นกฎที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จัดแบ่งให้มีระบบ วรรณะตามอาชีพ และจากสังคมที่มีความเป็นเสรีภาพเปลี่ยนเป็นสังคมที่ถูก กีดกันระหว่างประชาชนด้วยกันมากขึ้น เป็นการปฏิรูปสังคมในทางที่เสื่อม นักประวัติศาสตร์การปกครองที่มีพื้นฐานทางศาสนาพราหมณ์ก็จะกล่าวว่า เป็นยุคที่ทำให้ประเทศเจริญไปในทางที่ดี และทำให้รู้จักหน้าที่ของแต่ละ ชนชั้นก็รับผิดชอบหน้าที่ตนไป เพื่อให้ประเทศเดินหน้าไปสู่ประเทศเจริญ แต่ในระยะยาวสังคมมีการแบ่งแยกจนไม่ถูกกันแม้อยู่ในสังคมเดียวกัน แบ่งแยกชั้นวรรณะที่ทำให้มีการดูหมิ่น และกดขี่มากขึ้น หากศึกษาใน แนวทางศาสนาจะเห็นว่าอำมาตย์ทั้งหลายที่ผู้ให้ปรึกษาพระองค์ส่วนใหญ่ เป็นสาวกของพระศิวะ และประชาชนส่วนใหญ่อย่างมีความเชื่อ และนับถือ ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเหตุให้มีความเป็นอยู่นั้นอยู่ร่มเย็น

เป็นสุข แต่ศาสนาอื่นดูไม่สามารถที่จะชนะใจประชาชนได้ จึงมีหนทางที่ดีที่สุดเอาชนะคนก็คือดีให้แตกแยกด้วยแยกย่อย วิธีที่ดีที่สุดก็คือใช้ระบบปฏิรูปสังคม และการปฏิรูปสังคมนั้นก็เป็นไปในทางที่ทำลายฝ่ายตรงข้ามเพื่อตนขึ้นเป็นใหญ่ เป็นเหตุให้ การจำแนกวรรณะที่นำมาใช้ในสมัยนั้น ผลกระทบถึงปัจจุบัน และแม้ปัจจุบันจะเบาบางลงก็ตาม ก็ยังมีอิทธิพลของวรรณะคงอยู่ในสังคมเนปาล ถือว่ายุคนี้เป็นยุคมีคสำหรับพระพุทธศาสนาทีเดียว หากพิจารณาให้ศาสนการณพระพุทธศาสนาประเทศไทยในปัจจุบันก็ควรระวัง และจับตาดูการปฏิรูปสังคมน่าทิศทาง และแนวทางนั้นนำไปสู่ทางไหน ประเพณีอันดีงามที่ได้รับจากพระพุทธศาสนาบางที่อาจจะประสบอันตราย และคลื่นอันตรายที่กำลังมาสู่ที่นั่นพัดไปทำให้เอกลักษณ์ความเป็นไทยสิ้นสุดไป

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ พระเจ้าอัยกษะมัลละผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผู้ปกครองภาคเค้า (Bhadgou) หรือปัจจุบันเรียกว่าภักตปุรี (Bhaktapur) เป็นกษัตริย์ที่สามารถตีเมืองกาฐมาณฑุ ปาดาน และตีแคว้นเล็กๆ ในเนปาลได้อีกหลายแคว้นให้เป็นปึกแผ่นเป็นสวนเดียว หลังสงครามสงบลงพระองค์ได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้งหลังขาดช่วงมาเป็นระยะยาว⁶³ ซึ่งเป็นอีกช่วงหนึ่งที่นอกจากบ้านเมืองในเนปาลมีความสงบแล้วยังได้มีอิทธิพลในการนับถือ และเชื่อถือทางศาสนา แต่พระพุทธศาสนาไม่สามารถที่จะกลับมเหมือนอย่างในอดีตถึงแม้ว่ามีการสนับสนุนบ้างเป็นครั้งคราว ชาวเนปาลได้สร้างสรรค์งานงานศิลป์ขึ้นมากมายในรัชสมัยของพระองค์ ช่วงนี้จึงเป็นช่วงของศิลปะ วรรณกรรม และพาณิชยกรรมของ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

เนปาลที่ได้เจริญถึงขีดสุด ช่วงศิลปะพื้นเมืองขวานเนวาร์ ได้สร้างโบสถ์วิหาร เจดีย์ เป็นจำนวนมาก ผลงานต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมรดกอันล้ำค่าของประเทศ ซึ่งเป็นเหตุทำให้คนต่างชาติให้สมญานามใหม่ให้กับหุบเขานี้ว่า พิชภักดิ์เปิด และเมืองภักคปุรีได้ยกให้เป็นมรดกโลก เป็นสิ่งมหัศจรรย์หนึ่งของโลก และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่เป็นช่องทางหนึ่งที่น่าเงินตราต่างประเทศเข้าสู่เนปาลอีกด้วย

เนื่องจากว่าพระเจ้าชัยกษะมัลละมีโอรสหลายพระองค์ พระองค์ไม่ยอมให้พระโอรสแย่งชิงอำนาจเพื่อครองบัลลังค์ พระองค์จึงแบ่งการปกครองออกเป็นส่วนๆ เพื่อให้พระโอรสทั้งหลายปกครองกันเอง แต่ความหวังดีของพระองค์กลับกลายเป็นผลร้ายต่อประเทศในเวลาต่อมา ในระยะแรกช่วยกันปกครอง และสนับสนุนซึ่งกันและกันอยู่ดีเพื่อความสงบ และเจริญ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ของประเทศ แต่หลังพระเจ้าอักษะมัลละสวรรคตไปแล้วต่างหมดความสัมพันธ์กัน เปลี่ยนเป็นความแค้น ทั้งสามพี่น้องเป็นศัตรูกันเอง และปกครองเป็นเอกเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของประเทศเนปาล จุดนี้เองเป็นช่องทางที่ให้ศัตรูจากต่างแดนมารุกราน ซึ่งเป็นเรื่องที่มีผลเสียมากกว่าการแย่งราชสมบัติกันเสียอีก ทำให้ต้องเสียเมืองให้กับพวกกรูจาจากตะวันตกของเนปาลไปอย่างง่ายดาย

อย่างไรก็ตามหลักฐานต่าง ๆ จะเห็นว่าตลอดระยะเวลาการปกครองของราชวงศ์มัลละ นั้นเป็นยุคที่กษัตริย์ส่วนใหญ่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาแต่เพื่อเอาใจประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพระพุทธศาสนาไม่มากนัก และมียกษัตริย์หลายพระองค์เหมือนกันที่สนพระทัยในหลักคำสอนพระพุทธศาสนาจนประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และอุปถัมภ์กิจกรรมทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นแต่ละรัชสมัยที่พระพุทธศาสนาได้รับการดูแลอย่างดี และมีความเจริญเพื่อเป็นที่สักการะบูชา และเนืองนาบุญให้กับชาวพุทธ หลังจากความเสื่อมลงของพระพุทธศาสนาในอินเดีย เนปาลจึงกลายเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน และมีบางครั้งที่เกิดมรสุมกับพระพุทธศาสนาอย่างหนัก พระสงฆ์ถึงขั้นต้องลาลิกขาออกไปเป็นฆราวาสก็มี แต่ความที่เป็นเมืองพุทธมาแต่โบราณเป็นเหตุให้แต่ละยุคแต่ละสมัยมีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ

ในสมัยลิจฉวีในยุคนี้ถือเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา ถึงแม้ในสมัยราชวงศ์ลิจฉวีก็ถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาแต่ก็เสื่อมลงในสมัยเดียวกัน สุดท้ายพระพุทธศาสนาก็ถูกรื้อฟื้นขึ้นอีก ขณะเดียวกัน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เหตุการณ์นี้ก็เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์มัลละเช่นกัน แต่ในสมัยราชวงศ์มัลละพระพุทธศาสนาได้ถูกทำลายอย่างมาก ถึงกับกล่าวไว้ว่า ทำลายแบบย่อยยับ เช่น ในสมัยราชวงศ์มัลละมีกษัตริย์ผู้มีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์มาปกครองประเทศ และพยายามใช้หลักธรรมมานุษยธรรมศาสตร์ทางศาสนาพราหมณ์ นำระบบวรรณะมาใช้ในการแบ่งแยกหมู่ชาวเนปาล เพื่อกดขี่พระพุทธศาสนา ในสมัยกษัตริย์ชัษตีมีลละพระองค์ได้ออกกฎหมายแบบศาสนาพราหมณ์และทรงสั่งให้พระสงฆ์ลาสิกขา และให้แต่งงาน ประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งในยุคนี้ถือเป็นยุคมืดสำหรับพระพุทธศาสนาถึง ๒ ศตวรรษเลยทีเดียว ซึ่งเป็นระยะแห่งความเงียบเหงาที่ยาวนานของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องกฎไตรลักษณ์ที่ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป สิ่งใดเกิดขึ้นเมื่อเจริญแล้วย่อมต้องเสื่อมหายไป พระพุทธศาสนาก็เช่นกันหลังความเสื่อมในอดีตแล้วได้ถูกฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง

โดยพระเจ้ายักษะมัลละพระองค์ได้สร้างทางด้านศาสนวัตถุมากมาย ความเจริญครั้งนั้นถึงกับได้ยกให้เป็นมรดกโลกต่อมา ความหวังดีของพระองค์ส่งผลเสียหาย คือ หลังจากที่พระองค์แบ่งการปกครองให้กับราชบุตรแล้วเหล่าโอรสทั้งหลายกลายเป็นศัตรูกันเสียเองจึงเป็นเหตุให้พวกกูรข่า (Gurkha) ขึ้นครองบัลลังก์ได้สำเร็จในพุทธศตวรรษที่ ๒๓ หลังพวกกูรข่าได้ปกครองประเทศแล้วพระพุทธศาสนาก็ได้เปลี่ยนวิถีใหม่ เพราะตลอดเวลาของการปกครองของพวกกูรข่าหรือราชวงศ์ศานห์นั้น (Shah Dynasty) ไม่มีกษัตริย์พระองค์ใดเลยที่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็มีบางครั้งที่หันมาสนใจประเพณีทางพระพุทธศาสนาเพื่อเอาใจชาวพื้นเมืองของกาฐมาณฑุบ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย ดังนั้นราชวงศ์ศานห์แห่งเนปาลนั้นกล่าวได้ว่าเป็นราชวงศ์ที่ไม่มีความสนใจในพระพุทธศาสนาในระยะแรก และไม่มี การฟื้นฟูแต่ประการใดเลย นอกจากการขัดขวางการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เพราะในยุคนี้กษัตริย์ทรงเบนความสนใจด้านเศรษฐกิจและการเมืองเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เมื่อโลกหันไปทางวิวัฒนาการทางวิชาการ และเทคโนโลยี พระพุทธศาสนาก็ได้อานิสงส์ที่มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ในช่วงนั้นไม่มากนักน้อยกษัตริย์หลายพระองค์ได้สนับสนุนและอุปถัมภ์กิจกรรมทางศาสนาพุทธ

๓.๒.๔ พระพุทธศาสนาสมัยราชวงศ์ศากี

หลังจากที่พระเจ้ายักษะมัลละได้แบ่งราชอาณาจักรให้แก่ราชบุตรทั้งหลายแล้วกำลังทางหุบเขาก็น้อยลงและต่างฝ่ายก็เป็นศัตรูกันเอง ไม่มีความสามัคคีต่อสู้กันมาเรื่อย ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันที่การล่าอาณานิคมของอังกฤษกำลังแผ่อำนาจมายังประเทศอินเดีย และเนปาลกำลังเป็นเป้าหมายต่อภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมนั้นอยู่แค่เอื้อมมือ พระเจ้าปฤถวินารายัน ศากีแห่งกรุงกูรข่า (Great King Prithvinarayana Shah of Gurkha) มองกาลไกลว่าหากเนปาลยังแยกกันอยู่เป็นแคว้นเล็กๆ และขาดความสามัคคีจะต้องถูกยึดครอง และเป็นเมืองขึ้นจากการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตกอย่างแน่นอน พระองค์จึงยกกำลังเดินหน้าเพื่อรวบรวมแคว้นใหญ่แคว้นเล็กๆ ที่กระจายอยู่ให้เป็นประเทศเดียวกัน

ต่อมาในปี ค. ศ. ๑๗๖๘ กษัตริย์แห่งกูรข่านำโดยพระเจ้าปฤถวินารายัน⁶⁴ ตีเมืองกาฐมาณฑุอาณาจักรสุดท้ายได้สำเร็จ และพระองค์สามารถรวบรวมให้เป็นประเทศเนปาลที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ที่เป็นอยู่ปัจจุบันได้สำเร็จ หลังรับเอกราชพระองค์ได้ย้ายเมืองหลวงมาอยู่ ณ หุบเขากาฐมาณฑุเพื่อเป็นศูนย์กลางของประเทศ และป้องกันจากการล่าอาณานิคมที่ขยายเข้ามาจนยึดประเทศอินเดีย

การรวมอาณาจักรเนปาลให้เป็นปึกแผ่นครั้งนั้นเชื่อกันว่าพระองค์ได้รับอำนาจ และกำลังจากเทพเจ้า พระองค์เองก็มีความสามารถพิเศษที่สนทนา และปรึกษากับเทพเจ้าทางฮินดูก่อนที่จะยกกำลังไปรบ ใน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ขณะเดียวกันมีเหล่าพราหมณ์เป็นผู้ให้การสนับสนุนช่วงสงคราม ทำให้กษัตริย์มองเห็นความสำคัญของเหล่าพราหมณ์มาก จึงให้สถานที่สำหรับเพื่อประกอบอาชีพในทางความเชื่อของเหล่าพราหมณ์ คือสามารถทำพิธีกรรมตามประเพณีได้ อีกอย่างเนื่องจากว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของฝ่ายแพ้สงคราม ทำให้ไม่มีการสนับสนุนกิจกรรมพระพุทธศาสนามากนัก ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญที่ศาสนาพราหมณ์เริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในสังคมเนปาลทั้งในทางพหุนิยม และนิตินิยม เช่นการจัดพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ ในงานศพ หรือ พิธีกรรมต่าง ๆ ต้องกระทำตามคำแนะนำของพราหมณ์เท่านั้น พิธีขึ้นบ้านใหม่ที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ส่วนใหญ่เป็นพราหมณ์แทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามกษัตริย์พระเจ้าปฤทธีวีนารายณ์ ศาห์ถึงแม้ว่าพระองค์ให้สิทธิพิเศษแก่เหล่าพราหมณ์มาก และมีได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่พระองค์ก็ยังได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อเอาใจประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาด้วยการฟื้นฟูพุทธสถาน และประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธประเพณีที่เรียกว่าสัมเษกะ ซึ่งเป็นเทศกาลบูชาเฉลิมฉลองพระพุทธรูปที่สำคัญๆ ทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันนี้จัดขึ้นหนึ่งครั้งในรอบ ๑๒ ปี ซึ่งเป็นกุศโลบายของพระองค์ในการปกครองประเทศให้มีความสุข เพราะการชนะประเทศนั้นสามารถชนะด้วยกำลังแต่การชนะประชาชนนั้นต้องใช้ความศรัทธา และความเชื่อของพวกเขา ซึ่งพระองค์ได้การสนับสนุนบ้างเล็กน้อยเพื่อชนะใจประชาชน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

พระมหากษัตริย์ในสมัยราชวงศ์ศาห์ตั้งแต่องค์ที่ ๑ ถึง องค์ที่ ๑๐

ราชวงศ์ศาห์ตั้งแต่กษัตริย์พระเจ้าปฤถวินารายนศาห์มีกษัตริย์สืบราชวงศ์ต่อมา จนกษัตริย์องค์ปัจจุบันเป็นองค์ที่ ๑๑ คือ พระราชา ชิบศิกยาเนนทรา (King Gyanendra Bir Bikram Shah Dev) ในยุคต้นๆ ของราชวงศ์นี้กษัตริย์ส่วนมากได้ให้ความสำคัญแก่พวกพราหมณ์ และผู้นับถือศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู แต่ก็ไม่บังคับให้พุทธศาสนิกชนเลิกนับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะประชาชนชาวหุบเมืองกาฐมาณฑุที่มีพื้นฐานมาจากคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมพุทธเจ้ามาแต่โบราณ ถึงแม้ศาสนาพราหมณ์ได้มีบทบาททางการเมืองมาตั้งแต่สมัยลิจฉวีแล้วก็ตามไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ประชาชนส่วนใหญ่อีกก็ยังคงประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ จึงทำให้พระเจ้าปฤถวินารายนศาห์ เบี่ยงเบนความสนใจทางศาสนาไปยังด้านเศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อไม่ให้เกิดความ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมของชาวพื้นเมือง สาเหตุที่นำไปได้สูงเนื่องจากการรวบรวมประเทศเป็นเอกราชมาได้ไม่นาน พระองค์ไม่ประสงค์ที่จะให้บ้านเมืองแตกแยกกัน แต่ที่พระองค์ให้ความสำคัญกับพวกพราหมณ์นั้น กล่าวไว้ว่าเพราะพวกพราหมณ์ได้ให้การช่วยเหลือระหว่างสงคราม พระองค์จึงตอบแทนด้วยการให้ความสำคัญแก่พวกพราหมณ์ ซึ่งการให้ความสำคัญเช่นนี้ต่อมากลายเป็นเครื่องมือในการวางอำนาจในทุกด้านในสังคมเนปาลของเหล่าพราหมณ์ การที่พวกพราหมณ์มีบทบาทในการศึกษา สงครามนั้นหากศึกษาดูจะเห็นว่า นับตั้งแต่อดีตพวกพราหมณ์เท่านั้นที่สามารถศึกษาพระเวทได้ จึงทำให้พวกพราหมณ์มีความรู้ในรอบด้าน การทำรบ และความรู้ด้านอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อกษัตริย์ต้องการปรึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหาด้านบ้านเมือง หรือ ทำการรบ ว่าควรทำอย่างไร หรือความเป็นไป และการบริหารประเทศ อาทิจำเป็นต้องปรึกษากับพวกพราหมณ์จากการที่พวกพราหมณ์เหล่านี้มีการศึกษาจึงได้เปรียบและมีอำนาจกว่าคนอื่น ๆ ทำให้พวกพราหมณ์สำเร็จในการเข้าใกล้กับการเมืองได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พวกพราหมณ์แล้วบุคคลอื่นๆ ไม่มีสิทธิ์ทางด้านการศึกษาพระเวท หรือ ศาสตร์อื่นๆ แต่อย่างไรเพราะเกรงว่าพวกวรรณะอื่นๆ จะมีความรู้เท่าเทียมกับกลุ่มของตน

การศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาลสมัยราชวงศ์ศากี เริ่มที่สมัยพระเจ้าปฤทวินารายัน ศากี ได้รวบรวมประเทศเป็นเอกราชจนถึงปัจจุบันคือพระเจ้าคยาเนนทระ แต่เนื่องจากว่าสมัยต้นๆ ของราชวงศ์นี้ศาสนาพราหมณ์ได้มีบทบาทในการรวบรวมประเทศให้เป็นเอกราช เป็นเหตุให้

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

กษัตริย์สนับสนุนศาสนาพราหมณ์มาโดยตลอด ส่วนพระพุทธศาสนา เนื่องจากว่าเป็นศาสนาฝ่ายศัตรู หลังรวมเป็นเอกราชแล้วก็ขาดการบำรุงรักษาเป็นเหตุให้เสื่อมลงเรื่อยมา แต่ไม่มีหลักฐานการทำลายที่ชัดเจนอย่างที่ปรากฏในรัชสมัยในอดีต ประวัติศาสตร์เพียงแต่ได้กล่าวถึงบทบาทศาสนาพราหมณ์เป็นส่วนใหญ่ มีกษัตริย์บางท่านได้สนใจกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และบูรณะวัดในเมืองต่างๆ บ้างเล็กน้อย และยังมีการสร้างเพิ่มเติมจากเดิมในวัดต่างๆ ก็มีปรากฏในวัดพุทธบางแห่ง โดยเฉพาะในบริเวณเจดีย์สวัญภูมิ กษัตริย์หลายท่านได้สนับสนุน เช่น กษัตริย์มีพระนามว่า ปฤทธิ วีร วิโกรม ได้บูรณะ และให้สร้างพุทธศากยุมณีในบริเวณเจดีย์

ต่อมาถึงสมัยการปกครองโดยระบบเผด็จการรานาที่เริ่มในปี ค.ศ. ๑๘๔๖ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่หัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์เนปาล นอกจากปกครองประเทศตามใจฉัน(ตระกูลของตน) ของท่านและพี่น้องต่อมาแล้ว ยังเป็นยุคที่เห็นการทำลายพระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน นายกรัฐมนตรียุคเผด็จการท่านแรกคือนายกรัฐมนตรี มหาราชาจังก์ บาฮาดูร์ รานา (Prime Minister Jung Bahadur Rana) ตามที่ปรากฏหลักฐานท่านได้ทำลายวัดวาอาราม และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนไม่น้อย กล่าวกันว่าช่วงที่มีการทำลายคัมภีร์ทางศาสนาพุทธมีชาวยุโรปที่เป็นทูตอังกฤษประจำประเทศเนปาลได้ขอคัมภีร์เหล่านั้น และนำไปเก็บไว้ ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University Library) ประเทศอังกฤษ นายกรัฐมนตรีเนปาลรุ่นต่อมาก็ได้สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านนายกรัฐมนตรีคนแรกของยุคเผด็จ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

การนี้ ระยะเวลาของยุคมีคตินั้นนอกจากไม่สนับสนุนพระพุทธศาสนาแล้ว ยังออกกฎระเบียบที่เข้มแข็งคือห้ามเปลี่ยนไปนับถือพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อบ้ำคับ และกดขี่ชาวพุทธถึงแม้มีศรัทธาเพียงใดก็ตาม แต่ศรัทธา และความเชื่อของบุคคลนั้นไม่สามารถบ้ำคับ และกีดกันได้ การปกครองแบบเผด็จการเป็นเวลา ๑๐๓ ปี พระพุทธศาสนานอกจากไม่สามารถที่จะปฏิบัติพิธีกรรมศาสนาแล้วยังถูกกดดันจากรัฐบาลอย่างมาก คนเนปาลก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ตามคตินิยมของศาสนาพราหมณ์ที่ชนชั้นปกครองนับถือและปฏิบัติกันอยู่

ในท่ามกลางความขัดแย้งระบบกษัตริย์ และการปกครองแบบเผด็จการเป็นเหตุทำให้ประชาชนถูกกดขี่ และเป็นทาสอยู่ถึงหนึ่งศตวรรษ

ความเปลี่ยนแปลงทางโลก และการเจริญขึ้นทางการศึกษาในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ แม้นโปลาท์ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้น จนได้รับการเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามาในประเทศได้เพื่อเป็นการค้า หรือแสวงบุญ ความเปลี่ยนแปลงทางการปกครองที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียที่ได้รับอิสรระจากการปกครองของมหาอำนาจประเทศอังกฤษเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวเนปาลออกมาต่อสู้เพื่ออิสรภาพ ขณะเดียวกันการกลับขึ้นมาของศาสนาพุทธให้เป็นศาสนาประจำชาติในประเทศศรีลังกา และการต่อสู้เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธที่ถูกกดขี่ทำลายมาโดยตลอดจากศาสนาคริสต์ในประเทศศรีลังกา ให้กลับขึ้นมาได้สำเร็จเป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวพุทธเนปาลได้แรงบันดาลใจในการเผยแพร่คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีชาวพุทธส่วนหนึ่งได้รวมตัวกันพิมพ์หนังสือพุทธประวัติ เพื่อให้ผู้มีศรัทธาและผู้สนใจได้ศึกษาประวัติพระพุทธเจ้า ขณะเดียวกันนักศึกษาที่ได้ไปเรียนที่ประเทศอินเดียได้รับอิทธิพลจากสมาคมมหาโพธิ์ได้แรงบันดาลใจในการประกาศพระศาสนาในเนปาล ในขณะที่เดียวกันก็มีชาวริเบตได้มาแสวงบุญ และได้ประกาศคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นจุดประกายที่ทำให้ชาวเนปาลได้มาสนใจศาสนาพุทธ และได้เปลี่ยนศาสนาฮินดูเป็นพุทธมีชาวเนปาลจำนวนหนึ่งได้ออกบวชในพระพุทธศาสนาตามแบบนิกายทิเบตแต่พระทั้ง ๔ รูปก็ถูกจับในข้อหาเปลี่ยนศาสนาด้วย⁶⁵ ยิ่งห้ามก็ยิ่งยู อย่างที่สุภายิตกล่าวไว้ ความพยายามการประกาศศาสนานั้นไม่หยุดจนได้ถึงความสำเร็จ (รายละเอียดจะศึกษาในบทต่อไป)

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่ายุคเผด็จการเป็นอีกยุคหนึ่งที่พระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบอย่างมากที่สุดในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของเนปาล และถือว่าเป็นยุคมีคสำหรับประเทศเอง และพระพุทธศาสนาด้วย เพราะนอกจากไม่มีการสนับสนุนแล้วยังไม่ให้มีเปลี่ยนจากศาสนาฮินดูไปนับถือศาสนาอื่นๆ ตระกูลรานาใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ในการปกครองประเทศการบริหารบ้านเมืองก็กดขี่ข่มเหงประชาชน รัฐบาลเผด็จการไม่ให้ความศึกษาแก่ประชาชนและยังบีบบังคับประชาชนเป็นอย่างมาก และยึดอำนาจของกษัตริย์ไว้ในกำมือของนายกรัฐมนตรีเป็นเวลาถึง ๑๐๓ ปี ตลอดเวลาของการปกครองนั้นส่วนมากได้เจริญรอยตามนายกรัฐมนตรีคนแรก มีเพียงบางท่านที่พยายามให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน แต่ไม่นานนักนายกรัฐมนตรีท่านเหล่านั้นหากไม่ถึงแก่กรรมก็ต้องถอนอำนาจจากการบริหารประเทศ ตลอดเวลาของการปกครองได้กัดกันทุกด้านห้ามคนนอกเข้า และห้ามคนในออกนอกประเทศ ทำให้ชาวเนปาลไม่พอใจกับการบริหารประเทศเป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อค.ศ. ๑๙๕๑ พระเจ้าตรีภูวัน (HM The King Tribhuwan; The Father of Nation) พระบิดาแห่งประเทศเนปาล ได้อาศัยพลังประชาชนปฏิวัติล้มรัฐบาลเผด็จการของรานาปลดปล่อยประเทศจากการปกครองระบบเผด็จการรานาได้สำเร็จ พระองค์ให้เสรีภาพแก่ประชาชน และขึ้นครองราชย์อย่างเต็มรูป เต็มอำนาจ พระองค์ได้ปกครองบ้านเมือง ออกกฎหมายและพระราชบัญญัติปกครองแบบราชาธิปไตย หรือ สมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง ประชาชนทุกคนได้เป็นอิสระ และการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในเนปาลที่เริ่มมาตั้งแต่

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

รัฐบาลที่แล้วเป็น โอกาสการประกาศพระพุทธศาสนาก็เริ่มมีการเผยแผ่ให้กับประชาชนอย่างจริงจังมากขึ้น พระราชาธิบดีทรงสนับสนุนพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น เนื่องจากว่าการที่ประเทศอยู่ได้อำนาจเฉพาะผู้บริหารที่มาจากตระกูลเดียวกันนั้นมีผลมาจากศาสนาพราหมณ์นั่นเองหากพระองค์สนับสนุนศาสนาฮินดูอีกก็เปรียบเสมือนเลี้ยงหนอนไว้ในบ้านและเนปาลไม่มีวันได้อิสรภาพจากกำมือของพวกพราหมณ์ได้อีก ด้วยเหตุนี้พระองค์ได้อุปถัมภ์พิธีกรรม และวันสำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา นิมนต์พระไปแสดงพระธรรมเทศนา และเจริญพุทธมนต์ ในราชวังตามโอกาสต่างๆ บ่อยครั้งที่ พระพุทธศาสนามีองค์กรต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อประกาศพระศาสนา การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยนั้นเป็นเหตุให้นิกายอื่น ๆ นิกายเดิม หรือวัชรยานแบบเนวาร์ และนิกายทิเบตก็ได้ฟื้นฟูไปด้วยพร้อมกัน การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาต่างๆ แม้รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทยนั้นไม่ให้ความสำคัญเสรีภาพ หรือ ตั้งให้ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ⁶⁶ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันมากยิ่งขึ้นในนามของประเทศที่เป็นพุทธในช่วงระยะเวลาอันสั้น ๆ

บทที่ ๔

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาลในปัจจุบัน หมายถึงพระพุทธศาสนานิกายต่างๆ ที่มีผู้คนนับถือในราชวงศ์สหรัถ หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย และหลังล้มเลิกระบบกษัตริย์ ประวัติศาสตร์โฉมใหม่ในประเทศเนปาล ที่ได้รู้จักกับพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท อันเป็นชาติภูมิของตน การศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาลในปัจจุบันเป็นที่รู้จักทั่วไปว่ามี ๓ นิกายใหญ่ๆ แม้มีการแบ่งออกเป็นหลายกลุ่มในแต่ละนิกายอีกก็ตาม การศึกษา

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ เพียงแต่ยังไม่เคยมีการศึกษาเท่าที่ควร มีแต่พระพุทธศาสนาแบบเนวาร์เท่านั้นที่มีการศึกษาอย่างกว้างขวางจากนักปราชญ์ทั้งในและต่างประเทศ และมีหนังสือมากมายเล่มเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากว่านิกายนี้อยู่คู่กับเนปาลมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงมีเรื่องราว และประวัติที่น่าสนใจไม่น้อย ส่วนการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบทิเบต และนิกายเถรวาทในเนปาลนั้นเป็นเรื่องใหม่ แม้จะมีหนังสือบ้างแต่ยังน้อยอยู่ หากเทียบกับพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ โดยเหตุดังกล่าวการศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาลช่วงปัจจุบันนั้นเป็นเรื่องที่กว้าง ต้องศึกษาค้นคว้าอีกมาก ไม่อาจเสนอได้ทั้งหมด เพราะฉะนั้นในที่นี้จะขอกล่าวเพียงโดยสังเขป และในลักษณะทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเนปาล ความเป็นอยู่ และลักษณะของพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ในประเทศเนปาล การศึกษาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเราสามารถแบ่งการศึกษาได้โดย ๓ ประการ ดังนี้

- ๑ พระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน แบบเนวาร์ (Newar Buddhism)
- ๒ พระพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต (Tibetan Buddhism)
- ๓ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (Theravada Buddhism)

๔.๑ พระพุทธศาสนานิกาย เนวาร์ (Newar Buddhism)

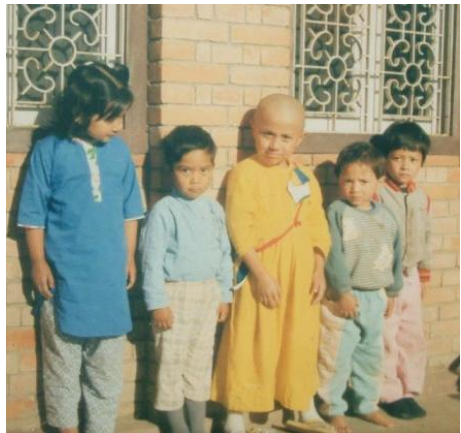
ชาวเนวาร์ถือว่าเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในกรุงกาฐมาณฑุของประเทศเนปาล (Indigenous People of the kingdom of Nepal) ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมของประเทศ (Original inhabitants of Nepal ที่มีภาษาพูดเป็นของตัวเองที่เรียกว่า ภาษาเนวาร์ หรือ ทิเบโต-พม่า (Tibeto-Burman) นักมานุษยวิทยากล่าวว่าชาวเนปาลเป็นคนเผ่าตระกูลมองโกลอยด์ (Mongoloid) ชาวเนปาลมีศิลปวัฒนธรรม และพิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับศาสนาฮินดู และเป็นเผ่าที่รวมวัฒนธรรมต่างๆ เช่น คนดรี ศิลป ขนบธรรมเนียมนิยม วิถีชีวิต และประเพณี ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ นักมานุษยวิทยา และนักประวัติศาสตร์ผู้สนใจศึกษาเป็นอย่างมาก

ชาวเนวาร์กระจ่ายอยู่ทั่วอาณาจักรตั้งแต่อดีตกาล แต่เนื่องจากว่าต้องไปอยู่ร่วมกับชนเผ่าอื่น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตตามสถานที่ต่าง ๆ ชาวเนวาร์ที่อาศัยอยู่ในกรุงกาฐมาณฑุนี้ ส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธมาตั้งแต่อดีตกาล ต่อมาได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธนิกายมหายาน ทำให้ยากแก่การรักษาและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท และการประนีประนอมกับทุกลัทธิความเชื่อเป็นสาเหตุให้พระพุทธศาสนานิกายแบบเนวาร์พัฒนาขึ้นตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แม้ในปัจจุบันผู้นับถือพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ก็เป็นชาวเนวาร์เช่นกัน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาที่ชาวเนวาร์ส่วนใหญ่นับถือ โดยเฉพาะชาวเนวาร์ที่อาศัยอยู่ในหุบเขากาฐมาณฑุ และบริเวณใกล้เคียงนั้นสามารถแบ่งออกเป็น ๒ นิกายด้วยกัน คือ นิกายแบบเนวาร์ และนิกายเถรวาท ในที่นี้ขอกล่าวถึง พระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ (Newar Buddhism) ก่อน

พระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ที่ชาวเนวาร์นับถือกันนั้นเป็นนิกายแบบลึกลับหรือบางทีเรียกว่านิกายตันตระ (Tantra) จึงเรียกว่านิกายมหายานหรือวัชรยาน ซึ่งเป็นนิกายที่ใกล้เคียงกันกับพระพุทธศาสนาที่ชาวทิเบตนับถือแต่ไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง ส่วนพระพุทธศาสนาแบบทิเบตนั้นมีชาวเนปาลหลายเผ่าตามชายแดนเนปาล -ทิเบตนับถืออยู่จำนวนหนึ่ง เช่น ตามาง (Tamang), เซร์ปา (Sherpa) และเผ่าทางตอนเหนือของประเทศ (Ethnic groups of northern border people of Nepal) แต่พระพุทธศาสนาแบบเนวาร์นั้นมิได้คล้ายกันกับนิกายวัชรยานของทิเบตเท่านั้น ยังมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนนิกายอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา ลักษณะพิเศษที่มีใช้แบบตันตระ หรือ การนับถือเทพเจ้า (พระพุทธเจ้า, พระโพธิสัตว์ หรือ ษยานิพุทธเจ้า) และไม่ใช้การรับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์หรือนิกายมหายานเข้ามา มีบทบาทนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา

ในเนปาลได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนานิกายวัชรยานหรือตันตระที่พบในประเทศไทยนั้นไม่ได้ผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์ทั้งหมด นิกายนี้มีความโดดเด่นที่ชัดเจนมาก และไม่ใช้สังคัมแบบฮินดู⁶⁷ ผู้ที่นับถือนิกายนี้ได้แก่เหล่าตระกูลศากยะ (Sakya) และ วัชรจาริยะ หรือวัชรจารยะ (Vajracarya) เป็นผู้ที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ และเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาที่มีสิทธิเฉพาะสำหรับตระกูลของตนเท่านั้น ขณะเดียวกันนั้นชาวอุเร (Urays) มานันเดอร์ (Manandhar) และ แจปู้ (Jyapus) อยู่ในฐานะที่เป็นผู้สนับสนุนกิจการทางพระพุทธศาสนาในหุบเขาภาคมาณฑุ⁶⁸ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานบุญหรืองานบำเพ็ญกุศลก็เชิญนักบวชเหล่านี้มาประกอบพิธีกรรม

ชาวพุทธเนวาร์ก็เหมือนดังเช่นชาวพุทธทั่วไปเช่นชาวพุทธไทยหรือชาวพุทธสิงหล เป็นต้น ชาวเนวาร์ที่มี พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นที่เคารพศรัทธา และพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ความเชื่อและศรัทธาของชาวพุทธเนวาร์ที่มีต่อพระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่เฉพาะพระพุทธเจ้าองค์ศากยะที่ได้ประสูติในสวนลุมพินี ตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ และเข้าสู่มหาปรินิพพาน ณ ศาวันของเมืองมัลละเท่านั้น แต่มีชยานิพุทธเจ้าทั้งหลายที่เป็นที่สักการะบูชานับถือเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหมด และกราบไว้บูชาด้วยเช่นกัน ชยานิพุทธเจ้านั้นมีด้วยกัน ๕ พระองค์ คือพระไวโรจนะ (Vairocana) พระอักษโยภยะ (Akshobhaya) พระอมิตาภะ (Amitabha) พระรัตนสัมภวะ (Ratanasambhava) และ พระอโมคสิทธิ (Amogasiddhi)

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

พระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ตามความเชื่อของชาวนิวาร์เป็นส่วนหนึ่งของพระอาทิพุทธะ (Adi-Buddha or Vajrasattva) พระโพธิสัตว์พระกรุณามัยเป็นที่นิยมนับถือของชาวพุทธนิวาร์อย่างมาก โดยเฉพาะพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และมัญชุศรี⁶⁹ เป็นต้น

พระธรรมนั้นหมายถึงอริยสัจ ๔ คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคหลักไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกข์ สภาพที่ทนได้ยากต่อความเปลี่ยนแปลง และอนัตตาสังขโต ไม่เที่ยงสิ่งนั้นไม่มีตัว ไม่มีตน หลักปรัชญาจสุมุปบาทคือธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดผลต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย มีด้วยกัน ๑๒ ประการเริ่มด้วยอวิชชาความไม่รู้ มรรคมีองค์ ๘ คือความเห็นชอบ คิด พูด กระทำ วิริย อาชีพ รู้ตัว และตั้งมั่น เป็นต้น หลักธรรมทั้งหมดก็ใกล้เคียงกับทุกนิกายในพระพุทธศาสนา แต่วิธีการปฏิบัติ และศึกษาหลักธรรมนั้นแตกต่างกันไป พระพุทธศาสนาแบบนิวาร์นั้นได้รับอิทธิพลจากนิกายตันตระ หรือวัชรยานโดยผ่านนักปราชญ์จากรัฐวิหาร (Bihar) และรัฐเบงกอล (Bengal) อินเดียมาตั้งแต่โบราณกาล นักปราชญ์อินเดียเหล่านั้นได้เดินทางมายังประเทศเนปาลเนื่องจากการบุกรุกของมุสลิม โดยเหตุนี้หลักธรรมต่างๆ ที่ใช้ในประเทศเนปาลนั้นได้รับอิทธิพล และถือหลักธรรมทางตันตระเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุที่นักปราชญ์จากมหาวิทยาลัยนาลันทา และvikramasila ที่อพยพเข้ามายังประเทศเนปาลทำให้มีตำราทางมหายาน หรือ วัชรยาน ที่สำคัญหลายเล่มได้อยู่ในเนปาล และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนเนปาลสมัยนั้นอย่างมาก คัมภีร์ดังกล่าวนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นว

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ธรรม (Nava Dharma) หรือ นวคถุณณะ (Nava Grantha) ซึ่งแปลเป็นหลายภาษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คัมภีร์ ทั้ง ๙ พระสูตร มหายานหรือวัชรยาน ที่ชาวพุทธเนวาร์ได้ใช้

เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา มหายานคือ ปรัชญาปารมิตา (Prajnaparamita), กัณฐพยูหะ (Gandavhuya), ทศภูมิศวร (Dashabhumi), สมาธิราชะ (Samadhiraj), ลังกาวตารสูตร (Lankavatara), คัมภีร์สัตถธรรมปุนฑริกะ (Saddharmapundarika), ลลิตวิศตระ (Lalitavistara), คัมภีร์สุวรรณประภาส (Suvarnaprabhasa) และตถาคตคฤหะสมาธิสูตร (Tathagataguhyasamadhi) นอกจากนี้แล้วยังมีอีกจำนวนมากที่เกิดขึ้นในประเทศเนปาล ล้วนเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนานิกายมหายานทั้งนั้น

ศาสนาจะอยู่ยาวนานได้ก็ต้องอาศัยศาสนิกที่เป็นนักบวชหรือผู้อุทิศตนเพื่อศาสนาของตน พระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันหากไม่มีพระภิกษุสงฆ์แล้วพุทธศาสนาก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ พระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ที่ชาวเนปาลนับถือ นั้นแปลกกว่านิกายอื่นๆ ถ้ากล่าวว่ามีพระสงฆ์เลยก็ไม่ใช่เสียทีเดียว แต่ไม่มีพระสงฆ์ที่ชัดเจนอย่างในนิกายเถรวาท หรือนิกายมหายาน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

อื่นๆ เช่นในทิเบต และ ไต้หวัน เป็นต้น ลักษณะนักบวชที่ชัดเจนนั้นหมดไปจากประเทศไทยตั้งแต่สมัยราชวงศ์มัตละ⁷⁰ ที่มีกษัตริย์นับถือศาสนาฮินดูอย่างที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น จึงมีพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์พระหรือนักบวชมีเอกลักษณ์เฉพาะของตน คือมี ๔ ลักษณะด้วยกัน⁷¹

๑. พระนักบวชสามารถแต่งงานได้ (All of the bhikkhus are married).

๒. จำกัดการบวชเป็นภิกษุ คือ เชื้อของภิกษุเดิมเท่านั้น (Entrance into the bhikkhu sangha is limited into

๓. พระภิกษุเดิมบางท่านเป็นพระภิกษุชั้นสูง (Some of the bhikkhus belong to a higher sub

๔. พระภิกษุไม่ได้อยู่ด้วยกาน้ำชา (Bhikkhus do not live by alms).

พระสงฆ์ไม่สามารถถืออาชีพนี้อาชีพเหมือนฆราวาสได้ เพื่อค้ำประเพณีของชาวพุกกษากะและหลังการปฏิรูปสังคมคือเป็นช่วงสมัยราชวงศ์มัตละกล่าวไว้ว่า ท่างเช่นกัน อย่างไรก็ตามอาชีพหลัก (priests) แต่ปัจจุบันชาวพุกกษากะและอาชีพ

วัดวาอารามต่าง ๆ และที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ยังมีให้ชมวัดวาอารามของพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์มีสองลักษณะ คือ บาฮา (Baha)

และเบอฮี (Bahi) คำว่าบาฮา นั้นเป็นภาษาสันสกฤตหมายถึง วิหาร (Vihar>vahara/bahara/bahala>bahal >baha)⁷² และคำว่า เบอฮี ก็ดูเหมือนจะมาจากคำสันสกฤต คือ Vihar> Bihar>Bahir เนื่องจากว่าวัดเหล่านี้้อยู่ตามเมืองโบราณนานมาแล้วจึงสันนิษฐานได้ว่าตัวอักษร ร (R) นั้นหายไปก็เลยเรียกเพียงว่า เบอฮี อย่างไรก็ตามวัดเหล่านี้นอกจากจะเป็นศิลปะอันวิจิตรงดงามแล้วยังเป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมของเนปาล นักประวัติศาสตร์ได้สันนิษฐานว่า วัดวาอารามเหล่านี้จำลองลักษณะการสร้างวัดในอินเดียโบราณ คือ ถ้ำอาขานตะ (Ajanta) และมหาวิทยาลัยนาลันทา (Nalanda) ตามวัดต่าง ๆ มีอธิบายเรื่องราวต่างๆ ตามคติความเชื่อทางศาสนาของชาวเนปาลได้อย่างดี วัดเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอยู่ในเมืองปาตาน (Patan) ภักตปุรี (Bhaktapur) และบางแห่งในกรุงกาฐมาณฑุ เนื่องจากว่าแตกต่างแต่ให้เปลี่ยนความเป็นพระที่อยู่ในวัดเป็นนักบวชอยู่ในความเป็นภุคฆ์สถ์วัดเหล่านี้จึงชำรุดและเสียหายเกือบทุกที่ อาคารสถานที่อยู่ของพระภิกษุสมัยก่อนได้เปลี่ยนเป็นสถานที่พักครอบครัว และได้รับการเปลี่ยนแปลง ณ สถานที่คนอาศัยเท่านั้น แต่ไม่ได้รับการดูแลที่ดีในที่ศาสนสถาน ขาดการดูแล และบูรณะ ปัจจุบันจึงมีคนเนปาลส่วนหนึ่งได้ตระหนักถึงความจำเป็นการบูรณะ และมีการพัฒนาชมรมบูรณะวัดขึ้นตามสถานที่ต่างๆ

ชาวเนปาลส่วนใหญ่รู้จักนักบวชนิกายนี้ในนาม กุบาจู (Gubaju) หรือ อาจารย์ บางทีก็เรียกว่าบาเร หรือ เวอระ (Bare) ซึ่งมาจากคำว่า วอนเด (Vande) ซึ่งหมายถึงแสดงความเคารพ ดังเช่นในภาษาไทยเรียกนักบวชกันว่า พระ จากหลักฐานที่ค้นพบชาวเนปาร์เรียกนักบวชนิกายนี้ว่า ศากยะภิกษุ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

(Sakyabhiksu) หรือ ศากยะวังสะ (Sakyavamsa) การประกอบพิธีกรรมทางศาสนานี้กระทำสถานที่เรียกว่า บaha (Baha) หรือ เบอฮี (Bahi) หรือ เรียกทางภาษาไทยว่าวัด ผู้ที่กระทำพิธีกรรมตามวัดบahaเรียกว่า พรหมจริยภิกษุ (Brahmacarya-bhikkhu) ทั้งที่ผู้ทำพิธีกรรมมีภรรยาและครอบครัว ปัจจุบันนักบวชที่เรียกว่าบาเรใช้นามสกุลของตนว่า ศากยะ และ นักบวชทางนิกายตันตระใช้นามสกุลของตนว่า วัชรจารยะ

พิธีกรรมทางศาสนานี้กระทำโดยชาวศากยะ และวัชรจารยะเท่านั้น และรุ่นต่อ ๆ ไป พิธีกรรมทางศาสนาได้ผูกขาดกับสองตระกูลนี้ ทั้งสองตระกูลก็มีกุลเทพดาประจำตระกูลที่จำเป็นต้องกราบไหว้บูชา มีความเชื่อกันว่าพวกเขามีสืบเชื้อสายเทพเจ้า ดังนั้นพวกตนเท่านั้นที่สามารถกระทำพิธีกรรมทางศาสนาให้กับทุกคนได้⁷³ ตามศึกษาประวัติการพัฒนา

พิธีกรรมจะเห็นว่า เนื่องจากษัตริย์ส่วนใหญ่เป็นฮินดู และใช้ระบบชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นระบบที่ยกย่องศาสนาพราหมณ์ และตระกูลพวกพราหมณ์ในสังคมชาวนัวร์ ชาวสากยะและวัชรจารย์มีฐานะเป็นพราหมณ์ของชาวนัวร์ที่นับถือศาสนาพุทธ และ ชาวฮินดู อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนานิกายนี้มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวนัวร์เป็นอย่างมาก ชาวนัวร์ไม่สามารถแยกออกจากความเชื่อพื้นเดิมนั้นได้ ทุกคนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด นับถือพวกสากยะ และวัชรจารย์ในฐานะเป็นผู้นำสูงสุด และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้จนกระทั่งปัจจุบันนิกายนี้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทอีกด้วย เพราะพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นหายไปและได้กลับมาสู่บ้านเดิมหลังความสำเร็จของมหาโพธิ์สมาคมแห่งอินเดีย โดยผ่านสมาชิกฝ่ายนิกายวัชรยานแบบเนวาร์ เพราะพวกเขาเหล่านั้นถือว่าเป็นชาวพุทธโดยกำเนิด และเมื่อเห็นพระสงฆ์ในเถรวาทที่สมบูรณ์แบบ จึงต้องการที่จะให้มีขึ้นในประเทศไทย และฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ร่วมกับผู้คนที่สนใจและศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาล (กล่าวต่อไป) อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ นั่นก็คือ การรักษาคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่จารึกเป็นภาษาสันสกฤต โดยเฉพาะทางมหายาน และวัชรยานไว้อย่างครบถ้วน ตัวอย่างเช่น คัมภีร์นวกถนถ์ (Navagrantha) ซึ่งประกอบไปด้วยคัมภีร์ ๘ เล่ม เริ่มจาก ปรัชญาปารมิตา ถึง สุวรรณประภาส และ นอกจากนั้นก็มิวฒนธรรม ประเพณีทิ้งดงาม และวัดวาอารามที่เป็น

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

มรดกอันล้ำค่าในทางพระพุทธศาสนา (อ่านรายละเอียดในหนังสือ Monk, Householder, and Tantric Priest เขียนโดย David N. Gellner)

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๒ .พระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน/ทิเบต

ทิเบตเป็นดินแดนที่เคยมีพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดประเทศหนึ่ง ปัจจุบันตกอยู่ภายใต้การบริหารของประเทศจีน ตามประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้ พระพุทธศาสนานั้นได้เข้าไปยังประเทศทิเบตตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๓ ก่อนศาสนาคริสต์ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช และ ก่อน ค.ศ. ๖๔๐ ต่อมาพระพุทธศาสนาได้เข้าไปในประเทศนี้อีกครั้งหนึ่งโดยผ่านทางเครื่องบรรณาการที่เป็นคัมภีร์และพระพุทธรูปปางต่างๆ จากประเทศอินเดีย พระพุทธศาสนาเริ่มตั้งมั่นในทิเบตได้ในสมัยของราชวงศ์กัมโป ที่ปรากฏการนับถือพระพุทธศาสนาที่ชัดเจนทั้งกษัตริย์และประชาชนในศตวรรษที่ ๗ พระเจ้าซรองจัน กัมโปปกครองประเทศ สาเหตุสำคัญที่พระพุทธศาสนาได้เป็นศาสนาประจำประเทศเนื่องจากว่าในปี พ.ศ. ๑๑๗๓ พระองค์ได้อภิเษกสมรสกับพระธิดาของกษัตริย์ในราชวงศ์ถังของจีน คือ พระนางเหวินเจิน และพระธิดาภฤกษิตีของพระเจ้าอัมสุวรมันกษัตริย์แห่งเนปาล ซึ่งพระมเหสีทั้งสองพระองค์เป็นชาวพุทธมหายาน แบบจีนและเนปาล หลังจากอภิเษกสมรสแล้ว พระมเหสีทั้งสองได้นำการปฏิบัติคำสั่งสอนและพระพุทธรูปจากประเทศของตนไปทิเบตด้วย พร้อมได้ให้สร้างวัดเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ที่เมืองลาซาในปัจจุบัน ทำให้พระพุทธศาสนาสองนิกายคือ พุทธแบบมหายานแบบจีน (Chinese Buddhism) และพุทธมหายานแบบอินเดีย (Tantra

Buddhism) ผสมกันท่ามกลางความเชื่อของศาสนาเดิมคือ ศาสนาบอน ที่มีลักษณะเป็น Animism หรือวิญญาณนิยม ที่นับถือวิญญาณในธรรมชาติ ที่มีการสักการบูชาด้วยการบวงสรวง บูชาขัญญ ด้วยสัตว์ เช่นลิงเป็นต้น กษัตริย์แห่งทิเบตหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพราะความเชื่อและศรัทธาที่พระชายาทั้งสองแสดงต่อพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติ และแสดงความไมตรี กรุณาจิต และสอนให้เกิดปัญญา ผู้ใดปฏิบัติตามคำสั่งสอน จิตใจของผู้ปฏิบัติจะโอบอ้อมอารีย์ นอบน้อมต่อมตน สังคมร่มเย็นเป็นสุข เมื่อพระองค์ได้ให้การสนับสนุนการปฏิบัติธรรมของพระมเหสีทั้งสองพระองค์ และให้สร้างวัดพุทธเพื่อเผยแพร่คำสั่งสอนทำให้ประชาชนชาวทิเบตแต่เดิมเคยนับถือศาสนาบอน ต่างพากันหันมานับถือพระพุทธศาสนาตามอย่างกษัตริย์ของตน และด้วยความเชื่อเดิมในเรื่องวิญญาณ และความศรัทธาในพลังของธรรมชาติและการบวงสรวงพระเจ้าแห่งธรรมชาติ ก็หันมาบูชากษัตริย์และมเหสีทั้งสองแทน เปรียบเป็นพระโพธิสัตว์ผู้มาให้ประทีปธรรมเพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ และวิญญูตสสาร ต่อมาพระมเหสีทั้งสองพระองค์ก็ยกให้เป็นพระโพธิสัตว์ดาราที่เสด็จมาเพื่อให้ชาวทิเบตเข้าใจหลักธรรม จากความเชื่อและการบันทึกของทิเบตกล่าวว่า พระเจ้าชรองจันกัมโปเป็นอวตารของพระโพธิสัตว์ และชายาทั้งสองเป็นอวตารของ Tara ที่อวตารลงมาช่วยเหลือนมนุษย์และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้วัฒนธรรมความศรัทธาของชาวทิเบตยิ่งแรงกล้า พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองและตั้งมั่นในประเทศทิเบตได้ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๗ และกษัตริย์องค์ต่อๆ มาก็นับถือพระพุทธศาสนาสืบ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ต่อกันมาจนกระทั่งพระราชโอรสของพระนางเหวินเฉียนขึ้นครองราชย์ ทำให้ราชวงศ์จิ้นเข้ามามีอำนาจในทิเบตและเริ่มแทรกแซงการเมือง จากนั้นประเทศทิเบตเริ่มเกิดความไม่สงบทางการเมืองเป็นต้นมา

ประเทศเนปาลกับทิเบตนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ทั้งทาง ศาสนจักร และอาณาจักรหลังจากพระราชบิดาภูกุติ ของพระเจ้าอัมศูวรมัน กษัตริย์แห่งเนปาลอภิเษกสมรสกับจักรพรรดีแห่งทิเบตทั้งสองประเทศมีการติดต่อสัมพันธ์เป็นมิตรที่ดีต่อกันเรื่อยมา สงครามระหว่างประเทศทั้งสองเพื่อขยายอาณาบริเวณของตนก็มีน้อยครั้ง ในขณะที่ทั้งสองประเทศเคยเป็นที่หลีกภัยการเมืองของทั้งสองประเทศ มีการไปมาหาสู่ทั้งสองประเทศนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีการติดต่อทางการค้าขาย การเมือง และศาสนจักรบ่อยครั้ง นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทมากในการเผยพระ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

พระพุทธศาสนาในเนปาล และธิเบต หลายท่านที่จะเดินทางไปประกาศพระศาสนา ในดินแดนธิเบตส่วนมากก็ได้มาผ่านก้อาศัยที่เนปาลซึ่งเป็นเหตุให้ทั้งสองประเทศมี

ความเชื่อ และปรัชญาทางศาสนามีความใกล้เคียงกัน ขณะเดียวกันเนปาลเป็นทางผ่านการติดต่อระหว่างประเทศอินเดียกับธิเบต อาทิ เหตุเหล่านี้ทำให้ประเทศเนปาลกับธิเบตมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทั้งศาสนจักรและอาณาจักร

พระพุทธศาสนาในธิเบตมีหลายนิกาย นิกายที่สำคัญๆ มีด้วยกัน ๔ นิกาย คือ⁷⁴

๑. เนียงมะปะ (Nyingmapa sect)
๒. การ์จูปะ (Kargyupa sect)
๓. ศากยะปะ (Sakyapa sect)
๔. เกลุงกะปะ (Gelugpa sect)

พระพุทธศาสนาวัชรยานในธิเบตทั้ง ๔ นิกายนั้นรวมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพระพุทธศาสนาแบบธิเบต (Tibetan Buddhism) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี นอกจากจะมีบทบาทต่อชาวธิเบตแล้วยังมีความสำคัญต่อสังคมโลกปัจจุบันเป็นอย่างมาก หากเอ่ยนามของดาไลลามะน้อยคนนักที่ไม่รู้จักท่าน ท่านได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ องค์ดาไลลามะดำรงตำแหน่งเป็นองค์

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ประธานแห่งลามะในนิกายหมวกเหลือง และเป็นผู้นำพระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน ในอดีตก่อนรัฐบาลจีนปกครองทิเบต (๑๕๖๐) ตำแหน่งคาไลลามะ เป็นตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดทางการปกครองประเทศ และเป็นตำแหน่งสูงสุดทางศาสนา และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวทิเบตของเหล่าฆราวาส ลามะ และภิกษุณี ในนิกายวัชรยาน สืบเนื่องมาจากว่า ความเชื่อเรื่องการอวตาร และความเชื่อของมนต์ศักดิ์สิทธิ์ ในตำนานเทพนิยายปรัมปราของการเกิดประเทศทิเบตที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ขณะที่กษัตริย์ Bho tho Renewn Sheye (ตามที่ปรากฏพระนามบนบทกวีการสร้างทิเบต) นั่งอยู่ในที่ประทับของพระองค์ ปรากฏว่ามีหีบใบหนึ่งตกลงมาจากท้องฟ้า เมื่อเปิดฝาคือหีบออก ภายในนั้นมีของสองสิ่ง สิ่งแรกคือ คัมภีร์ที่เขียนเป็นปริศนาหกคำ คือ “Om Mani Pad Me Hum” และ รูปจำลองเจดีย์ทองคำ แต่ในขณะนั้นไม่มีใครเข้าใจปริศนาจากกล่องที่ตกลงมาจากท้องฟ้า ต่อมาเมื่อสมณทูตในพระพุทธศาสนาเดินทางเข้ามาในประเทศทิเบต จากความเชื่อมั่นและความศรัทธาอันแรงกล้าในศาสนาผสมกับความเชื่อเดิมของชาวทิเบต ทำให้องค์คาไลลามะมีสถานะเป็นอวตารของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในนิกายวัชรยาน คือ พระโพธิสัตว์อวโรกิตศวรพุทธเจ้า นั่นเอง ในปัจจุบันคือ องค์คาไลลามะที่สิบสี่ คงสถานะเป็นแค่ผู้นำนิกายหมวกเหลือง และเป็นผู้นำสูงสุดของศาสนาพุทธนิกายวัชรยาน เท่านั้น ชีวิตส่วนใหญ่ประทับอยู่ที่ Dharmasala ภาคหิมาจัล ประเทศอินเดีย เพื่อร่วมงานประเพณีกับชาวทิเบตในช่วงฤดูหนาวของประเทศอินเดียและเยี่ยมผู้อพยพ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ชาวทิเบตที่อาศัยอยู่ใน พุทธคยา กังต็อก ดาลัค และบริเวณอื่นๆ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และเป็นการโปรดสัตว์ตามหน้าที่ของการอวตารอีกด้วย พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวทิเบต และเนปาล ทางตอนเหนือมาตั้งแต่อดีต แต่ไม่มีความสัมพันธ์มากนักกับชาวกรุงกฐมาณฑุมีเพียงแต่มีการจาริกมายังกรุงกฐมาณฑุ เพื่อแสวงบุญ ณ เจดีย์สำคัญ ทั้งสององค์ เท่านั้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากว่ากรุงกฐมาณฑุเป็นสถานที่ตั้งของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญทางนิกายมหายาน อาทิเช่น เจดีย์สวามัญ และเพาเช ทำให้ชาวทิเบตทั้ง ฆราวาส และนักบวชนิยมเดินทางมาแสวงบุญที่เนปาล หากศึกษาจากราชวงศ์ต่างๆ ของเนปาลที่กล่าวมาแล้วเห็นว่ามีพระสงฆ์ที่สำคัญ จากทิเบตเดินทางมาแสวงบุญในกรุงกฐมาณฑุเป็นจำนวนมาก เข้าจำพรรษาวัดต่างๆ นอกจากนั้นยังได้ช่วยได้ซ่อมแซมวัดวาอารามต่างๆ ในกรุงกฐมาณฑุอีกด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนาแบบทิเบตมีเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเองที่มีความสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน หลังจากที่ประเทศจีนยึดอำนาจเข้ายึดครองประเทศทิเบตตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ทำให้ชาวทิเบตจำนวนมากต้องอพยพออกจากประเทศตนเองและสถานที่ปลอดภัยที่ใกล้ที่สุดก็คือ รอยต่อที่ติดกับประเทศเนปาล การอพยพถิ่นฐานของชาวทิเบตนั้นได้นำวัฒนธรรม ประเพณีและศาสนาของพวกเขา มาสู่กรุงกาฐมาณฑุ และได้จัดตั้งเป็นชุมชนถาวร บริเวณเจดีย์ไพเราะ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะมาตั้งแต่อดีต หลังจากที่อพยพมาตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษพบว่ามีชาวทิเบตจำนวนมากอาศัยอยู่ตามที่ต่างๆ กระจายกันทั่วประเทศของเนปาลเฉพาะที่บริเวณเจดีย์ไพเราะในกรุงกาฐมาณฑุนั้นมีเป็นจำนวนมากมายจนขนานนามในปัจจุบันว่า “ทิเบตน้อย” การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบทิเบต ในกรุงกาฐมาณฑุได้ขยายออกอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับของชาวเนปาลดั้งเดิม สังเกตหลักฐานได้จากการสร้างศิลปะทางศาสนาแบบทิเบตเป็นจำนวนมาก เรียกวิหารศิลปะแบบทิเบตตามภาษาท้องถิ่นเนปาลีว่า กุมบา (Gumba) หรือ กอมปะในภาษาทิเบต

วัฒนธรรม และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาแบบทิเบตเข้ามาในประเทศไทยสองทางคือ จากประเทศอินเดีย และจากประเทศทิเบตโดยตรง ความเป็นชาวพุทธที่คตินั้นชาวทิเบตมีความเชื่อว่า หากได้ไปกราบสักการะสังเวชนียสถานของพระพุทธเจ้าตามที่ต่างๆ จะถือว่าเป็นการแสวงบุญอันยิ่งใหญ่ ซึ่งต่างจากพุทธศาสนิกชนในประเทศอื่น แม้ในประเทศไทย

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เองก็มีความเชื่อในเรื่องนี้เช่นกัน โดยเหตุที่ความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวทิเบตต้องเดินทางมาแสวงบุญ ณ ประเทศอินเดีย และเนปาล ผู้ที่ศึกษาพระพุทธศาสนาก็จะศึกษาอย่างจริงจังอยู่ที่นั่นจนมีความรู้ความชำนาญด้านพระพุทธศาสนา และนำกลับไปเผยแพร่ยังประเทศทิเบต มีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียจำนวนมากที่ได้เดินทางไปยังทิเบต เส้นทาง การไปทิเบตในสมัยนั้นจำเป็นต้องผ่านเนปาลก่อนเป็นส่วนใหญ่ ในสมัยนั้นที่สองชนชาติใช้ในการเดินทางไปมาหาสู่กันด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาแบบวัชรยานได้แพร่ขยายเข้ามาในกรุงกาฐมาณฑุมาตั้งแต่อดิตจนพระพุทธศาสนาแบบทิเบตได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์แนบแน่นกับประเทศเนปาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวเนปาลพื้นเมืองที่บริเวณเทือกเขาหิมาลัย และในกรุงกาฐมาณฑุและสามารถอยู่ร่วมกับพระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ได้ด้วย ทุกวันนี้วัดวาอารามของนิกายทิเบตมีจำนวนมากพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศเนปาล ปรากฏศิลปวัฒนธรรมแบบทิเบตที่เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาแบบทิเบต เมื่ออพยพมาจากประเทศทิเบตแต่ความเจริญด้านพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้ลดน้อยลง ในทางตรงกันข้ามกลับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากวัดวาอารามที่เกิดขึ้นตามที่ต่างๆ ในเนปาล และอินเดีย

พระพุทธศาสนาแบบทิเบตมีบทบาทและเป็นกำลังสำคัญในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของเนปาล ชาวพุทธนิกายนี้ได้สร้างวัดวาอารามที่งดงาม และมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ยิ่งใหญ่ วัดที่สำคัญๆ ในกรุงกาฐมาณฑุมีไม่น้อย ซึ่งเป็นสถานที่พักสำหรับผู้อพยพจากธิ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

เขต และที่พักพระลามะอีกจำนวนมากไม่น้อย วัดนิกายทั้ง ๔ ในพระพุทธศาสนาแบบทิเบตนั้นมีอยู่ในกรุงกาฐมาณฑุ วัดนิกายเกลุงคะปะ (Gelungpa) มีจำนวนมากที่สุด และองค์กรทางศาสนาก็มีจำนวนมาก พระพุทธศาสนาแบบทิเบตมีค่านับถือมากกว่านิกายอื่น เช่นชนชาติกูรุง (Gurungs) ตามาง (Tamang) มาคะระ (Magars) กิราตี (Kiratis) เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่ใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่งของประเทศเพราะฉะนั้นจำนวนวัดและจำนวนประชากรแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบตนั้นแพร่ไปอย่างกว้างขวางในประเทศเนปาล และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

(ตะไลลามะผู้นำภิกษุเกอูปา)

ผู้นำภิกษุภักจะเรียกว่า ภักมาปาที่ ๑๑ ถูกเลือกมาสองท่าน และหาขยติไมได้ คือ
Thaye Dorje (เลือกมาจากภิกษุเดิม) Ogyen Trinley (เลือกมาด้วยกลุ่มตะไลลามะ)

๓. พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท

เนปาลแม้จะเป็นชาติภูมิของพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาเอกของโลก ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธศาสนาก็ไม่เคยได้ตั้งอยู่นาน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หากไม่เรื่องการบริหารก็เรื่องนอกระบบพยายามรุกรานพระพุทธศาสนาตลอดมา แม้พระพุทธศาสนาแพร่หลายในบางระยะแต่ก็ไม่สามารถรักษารูปแบบเดิมได้ พระพุทธศาสนาแบบเดิมนั้นได้เสื่อมลงตั้งแต่สมัยราชวงศ์มัลลที่ได้อำนาจมาแล้ว ไม่ใช่ประเทศเนปาลประเทศเดียวที่ประสบกับปัญหาเหล่านี้ที่ทำให้การนับถือศาสนาตกลง แม้ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนาเคยรุ่งเรือง แต่ความเจริญนั้นก็อยู่ได้ไม่นาน หลังจากการดับขันธุ์ปรินิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระพุทธศาสนาได้เสื่อมลงจากประเทศอินเดีย และได้รับการฟื้นฟู ช่วงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ การบุกรุกของชาวเติร์ก เชื้อสายมุสลิมได้เข้ายึดครองประเทศอินเดีย⁷⁵ และทำลายศาสนาอื่น ๆ ที่มีการนับถือกันในประเทศอินเดีย นอกจากทำลายศาสนสถานแล้ว คัมภีร์ต่างๆทางศาสนาก็ถูกทำลายด้วยเช่นกัน การบันทึกของผู้นำกองทัพมุสลิมท่านหนึ่ง กล่าวว่าหนังสือทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยนาลันทานั้นใช้เวลามากกว่า ๑ เดือนในการทำลาย จากนั้นพระพุทธศาสนาได้หยุดชั่วคราวในอินเดีย ทั้ง ๆ ที่เคยเป็นดินแดนที่รุ่งเรืองตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนหลายร้อยปี⁷⁶ พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น

ไม่ได้สิ้นสุดลงตามประเทศอินเดียเพียงแค่ว่าปรับเปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิต ช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนาประสบปัญหาหนักในประเทศไทยอินเดีย พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นกลับเจริญรุ่งเรืองเนื่องจากว่า นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาจากมหาวิทยาลัยนาลันทา และวิกรมศิลาอาทิได้อพยพเข้ามายังประเทศไทย นักปราชญ์เหล่านี้ส่วนใหญ่มาจาก นิกายวัชรยาน ส่วนฝ่ายนิกายเถรวาทนั้นมีหลักฐานน้อยมากที่ได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องศึกษาค้นคว้าสำหรับ นิกายเถรวาทในประเทศไทยว่ามีการสืบต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หรือไม่ ในที่นี้ขอกล่าวพอสังเขป ในเรื่องการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาท ปัจจุบันที่เริ่มตั้งแต่ราว ค.ศ. ๑๙๒๐

ในการฟื้นฟูนิกายเถรวาทครั้งนี้เริ่มจากสมาชิกของนิกาย พระพุทธศาสนาแบบเนวาร์ คือ ธรรมาทิตยะ ธรรมาจารย์ยะ (Dharmaditya Dharmacharya) ผู้อุทิศตนเพื่อการนี้ เปรียบเสมือนบุคคลที่นำความเจริญ และเผยแผ่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศ และได้ก่อตั้งชมรมต่าง ๆ เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่และประกาศคำสั่งสอนทาง พระพุทธศาสนา เช่น “สมาคมพุทธโรโปาสก”และ “สมาคมพุทธธรรมอุทัย” สมาคมทั้งสองได้พยายามเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นหลัก คำสอน ที่มาจากพระไตรปิฎกทางนิกายเถรวาท และพยายามนิมนต์ พระภิกษุสงฆ์มายังประเทศไทยเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกมุมมอง หากศึกษานิกายเนวาร์แล้วจะพบว่า พุทธศาสนาแบบเนวาร์เป็นพุทธอาศัย ชาติ หรือตระกูลเท่านั้นไม่ได้ให้เปิดโอกาสต่อวรรณะ หรือตระกูลอื่นใดๆ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เพราะฉะนั้นเป็นพุทธแบบตระกูลแทนที่จะเป็นพุทธสำหรับทุกหมู่ชน พุทธศาสนาวัชรยานแบบทิเบตก็มีลักษณะเช่นกัน เมื่อมีการฟื้นฟูเถรวาทขึ้นในเนปาล พระพุทธศาสนานิกายอื่นๆ ก็ได้มีโอกาสออกมาสู่สังคมใหม่ และกล้าแสดงออกเป็นชาวพุทธ ก่อนหน้านั้นแม้เป็นชาวพุทธก็ต้องหลบอยู่หรือไม่กล้าที่จะแสดงออกเนื่องจากความบีบบังคับจากรัฐบาลที่มีความเชื่อทางศาสนาฮินดู ด้วยเหตุนี้นักพุทธศาสตร์เนปาลบางท่านมีความคิดว่านิกายเถรวาทนั้นเป็นศาสนาที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ แต่ที่จริงเถรวาทเพียงแค่อพยพไปหลังสมัยรัชการพระเจ้าอโศก และได้มีศาสนาพุทธมหายานมีบทบาทมากขึ้นเท่านั้น แล้วก็ฟื้นฟูใหม่ในศตวรรษใหม่นี้ หลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็น เช่นจิตรกรรมฝาผนังต่างๆ ที่วาดเอาตามวัดเนวาร์ พระภิกษุหรือพระพุทธรูปห่มจีวรคล้ายกันกับนิกายเถรวาทปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเรื่องเหล่านี้ก็ต้องศึกษาและวิจัยให้ละเอียดเพื่อให้เห็นความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงระหว่างสองสมัย พระภิกษุสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญมากในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในครั้งนี้คือ พระภิกษุมหาปรัชญา, พระภิกษุมหาปรัชญานันทะ มหาเถระ, พระภิกษุ ธรรมาโลกะมหาเถระ, พระภิกษุ อัมฤตานันทะ มหาเถระ เป็นต้น

การเริ่มต้นของการบวชในนิกายเถรวาทนั้น เริ่มจากชาวเนปาลได้ออกบวชในพระพุทธศาสนาแบบทิเบต และหันมาบวชในนิกายเถรวาทอีกครั้งหนึ่ง ณ ประเทศอินเดีย หลังได้บวชในนิกายเถรวาทแล้วได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาล แม้ระยะแรกจะมีการขัดขวางจากรัฐบาลและศาสนาอื่น คือ ศาสนาพราหมณ์ที่เป็นศาสนาประจำชาติในเวลาต่อมา

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

นอกจากไม่ให้การสนับสนุนแล้วยังมีการเนรเทศพระภิกษุสงฆ์ที่พยายามเผยแผ่หลักคำสอนพระพุทธศาสนาในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ แต่การคัดค้านก็ไร้ผล ยิ่งห้ามก็ยิ่งยุ การฟื้นฟูพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในเนปาลสำเร็จ

ลง

ชาวเนปาลรุ่นแรกที่บวช
ในพระพุทธศาสนานิกาย
เถรวาทหลังรัฐบาล
เนปาลลงโทษเนรเทศไป
ประเทศอินเดีย เนื่องจาก
เปลี่ยนศาสนาอินดูเป็น
ศาสนาพุทธ

การฟื้นฟูครั้งนี้ประเทศศรีลังกา พม่า และไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ และให้การสนับสนุน โดยเฉพาะช่วงระยะเวลาต้นๆ ของการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาประเทศศรีลังกา และ พม่าให้การสนับสนุนทางรูปธรรม และนามธรรมด้วยการให้สนับสนุนความเป็นอยู่ และให้การศึกษาประเทศศรีลังกานั้นได้ส่งพระธรรมทูตมายังประเทศเนปาลเพื่ออนุญาตให้พระสงฆ์ที่ถูกเนรเทศกลับเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาลได้

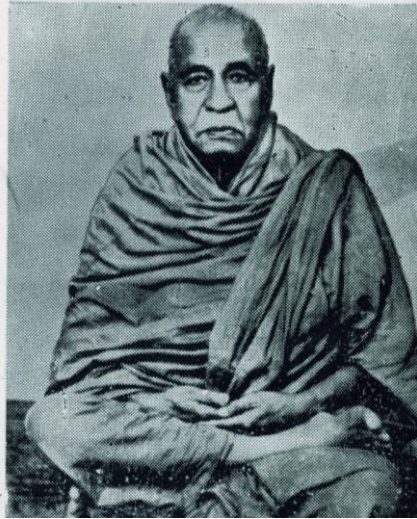
เคลื่อนไหวเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเกิดขึ้นภายใต้การนำของท่านธรรมาภิตยธรรมะจาริยะ ต่อมาหลังจากที่มีพระสงฆ์เนปาล

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

โดยมีท่านพระภิกษุปรัชญานันทะ พร้อมภิกษุอีกจำนวนหนึ่งได้มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล มีผู้ที่เข้ามาฟังพระธรรมเทศนาจำนวนเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นมีสตรีจำนวนหนึ่งมีความประสงค์ที่จะบวชในพระพุทธศาสนา รัฐบาลขณะนั้นผู้นำประเทศนับถือศาสนาพราหมณ์ ถูกจับไปในข้อหาเผยแผ่พระพุทธศาสนา จับพระสงฆ์และนักบวชสตรีเหล่านั้นและนำตัวไปขังเพื่อให้ลาสิกขา และห้ามเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีก หากฝ่าฝืนให้จับไปปล่อยไปนอกประเทศ พระสงฆ์และสตรีที่ถือบวชเหล่านั้นต่างก็ไม่ยอมลาสิกขาจึงเดินทางออกจากเนปาลไปยังประเทศอินเดีย พระสงฆ์ที่ถูกเนรเทศก็ไปรวมกันที่อินเดียร่วมกับพระสงฆ์ที่อยู่ที่นั่นก่อนแล้ว ได้จัดตั้ง ธรรมโมทัยสภาแห่งเนปาล (Dharmodaya Sabha) ณ กุสินารา อินเดีย โดยมีพระภิกษุ อุ จันทรมนี ชาวพม่าที่ได้จำพรรษาอยู่ ณ กุสินาราเป็นประธาน และ พระภิกษุอมฤตตานันทะเป็นเลขาธิการ หลังจากนั้นท่านอมฤตตานันทะได้ไปประเทศศรีลังกาในปี ค.ศ.๑๘๔๕ และได้นิมนต์ท่านอาจารย์ พระภิกษุนารทมหาเถระ เนื่องจากว่าท่านเป็นพระที่โด่งดังของโลกสมัยนั้น เป็นเหตุให้รัฐบาลเนปาลอนุญาตให้จาริกเนปาลได้ ท่านไปพร้อมกับอีกพระภิกษุอีก ๕ องค์ โดยมีท่านพระอมฤตตานันทะอยู่ด้วย ซึ่งเป็นทูตคณะแรกจากต่างประเทศที่มายังเนปาล ครั้งนี้ท่านได้เข้าพบกับนายกรัฐมนตรี คือ มหาราชาปะทม สัมเสรรานา (Padma samser Rana) ของสมัยนั้น และได้เจรจาทำความเข้าใจ เรื่องเนรเทศพระสงฆ์ สมัยนั้นรัฐบาลอนุญาตให้กลับมาได้เพียงองค์เดียวคือ ท่านพระภิกษุธรรมมาโลก (Bhikkhu Dhammaloka Mahasthevir) แม้อุญาตให้กลับมาเพียงองค์เดียวก็นับว่าเป็น

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

จุดเริ่มต้น และต่อมาท่านได้สร้างวัดอานันทะกุฎิ (Anandakuti Vihar) แห่งแรกทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ณ ใกล้เคียงชัยภูมิ กาฬมาณฑุ ซึ่งต่อมาก็กลายเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

พระภิกษุ อุ จันทรธรมณี มหาเถระจาก
ประเทศพม่าประจำอยู่ อินเดีย

พระภิกษุนารท มหาเถระจาก
ประเทศศรีลังกา

พระภิกษุนารท มหาเถระแห่งประเทศศรีลังกาได้เดินทางมาที่เนปาลถึง ๓ ครั้ง แต่ครั้งที่ท่านมานเนปาลเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท พระภิกษุนารทได้เป็นผู้นำอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐาน และสร้างเจดีย์แบบลังกา ณ วัดอานันทกุฎิวิหาร เป็นต้น นอกจากนั้นท่านให้การสนับสนุนพระสงฆ์เนปาล

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ที่ประสงค์จะไปศึกษาในประเทศศรีลังกาอีกด้วย โดยเหตุนี้จึงมีพระสงฆ์เนปาลจำนวนมากกำลังศึกษาอยู่ ณ ประเทศศรีลังกาจนถึงบัดนี้ แม้ในปัจจุบันพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการบริหาร และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาลส่วนใหญ่ก็ได้รับการศึกษาจากประเทศศรีลังกาเช่นกัน ประเทศศรีลังกาจึงมีบทบาทมากในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ส่วนประเทศพม่าก็มีบทบาทไม่น้อยทีเดียวหากไม่มีพระสงฆ์พม่าอยู่ที่กุสินาราประเทศอินเดียไม่มีการบวชในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทคือพระสงฆ์รุ่นแรกที่ได้เคลื่อนไหวกวในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในเนปาลนั้นได้บวชจากพระพม่าคือ ท่านอาจารย์ อุ จันทรมณี มหาเถระทั้งหมด เช่นท่านพระมหาปรีชญา เป็นผู้ที่ยกบวชในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นคนแรกในยุคปัจจุบัน ท่านพระปรีชญานันทะ เป็นผู้ที่ยกเข้ามาในกรุงกาฐมาณฑุ และออกบิณฑบาตโปรดชาวเนปาลต่อมาเป็นสังฆปริณายกคนแรกของประเทศในยุคปัจจุบัน ท่านพระอัมฤตานันทะ เป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในเนปาล นอกจากนั้นท่านเป็นประธานในการจัดตั้งเถรสมาคมแห่งประเทศเนปาล (All Nepal Bhikkhu Association) ด้วย และพระสงฆ์สามเณรจำนวนมากได้รับการศึกษาจากประเทศพม่าด้วยเช่นกัน เช่น พระญาณปุลณณิกา มหาเถระ แม่ชีธรรมมาวดี อาทิ ผู้เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้รับการศึกษาจากพม่า ในขณะที่เดียวกันมีพระสงฆ์ชาวพม่ามาสอนวิปัสสนากรรมฐานอยู่ ณ กรุงกาฐมาณฑุเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้ผลมากที่สุดแห่งหนึ่ง

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในเนปาล นอกจากนั้น อุฐานต์ จากประเทศพม่าได้เป็นเลขาธิการแห่งสหประชาชาติได้เดินทางมายังประเทศเนปาล ช่วงเวลาของดำรงตำแหน่งเลขาธิการ และได้ประกาศให้บริเวณสวนลุมพินี เขตเนปาลเป็นมรดกโลก พร้อมกันนั้นท่านก็ร้องขอให้ชาวพุทธทั่วโลกมาร่วมใจกันสร้างลุมพินีให้เป็นที่สักการบูชาของชาวพุทธต่อไป ต่อมาก็มีการสร้างวัดพม่าขึ้นเป็นวัดแรก ณ ลุมพินี เป็นวัดแรกที่สร้างเสร็จใน ๑๑ เดือนเท่านั้น

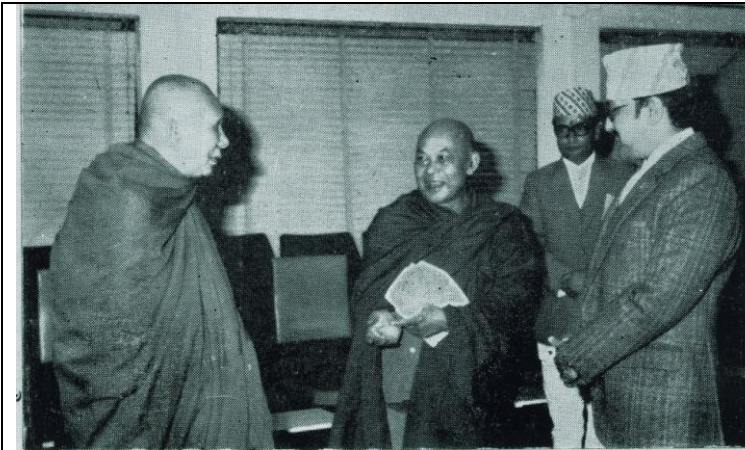
ประเทศไทยเริ่มมีบทบาทในการพัฒนาของพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาทในเนปาลหลังราว ค.ศ. ๑๕๗๐ โดยเฉพาะประเพณีการบวชชั่วคราวของประเทศไทยนั้นได้แพร่ไปยังสัจคมเนปาล และเป็นที่ยอมรับมาก อีกประการหนึ่งมีพระสงฆ์ไทยได้ไปจำพรรษาที่เนปาล ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ไทย และพระสงฆ์เนปาลนั้นแนบแน่นมากขึ้นหลังจากที่สมเด็จพระสังฆราชทรงไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหลายครั้ง ซึ่งเป็นการเยือนเนปาลอย่างทางการ และทางรัฐบาลเนปาลก็ให้ความสนใจ และเอาใจใส่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ครั้งเสด็จให้การบรรพชาศากยกุลบุตร ณ วัดศรีกิริติวิหาร แห่งเมืองกิริติปุรี กรุงกาฐมาณฑุ ประเทศเนปาล ทรงรับสั่งในพิธีต้อนรับทางราชการว่า

“ประเทศไทยเป็นหนี้บุญคุณพระพุทธเจ้ามากมาย เพราะว่าการที่ประเทศไทยอยู่อย่างผาสุกเจริญรุ่งเรืองได้ ก็เพราะพระพุทธศาสนานั่นเอง หนี้บุญคุณนี้จะชดใช้อย่างไรก็คงใช้ไม่หมด ฉะนั้น การที่ประเทศไทยมี

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ส่วนร่วมในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเนปาล นับว่าเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีตาธรรมต่อประเทศเนปาล ผู้ให้กำเนิดพระพุทธเจ้าอย่างหนึ่ง”

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชให้การสนับสนุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาลตลอดมา และทรงได้เสด็จเยือนเนปาลเป็นครั้งคราว ด้วยความเมตตาและกรุณาธิคุณของพระองค์ทรงให้การสนับสนุนคณะสงฆ์เนปาล และให้เป็นที่พักสำหรับพระที่มาเล่าเรียนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก บทบาทของพระองค์ที่มีต่อพระพุทธศาสนาในประเทศเนปาลนั้นสามารถหาอ่านได้จากหนังสือพิมพ์ต่างๆ และกิจวัตรในต่างแดนของพระองค์

An audience of the Most Venerable Rajaguru of Thailand with His Majesty King Birendra Bir Bikram Shah Dev of Nepal in 1985, at the Royal Palace.

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกำลังสนทนากับสังฆนายกแห่งประเทศไทย

วัดศรีกิตติวิหาร กิตติปุรี กาฐมาณฑพ เนปาล พระสังฆราชูปถัมภ์

อีกท่านหนึ่งที่มีความสำคัญมากจากประเทศไทยคือ ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า⁷⁷ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ท่านได้ไปจำพรรษาอยู่ที่ประเทศเนปาลช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมธีรราชมหามุนี ท่านเป็นพระสงฆ์รูปแรกจากประเทศไทยที่ได้ไปอริยฐานจำพรรษา ณ ประเทศ

เนปาลในปี พ.ศ.๒๕๑๘ ท่านได้ศึกษาประเพณี วัฒนธรรมของประเทศเนปาลอย่างใกล้ชิด ท่านได้ร่วมกับพระสงฆ์เนปาลออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่ต่างๆ ของประเทศ และท่านเป็นพระสงฆ์องค์แรกที่ได้เป็นสมาชิกของเถรสมาคมแห่งประเทศไทยตลอดชีวิต กิจกรรมต่างๆ ที่ท่านได้ประกอบกิจระหว่างที่ตลอดพรรษาพระองค์ได้บันทึกเอาไว้เพื่อเป็นเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษากิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเนปาล ผลงานของท่านคือ “จดหมายเหตุมาพาศน์” ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมจดหมายต่างๆ ที่ท่านเขียนมาเล่าเหตุการณ์และประสบการณ์ในเนปาลยังลูกศิษย์ทางวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ประเทศไทย หลังจากทีพิจารณาออกพรรษาแล้วท่านได้นำญาติโยมจากประเทศไทยไปถวายมหาทานให้กับพระสงฆ์ และพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในเนปาล

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

นอกจากนั้นท่านยังเมตตาพระสงฆ์สามเณรเนปาลให้มาศึกษาเล่าเรียนในประเทศไทย และพระเจ้าพรหมมุนีไปเยี่ยมเนปาลอยู่เป็นประจำ ลูกศิษย์ท่านหลายรูปเมื่อได้รับการศึกษาจากประเทศไทยแล้วกลับไปเนปาลเพื่อเป็นกำลังสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในมาตุภูมิ บางรูปก็ได้เป็นเจ้าของอาวาส บางรูปก็เป็นนักแปลคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาจากภาษาไทยเป็นภาษาเนปาลี และเนวารี และบางรูปก็ไปเป็นครูสอน เป็นต้น ด้วยความเมตตาและกรุณาของท่านที่มีต่อพระสงฆ์สามเณร และแม่ชีได้มาบวชเรียนอยู่ ณ วัดปากน้ำเป็นประจำเรื่อยมา การส่งพุทธรูปปางต่างๆ และรูปเหมือนของพระภิกษุปรียญานันทะ มหาเถระ องค์ปฐมมหาสังฆนายกแห่งเนปาลสร้างถวายไว้ ณ นคร มณฑป ศรีกิตติวิหาร เป็นต้น

หลังจากที่ความสัมพันธ์ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น การคมนาคมและการไปมาของพระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายก็ใกล้ชิดมากขึ้น วัดในประเทศไทยที่ให้การสนับสนุนในการให้พระสงฆ์สามเณรเนปาลมาศึกษาเล่าเรียน อาทิ เช่น วัดบวรนิเวศวิหาร วัดปากน้ำภาษีเจริญ วัดสระเกศ วัดมหาธาตุ เป็นต้น บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การสร้างอุโบสถศิลปะแบบไทย ณ วัดศรีกิตติวิหาร ซึ่งวัดนี้จะเป็นการผสมวัฒนธรรมไทยและเนปาล ทุกวันนี้รู้จักกันในนามว่า วัดไทยในหมู่ชนทั้งสองประเทศ และวัดนี้อยู่ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาปรินายกตลอดมา นอกจากสนับสนุนในการสร้างวัด แล้วยังเป็นกำลังสำคัญในการบูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามต่างๆ ที่ประเทศเนปาล เช่นทุกวันนี้วัดมุณีวิหาร ที่เมืองภักตะปุรีก็อยู่ในความอุปถัมภ์ของสมเด็จพระสังฆราชสมเด็จพระ

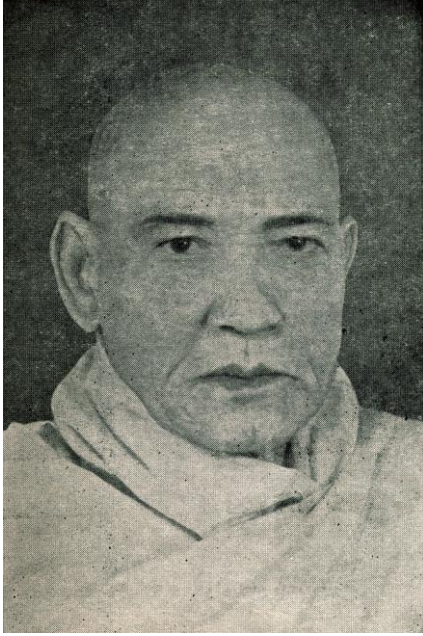
ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระญาณสังวร และยังมีอีกหลายวัดที่ได้รับการสนับสนุนจากพระภิกษุสงฆ์ไทยในประเทศไทย นอกจากนั้นก็มียุคไทยลุมพินี ณ ลุมพินีวันซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของ พระพุทธเจ้า วัดแห่งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ท่านอุฏฐานต์ (U Thant) แห่งพม่า สมัยเป็นเลขาธิการสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ชาวพุทธทุกคนทุกประเทศร่วมกันบูรณะ และสร้างลุมพินีให้เป็นที่สักการะของชาวพุทธทั่วโลกในปี ค.ศ.๑๙๖๖ หลังจากนั้นประเทศไทยก็ได้มีนโยบายที่จะสร้างวัดไทย ณ ลุมพินีขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๘๒ โดยมีรัฐบาลไทยเป็นผู้ดำเนินงาน วัดไทย ณ ลุมพินี นอกจากนี้ทางคณะสงฆ์ไทยยังเห็นความสำคัญของกิจการพระพุทธศาสนาที่ประเทศไทย จนได้มอบสมณศักดิ์ให้พระภิกษุสองรูปแต่งตั้งให้เป็นพระครูฐานานุกรม ซึ่งถือว่าเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อการศาสนาและสนับสนุนผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา อีกอย่างเป็นแนวทางในการที่ให้มีระบบที่ชัดเจนมากขึ้น

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทนั้นนิกายวัชรยาน มีความสำคัญมากเนื่องจากว่า พระที่ได้บวชในนิกายเถรวาทรุ่นแรกส่วนใหญ่เป็นพระในนิกายวัชรยาน เมื่อเห็นพระสงฆ์ทางเถรวาทที่ถือศีล และถือศีลพรหมจรรย์ ไม่แต่งงาน และอาศัยอยู่ในวัด เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวพุทธเนปาล ได้หันมาศึกษาและบวชกันมากขึ้น พระสงฆ์เหล่านี้ได้เป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเถรวาทในเนปาล และผลสุดท้ายก็ทำได้สำเร็จ หากศึกษาพระสงฆ์ชาวเนปาลรุ่นแรกๆ พบว่าท่านเหล่านี้ล้วนต่อสู้เพื่อประกาศพระศาสนาอย่างมาก ต่อไปนี้จะกล่าวถึงพระสงฆ์ที่สำคัญในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทโดยย่อ ซึ่งท่าน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เหล่านี้ได้อุทิศถวายตัวเพื่อพระศาสนา และการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาใน
เนปาล

พระภิกษุปัญญานันทมหาดระ
สังฆนายกองค์แรกของเนปาล

พระภิกษุมหาปรัชญา และสามเณร
อกุฏานันทะ ค.ศ. ๑๕๓๗

๑. พระภิกษุมหาปรัชญา, พระภิกษุปัญญานันทะ และพระภิกษุ
ธรรมาโลก⁷⁸ ได้ทำงานเป็นพระธรรมทูตอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน พบ
อุปสรรคอย่างมากมายในระหว่างการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาลทั้ง
จากรัฐบาล และสังคม จนถึงในปีพ.ศ. ๒๔๘๖ ท่านและคณะได้ถูกจับได้

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ออกจากประเทศเนปาลช่วงเวลาการบริหารประเทศของนายกรัฐมนตรีมหา ราชาชูตระ ซามเซระ (Juddha Samsera Rana) ขับไล่พระสงฆ์ออกนอก ประเทศเนื่องจากว่าพระภิกษุสงฆ์ได้ไปประกาศพระพุทธศาสนาให้กับ สังคมเนปาล พระภิกษุทุกรูปจึงได้ไปอาศัยเทวมิตรธรรมปาละผู้นำในการ ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในอินเดีย ท้ายที่สุดคณะภิกษุได้กลับไปทำงานใน ประเทศเนปาลอีกครั้งหนึ่งหลังการต่อสู้ด้วยความช่วยเหลือจากนานา ประเทศ ขณะเดียวกันมีพระภิกษุชาวเนปาลที่ต้องการศึกษาไปศึกษายัง ประเทศไทย พม่า และศรีลังกาซึ่งจะศึกษาพุทธธรรมตามแบบเถรวาท หลัง สำเร็จการศึกษาพระสงฆ์เหล่านี้ได้ทำคุณประโยชน์ และทำการเผยแผ่และ ฟื้นฟูพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศเนปาล⁷⁹

๒. ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ทางรัฐบาลได้มีการขับไล่คณะพุทธ ศาสนิกออกจากประเทศเนปาล เมื่อถูกเนรเทศและไปอาศัยอยู่ ณ ประเทศ อินเดีย พุทธศาสนิกชนชาวเนปาลได้จัดตั้งสมาคมเพื่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในเนปาลขึ้น โดยมีชื่อสมาคมว่า ธรรมโมทัยสภา ณ ประเทศอินเดียโดยมีท่านพระอัมฤตตานันทะ มหาเถระเป็นเลขานุการ⁸⁰ จุดประสงค์ของการจัดตั้งครั้งนั้น เพื่อดำรงไว้ซึ่งสวัสดิภาพของ พระพุทธศาสนาในเนปาล รวมถึงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สมาคม มหาโพธิ์ในอินเดียได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจช่วยเหลือและสนับสนุน พุทธศาสนิกชนชาวเนปาลอย่างเต็มที่ โดยท่านพระอู จันทมณีนมหาเถระ และท่านภักทันตะเกาศัลยายนะ ได้อุปการะช่วยเหลือในด้านต่างๆเป็นอย่างมาก⁸¹

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

๓. ปีพ.ศ. ๒๔๘๕ ท่านพระนารทมหาเถระนำคณะทูตจากศรีลังกาได้เดินทางมาเยือนเนปาล และได้เข้าพบกับนายกรัฐมนตรีมหาราชา ปัทม ชามเชร (Padma Samsera Rana) โดยมีท่านภิกษุอุ้มถุคานันทะมหาเถระได้ติดตามมาด้วยเพื่อเจรจาให้พระภิกษุที่ถูกเนรเทศได้กลับเข้าไปทำงานในเนปาลอีกครั้ง โดยมหาราชาปัทม ชามเชร นายกรัฐมนตรีของเนปาลก็ได้อนุญาตให้พระสงฆ์กลับเข้าสู่ประเทศ ซึ่งเป็นจุดประกายที่ทำให้พระภิกษุสงฆ์ได้มีโอกาสประกาศพระศาสนา ในขณะที่เดียวกันพระภิกษุชาวเนปาลได้เดินทางไปประเทศพม่า ไทย และศรีลังกาเพื่อศึกษาพระพุทธธรรมตามแบบเถรวาท เพื่อเป็น พระธรรมทูต ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศเนปาล

๔. พระภิกษุนารทมหาเถระได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุส่วนหนึ่งมาบรรจุไว้ในมหาเจดีย์แบบลังกา ณ วัดอานันท์กุฎี และได้ทำการสมโภช พระราชาธิบดีไตรภูวัน ผู้นำเนปาลได้แสดงความเป็นมิตรต่อคณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาและให้ประกาศอย่างเป็นทางการว่าวันวิสาขบูชาเป็นวันหยุดราชการ ต่อมาทั่วประเทศเนปาลมีการสถาปนาสีมาสำหรับการประกอบสังฆกรรม เปิดห้องสมุดพุทธศาสนา นับว่าพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้รับความร่วมมือจากพระสงฆ์ในอินเดียและศรีลังกาเป็นอย่างมาก

๕. ธรรมโมทัย วารสารเผยแผ่พระพุทธศาสนาฉบับแรกได้พิมพ์เป็นภาษาเนวารีและเนปาลีขึ้นมาเพื่อประกาศเจตนารมณ์ของชาวพุทธในเนปาล นอกจากนี้วารสารนี้ยังมีหนังสือวารสารที่สำคัญ ๒ ฉบับคือ อานันท์ภุมิ (Ananda Bhumi) และธรรมกิริติ (Dharmakirti) ที่มีบทบาทสำคัญในการ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ประกาศคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้กับประชาชน ปัจจุบันนี้มีหนังสือพิมพ์ และวารสารทางพระพุทธศาสนาพิมพ์ขึ้นมาเพื่อประกาศคำสั่งสอนอีกจำนวนมาก ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนมีความตั้งใจที่จะสร้างสถานศึกษาค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีหนังสือวารสารสิ่งพิมพ์ออกมาจำนวนมากเพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทั้งยังมีสถานีวิทยุและโทรทัศน์ที่นำเสนอรายการทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

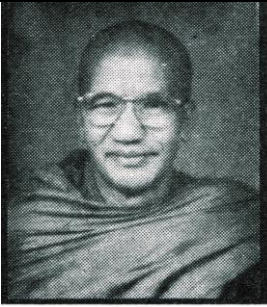

๓. ๑. บทบาทของพระสงฆ์เนปาลในปัจจุบัน

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในเนปาลได้รับการดูแล และขยายการประกาศคำสั่งสอนมากยิ่งขึ้นตามลำดับ กำลังสำคัญของการประกาศครั้งนี้คือพระภิกษุสงฆ์ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทในรุ่นแรกจะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากพระเถระของอินเดียคือ พระอุ จันทรมณี เป็นอุปัชฌาย์ของพระเถระ และพระนารทมหาเถระแห่งศรีลังกาซึ่งพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาลมีดังต่อไปนี้

๑. ปฐมองค์สังฆมหานายกพระมหาปรัชญานันทะ มหาเถระ เดิมที่ได้บวชในนิกายธิเบต และศึกษาตามนิกายนี้ เดิมที่ท่านเป็นสามเณร ชื่อว่ากรมศีล ครั้นเมื่อได้ไปแสวงบุญที่ประเทศอินเดีย ได้รู้จักพระทางเถรวาท และเลื่อมใสในกิจวัฏ และการปฏิบัติ จึงได้รับการบรรพชาสามเณรโดยมีท่านอุ จันทรมณีเป็นพระอุปัชฌาย์ ในปี ค.ศ. ๑๕๓๐ ท่านได้กลับมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาล แต่ผู้นำทางการเมืองไม่เป็นมิตรต่อการกระทำของท่าน จนโดนจับใส่ขื่อที่กำลังสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาออกนอกประเทศ ท่านจึงได้เดินทางกลับไปอินเดีย อย่างไรก็ตามในปีต่อมาท่านจึงได้เดินทางกลับมายังเนปาลอีกครั้ง เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และจากความร่วมมือจากพระภิกษุสงฆ์ของประเทศศรีลังกา ทำให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จจนเป็นที่แพร่หลาย ทำให้ท่านได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระสังฆนายกแห่งพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท รูปแรกในเนปาลในยุคปัจจุบัน^{๘๒}

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระสุทัตสันมหาเถระ

พระอมฤตานันตมหาเถระ

พระพุทฺธไชยมหาเถระ
สังฆนายกองค์ที่ ๕

พระญาณปุนริก มหาเถระ

แม่ชีธมมาดี

พระสุคันธ ชัมมสาเกโย

๒. พระภิกษุมฤตมานันทมหาเถระ พระเถระชาวเนปาล ที่ติดตามท่านพระนารทมหาเถระ ได้เข้าพบผู้นำประเทศเนปาล เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร จึงขออนุญาตเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งทางการเมืองก็ได้ให้พระสงฆ์จำนวนหนึ่งเท่านั้นสามารถกลับเข้าประเทศได้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ผลงานที่สำคัญๆของท่านพระเถระรูปนี้ คือ แปลและเขียนวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เป็นภาษาเนปาลี ภาษาเนวารีและภาษาอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็นผลงานที่สำคัญ และยังไม่มีใครเทียบผลงานของท่านได้ ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญท่านหนึ่งที่ทำให้สังคมโลกรู้ว่าประเทศเนปาลนั้นก็ยังมีพุทธศาสนิกชนที่ยังนับถือศาสนาพุทธอยู่ โดยความสามารถของท่าน ท่านจึงได้จัดประชุมองค์การพระพุทธศาสนาในเนปาลครั้งแรก ซึ่งองค์การนี้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและยังมีบทบาทในทางการเมืองอีกด้วย ท่านยังเคยเป็นรองประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก และได้รับปริญญาคุณกนิมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพระพุทธศาสนาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วย ซึ่งท่านเป็นพระภิกษุชาวต่างประเทศรูปแรกที่ได้รับ เกียรตินี้จากมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งประเทศไทย^{๘๓}

๓. พระพุทธโฆษมหาเถระ ได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า เมื่อกลับมาประเทศไทยหลังจากสำเร็จการศึกษาได้จัดทำหลักสูตรสอนพระพุทธศาสนาสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งเหมือนกับการเรียนการสอนของโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย แต่ในเนปาลเรียนกันวันเสาร์ และเรียกว่า **เพาทธะปริยติศึกษา** ปัจจุบันได้

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เปิดการเรียนการสอนทั่วประเทศ ท่านพระพุทธโฆษามหาเถระได้เป็นประธานฝ่ายการศึกษาพระพุทธศาสนา และเคยเป็นประธานสังฆสภาแห่งเนปาลหลายสมัย ปัจจุบันนี้ท่านเป็นสังฆมหานายกแห่งเนปาล ท่านพำนักอยู่ที่วัดสุ่มังคลาวินัย ลลิตปุระซึ่งเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการศึกษา

๔. พระภิกษุญาณปุณฺณริก มหาเถระ ได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า และได้สำเร็จการศึกษาในระดับสูงสุดของประเทศ เป็นรูปแรกของเนปาลที่ได้รับธรรมาจริยะ ท่านเป็นสมาชิกของคณะสงฆ์แห่งประเทศพม่าด้วย เมื่อท่านได้กลับมายังประเทศเนปาลได้เป็นผู้นำในการบรรพชาสามเณร และเปิดโรงเรียนให้สามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนโดยใช้หลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนแบบพม่า ซึ่งเป็นโรงเรียนแห่งที่ ๓ ที่ก่อตั้งขึ้นในขณะที่โรงเรียนอื่นๆ นั้นถูกยุบไปหมดแล้ว ปัจจุบันท่านพำนักอยู่ที่วัดวิหะสานติวินัย ปัจจุบันวัดนี้มีพระสงฆ์และสามเณรมากที่สุดในเนปาล และเป็นศูนย์ร่วมกิจกรรมทางศาสนาพุทธนิกายเถรวาท

๕. พระภิกษุสุทัสสนะมหาเถระ หรือพระสุทรรสัน ท่านได้รับการบรรพชาอุปสมบท จากท่าน อุ จันทรมณี มหาเถระ ประเทศอินเดีย ท่านมีบทบาทในด้านการปกครองของคณะสงฆ์ในยุคหลังพระภิกษุอมฤตานั้นทะและยังมีความสามารถชักจูงกุลบุตรชาวเนปาลมาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเนปาลก็มั่นคงมากยิ่งขึ้น และได้จัดกิจกรรมร่วมกับคณะสงฆ์ไทยอีกจำนวนไม่น้อย จนกล่าวได้ว่าเป็นผู้ทำให้พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเผยแผ่ไปทั่วใน

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ประเทศเนปาล ท่านได้ติดต่อประสานงาน กับสมเด็จพระสังฆราชแห่งประเทศไทยโดยผ่าน ท่านพระอาจารย์อนิลมานะหรือ สุคันธศากยะ(คู่อต่อไป) สร้างวัดในพระพุทธศาสนาแบบศิลปะไทยในเนปาล ชื่อวัดสิริกิตติวิหาร และจัดหาทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรที่ศึกษาในระดับต่างๆ จัดทำโครงการแปลคัมภีร์พระสุตันตปิฎกเป็นภาษาเนวารี ในปัจจุบันวัดสิริกิตติวิหารเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเนปาล

๖. พระสุคันธ ธรรมสาภิโย ชาวพุทธในประเทศไทยรู้จักท่านในนาม พระดร. อนิลมาน ธรรมสาภิโย หรือ ผู้ช่วยเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช ท่านสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ปัจจุบันท่านพำนักอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ และได้ช่วยเหลืองานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และต่างประเทศ ทำงานเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รวมถึงมหาวิทยาลัยอื่นๆ นอกจากนี้ท่านจะมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาลด้วย พร้อมกันนั้นท่านได้มีส่วนสำคัญในการสร้างวัดไทยในประเทศเนปาล และเป็นผู้ริเริ่มโครงการต่างๆ เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาทักษะในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาอีกด้วย และท่านมีวิริยะอุตสาหะในการที่จะให้คณะสงฆ์เข้มแข็งในการประกาศคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แพร่หลายไปยังนานาประเทศ

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

นอกจากพระสงฆ์ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีพระสงฆ์และแม่ชีอีกจำนวนมากที่มีบทบาทต่อการประกาศคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา เผยแผ่และพัฒนาพระพุทธศาสนาในภาคเหนือในประเทศไทย ต่างมีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่และการปกครอง ยกมาเป็นกรณีศึกษาเท่านั้น พระภิกษุอนิรุทธธมมหาเถระ พระภิกษุอัสวโหมชะ มหาเถระ พระภิกษุกุมารกัสสปะเป็นต้นก็ทำหน้าที่ไม่แพ้เช่นกัน อนึ่งนอกจากบทบาทของพระสงฆ์แล้ว แม่ชีก็มีบทบาทในการช่วยเผยแผ่ศาสนาด้วย เช่น แม่ชีธรรมาวดี ผู้มีความรู้ ความฉลาดในการแสดงธรรมแก่อุบาสกอุบาสิกา แต่เนื่องจากว่าแม่ชีหรืออนาคาจาริกะตามที่กล่าวกันที่ประเทศไทย กลับไปบวชตามมหายานเป็นภิกษุณี การบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทั้งคณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนเกิดการโต้แย้งกันเกิดขึ้นเพื่อหาข้อยุติที่ยังหาไม่พบ ในอดีตท่านได้ไปศึกษา ณ ประเทศพม่า จึงถือว่าเป็นแม่ชีในนิกายเถรวาท และได้พยายามเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากบวชเป็นภิกษุณีมาแล้วทำให้เกิดการแตกแยกในพุทธบริษัท ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังไม่มีใครสามารถแก้ไขหาข้อยุติได้ แต่ปัญหายังคงอยู่ แต่ก็ถือว่าท่านสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีเช่นกัน

อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ฟื้นฟูมาได้ด้วยความแรงกำลังของพุทธบริษัททุกฝ่าย จนเป็นศาสนาที่มีบทบาทต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพื่อนำความเจริญเพื่อยกระดับของบุคคลากรของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น

สรุป

พระพุทธศาสนาในเนปาลเสื่อมลงเพราะขาดองค์อุปถัมภ์อย่างเท่าเทียมกับศาสนาฮินดู ดังนั้นสถานการณ์ทางพระพุทธศาสนาเช่นนี้จะปรากฏในประวัติศาสตร์ของทุกชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา เนื่องจากนำพระพุทธศาสนาไปอิงกับทางการเมือง การปกครอง ประกอบกับพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท เน้นพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นหลัก จึงเป็นการยากสำหรับผู้ที่ไม่มีควมอดทนที่จะพัฒนาตนเอง ดังนั้นการที่จะประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงได้นั้น ประชาชนต้องเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง และผู้ทำหน้าที่คือพระสงฆ์ จะต้องเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย พระพุทธศาสนาจะได้ไม่มีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง

การศึกษาพระพุทธศาสนาในเนปาลทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น เป็นเพียงส่วนเดียว แต่มีอีกมากที่ต้องศึกษา พระพุทธศาสนาเถรวาทในปัจจุบันก็มีข้อมูลเท่าที่จำเป็น หลักฐานบางอย่างแสดงให้เห็นว่าในอดีตมีพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทอยู่ แต่ไม่ได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนถึงความ เป็นอยู่และบทบาทในสังคมเนปาลมากนักน้อยเพียงใด เพียงแต่มีการกล่าวถึง นิกายตันตระหรือวัชรยานแบบเนวาร์มากกว่า ทำให้พระพุทธศาสนามีส่วน ร่วมในทุกด้านของชาวพื้นเมืองเนปาล

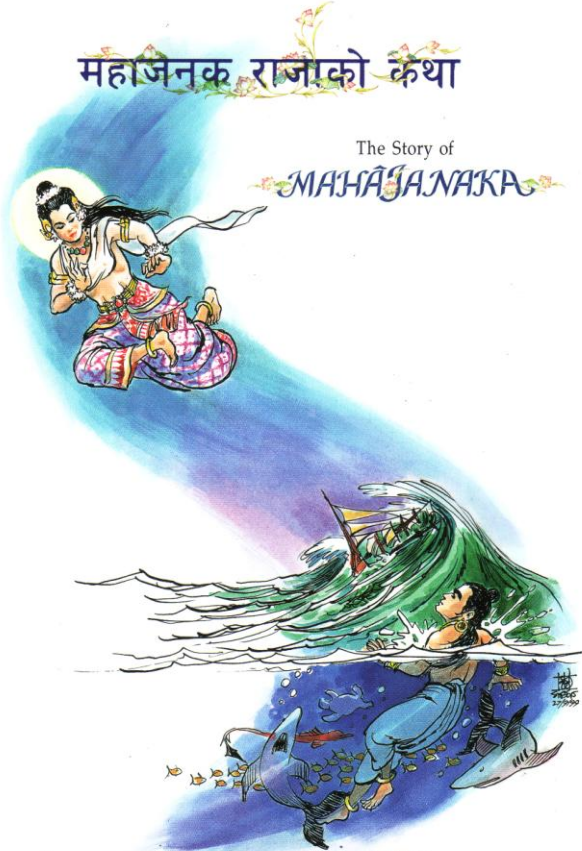
ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

महजिनक राजाको कथा

The Story of

MAHAJANAKA

चित्र-कथा संस्करण

Cartoon Edition

พระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ที่แปลเป็นภาษาไทย

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระภิกษุอัสวโมช มหาเถระสังฆนายกแห่งเนปาล องค์ที่ ๖ และ
พระภิกษุมารกัสสปะ มหาเถระ รองสังฆนายก

พระสุชน สุขโนร่วมมุนิตาสังฆนายกที่ ๖ แห่งประเทศ เนปาล และ
รองสังฆนายก แห่งประเทศเนปาล

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

เชิงอรรถ

[∞] ชื่อทางการว่า ราชอาณาจักรเนปาล (*The Kingdom of Nepal*) ภาษานเนปาลีเรียกว่า เนปาลอธีราชยะ (*Nepal Adhirajya*) มีการปกครองระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ตั้งแต่วันที่ ๑๘ เดือนกันยายน ค.ศ. ๒๐๐๗ ระบบพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้นได้สิ้นสุดลงหลัง ๗ พรรคการเมืองร่วมประท้วง เนื่องจากกษัตริย์ยึดอำนาจทั้งหมดและปกครองเอง ปัจจุบันเป็นประเทศสาธารณารัฐประเทศเนปาล

^๑ เอเวอเรสต์ ชาวเนปาลเรียกขานนี้ว่า สการ์มาถา (Sagarmatha = ยอดเขาพระศุเมรุ) ชาวทิเบตเรียกขานนี้ว่า โชโมลุงกะมา (Chomolungma=พระแม่เจ้า)

^๒ Pradyumna P. Karan & William M. Jenkins, Jr. **The Himalayan Kingdoms : Bhutan, Sikkim and Nepal**, Printed in USA, ค.ศ. ๑๙๖๓. หน้าที่ ๗๘-๘๓ เดิมเป็นประเทศอิสระ ภายหลังถูกประเทศจีนเข้ายึดครองและผนวกเป็นมณฑลหนึ่งของจีน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

^๓ The Encyclopedia of New Britannica เล่มที่ ๒๔, (USA : Library of congress catalog, ค.ศ. ๑๙๕๓), หน้าที่ ๗๗๘

^๔ Majupurias, **Gods, Goddesses and Religious Symbols of Hinduism, Buddhism and Tantrism**, (Kath: Modern Printing Press, ค.ศ. ๒๐๐๔), หน้าที่ ๑๑

^๕ Bhikkhu Sudarshan Mahasthavir, **Lumbiniya Kichalaya**, (Kath : Pub. by Srikirti Vihar, ค.ศ. ๑๙๙๖), หน้าที่ ๘๔

^๖ คำว่าฮินดูนั้นเพิ่งมาเกิดหลังอิสลามโจมตีอินเดีย แล้วเรียกชนที่อยู่ตามแม่น้ำสินธุ นานเข้าก็กลายเป็นฮินดู. ดูเพิ่มเติมหนังสือภาษานเนปาลเขียนโดย Tilakman Gubaju ชื่อหนังสือพระพุทธศาสนานเนปาลเป็นสาขาหนึ่งของศาสนาฮินดูจริงหรือ? B.E. ๒๕๔๓, หน้า ๓-๔

^๗ Phra Vipassi Dhammaramo, **Buddhism in Nepal**, (A Thesis Submitted to Mahamakut Rajvidyalaya, ๒๐๐๑) p. ๗

^๘ เสถียร โพธิ์นันทะ, **เนปาล ชาติภูมิของพระพุทธเจ้า**, (พิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓) หน้าที่ ๑

^๙ อ่างแล้ว เสถียร โพธิ์นันทะ, พ.ศ. ๒๕๔๓, หน้าที่ ๓๐

^{๑๐} พระไตรปิฎกพุทธทศนิกายเล่มที่ ๓๓ พุทธองค์ ฉบับมหาจุฬาฯ

^{๑๑} Min Bahadur Shakya : **A Short History of Buddhism in Nepal**, Latitpur; Young Buddhist Publication Lalitpur, ค.ศ. ๑๙๙๖), หน้าที่ ๖

^{๑๒} Bhuwan Lal Pradhan: **Nepalama Bauddhadharma**, (Kath : The Royal Nepal Academy, B.S. ๒๐๔๕) หน้าที่ ๕๕-๕๖

^{๑๓} บรรจบ บรรณรุจิ, **อัสติมหาสาวก**, (กรุงเทพ, โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ๒๕๔๔). หน้าที่ ๑๖๑ และดูเรื่องกาพุทธาธิ ประกอบในดร.อ. ๒/๓๗๐/๑๘๓

^{๑๔} อ่างแล้ว Bhuwan Lal Pradhan; ๒๐๔๕, หน้าที่ ๒๒ - ๒๓

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

¹⁵ พระกาฬทาสีก่อร่วมกับเจ้าศากยยะว่า “ขอถวายพระพร มหาบพิตร ขณะนี้พระพุทธเจ้ากำลังเสด็จพุทธดำเนินมาตามเส้นทางจากแคว้นมคธสู่เมืองกบิลพัสดุ์ เพื่อทรงเยี่ยมมหาบพิตร”, เถร. อ. หน้าที่ ๑๗๓

¹⁶ ธรรมปทภูตรถลา (ถฏฐุ โฏ ภา โค) โลกาวรรค-หน้าที่ ๓๒, แปลภาค ๖, โลกาวรรค-หน้าที่ ๕๑

¹⁷ อ้างแล้ว Bhuwan Lal Pradhan, ๒๐๔๕, หน้าที่ ๒๘-๓๒

¹⁸ พระธรรมปิฎก, จารึกอโศก, สำนักพิมพ์ธรรมสภา, พ.ศ. ๒๕๑๖, หน้าที่ ๒ - ๓, ตามหลักฐานของนักประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันส่วนมาก พ.ศ. ๒๓๐ ถึง พ.ศ. ๓๑๒

¹⁹ พระวิเทศโพธิคุณ (ว.ป. วิรุฑุโท), **ผู้แทนพระพุทธองค์ อินเดีย-เนปาล**, จัดพิมพ์โดยธรรมสภา และสถาบันสื่อธรรม, พ.ศ. ๒๕๔๔, หน้า ๓๒๖-๗

²⁰ Kanai Lal Hazra, **The rise and Decline of Buddhism in India**, (New Delhi : MotiLal, ๑๙๕๘), หน้าที่ ๑๕

²¹ พระเจ้าอโศกได้อภิเษกกับTisarakshita หลังราชาภิเษก ๓๒ ปี หรือก่อน ค.ศ.๒๓๔ และพระมเหสีพระองค์นี้เป็นผู้ที่ได้ทำลายต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นคนที่ไม่ชอบพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก (The Encyclopaedia of Buddhism Vol II, Pub. By Government of Sri Lanka, หน้าที่ ๑๗๕; อ้างถึง Bhuwan Lal Pradhan; หน้าที่ ๖๘)

²² อ้างมาแล้ว Min Bahadur Shakya; ค.ศ. ๑๙๕๘, หน้าที่ ๕ (เจดีย์สามมุมเป็นเจดีย์ที่บ้านคู่มือเมืองของเนปาล)

²³ อ้างแล้ว Bhuwan Lal Pradhan; B.S. ๒๐๔๕, หน้าที่ ๖๔

²⁴ พระอัครคณาธิการ(ชวินทร์ สระคำ), **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**, (โรงพิมพ์ มหาจุฬาฯ, ๒๕๓๔), หน้าที่ ๒๓๘

²⁵ เสถียร โพธิ์นันทะ, เนปาล ชาดกภูมิของพระพุทธเจ้า, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๕๖-๕๗

²⁶ เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, “สนธิส(ต)กาศปโคคส เหมวดาจริยส หมายถึง พระเถระเจ้าศากยปโคคร์ผู้เป็นครูแห่งชาวเหมววัด” (กทม. พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด, พ.ศ. ๒๕๒๒), หน้าที่ ๒๕๕

²⁷ Phra Vipassi Dhammaromo; ๒๐๐๑, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๒-๑๓

²⁸ Michael Hutt, **Nepal: a Guild to the art and architecture of the Kathmandu Valley**. (Printed in Singapor, ค.ศ. ๑๙๕๔), หน้าที่ ๒๑๕-๒๒๓

²⁹ Bhuwan Lal Pradhan. **The Shakyas of Nepal**, (Published by Srikirti Vihar, Kirtipur, พ.ศ. ๒๕๒๕), หน้าที่ ๓

³⁰ อินเดียน้อย, คณะศึกษานานุกิจยวันลืออายุ, ที.พี.พรีนัท, ๒๕๓๕

³¹ Bhuwan Lal Pradhan; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๓๐-๓๔

³² Bhuwan Lal Pradhan; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๖๑

³³ พระธรรมปิฎก, จารึกอโศก, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๒-๑๓

³⁴ เสถียร โพธิ์นันทะ; ๒๕๒๒, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๒๘๕ - ๒๘๘

³⁵ Bhuwan Lal Phadhan ; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๖๕

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

³⁶ กษัตริย์ชื่อ พุกศทเวะ (King Vrsadeva ประมาณ ค.ศ. ๕) ได้ให้สร้าง Singu Vihara Caitya (Swayambhu Caitya) และDhando Caita ด้วย, ดู Naresh Man Bajracara, Buddhism in Nepal (๔๖๕BC – ๑๑๕๕ AD), (Delhi: Eastern Book linkers India, ค.ศ. ๑๙๕๘) หน้าที่ ๑๗

³⁷ Phra Vipassi Dhammaramo; ๒๐๐๑, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๗-๑๘

³⁸ Honourable (King) Vrsadeva who is excellent among the kings is a great follower of Buddha's Faith, (Bhuwan Lal Phadhan; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๘)

³⁹ หลังจากที่ยกษัตริย์สูง (Sung) ได้พยายามทำลายพระพุทธศาสนา ณ ประเทศอินเดียจึงเป็นเหตุให้มหายานเกิดขึ้นและได้มีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ; Bhuwan Lal Pradhan; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, ดูเชิงจรดหน้า ๘๕ ของเล่ม

⁴⁰ Bhuwan Lal Phadhan; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๘๔ – ๘๕

⁴¹ Naresh Man Bajracharya; ค.ศ. ๑๙๕๘, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๗

⁴² พระอนิลมาน รมุมสากิโย, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล, บริษัทการบิณไทย จำกัด พิมพ์แจกในปี พ.ศ. ๒๕๓๕, หน้าที่ ๕

⁴³ วารสารรายเดือน The Ananda Bhoomi (year ๓๑, Vol.๓๑), พิมพ์โดย Anandakuti Vihara Trust, หน้าที่ ๓๖

⁴⁴ King Amsuvarma originally had followed the Saivism, he in fact, had a strong belief in Buddhism. อ้างแล้ว, Naresh Man Bajracharya; ค.ศ. ๑๙๕๘, หน้าที่ ๒๒-๒๘

⁴⁵ เสถียร โทธิรัตน์, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๕๗-๕๘; Bhuwan Lal Phadhan; อ้างแล้ว ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๐๒

⁴⁶ Bhuwan Lal Phadhan; ๒๐๔๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๘๘-๘๙

⁴⁷ พระอนิลมาน รมุมสากิโย, พ.ศ. ๒๕๓๕ อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๑ (ข้อคิด: บันทึกของหลวงจีนแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาในยุคนี้ได้รับอิทธิพล และถูกศาสนาพราหมณ์รุกรานอย่างมาก แต่ก็มีชาวพุทธจำนวนหนึ่งยังเลื่อมใสและนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ ถึงแม้ว่าหลวงจีนเฮียงตั้งบันทึกไว้ว่ามีพระสงฆ์ทั้งหมดถึง ๓๖๐๐๐ คน และมหายานรวมเป็นสองพันรูปนั้น มีข้อสังเกตคือไม่น่าจะรวมนิคายหินยานด้วย เนื่องจากว่าพระราชวงศ์ก่อน ๆ นั้นได้ทำลายศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาทไปแล้ว จึงเป็นเหตุให้ศาสนาพุทธแบบมหายานเกิดขึ้น ส่วนที่เหลือนั้นได้นำหลักคำสอนของศาสนาอื่นมาดัดแปลงให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ ถึงจะมีพระสงฆ์ที่น่าจะเป็นฝ่ายมหายานหรือนิกายวัชรยานมากกว่าพระสงฆ์ฝ่ายหินยานหรืออาจอยู่ร่วมกันแต่ปฏิบัติทางศาสนาแยกกันอยู่ อีกอย่างท่านหลวงจีนไม่ได้เดินทางเข้ามากราบมาทูลท่านได้บันทึกเรื่องราวเหล่านี้ ตอนที่มาจาริกถึงลุมพินี อย่างไรก็ตามการบันทึกของท่านชี้ให้เห็นถึงความเจริญและแพร่หลายของพระพุทธศาสนาในประเทศเนปาลเป็นอย่างดี จะถูกรุกราน แต่ก็อาจจะมิพระสงฆ์เถรวาทหลงเหลืออยู่ที่นั่นไปได้)

⁴⁸ พระนางกุกุติเป็นพระธิดาของพระเจ้าอุทัยเทพและหลบไปอาศัยอยู่ในทิเบตและให้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าแห่งทิเบต (ดู อ้างแล้ว, Bhuwan Lal Phadhan; ๒๐๔๕, หน้าที่ ๘๕)

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

⁴⁹ Naresh Man Bajracharya; ๑๙๘๘, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๒๘ และดูเนปาลชาติภูมิของพระพุทธเจ้า, อ้างแล้ว เสถียร โพธิ์นันทะ หน้าที่ ๕๘ –๖๐

⁵⁰ Phra Vipassi Dhammaramo; ๒๐๐๑, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๓๘–๔๒

⁵¹ Naresh Man Bajracharya; ๑๙๘๘, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๒

⁵² Min Bahadur Shakya; ๑๙๘๖, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๒

⁵³ Phra Vipassi Dhammaramo; ๒๐๐๑, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๗–๑๘

⁵⁴ Manik Lal Shresth บทความเรื่อง พระพุทธศาสนาสมัยราชวงศ์จิจวี, The Ananda Bhoomi, Vol. ๓๑, No. ๑, หน้าที่ ๓๕–๓๘

⁵⁵ พระอนิลมาน ธรรมสาภิโย; ๒๕๓๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๔

⁵⁶ All the Calla and Malla dynasty kings of the sinja kingdom were Buddhist. Not only the king but also their ministers and other retinues a well, อ้างแล้ว., Bhuwan Lal Phadhan ; ๒๐๔๕, หน้าที่ ๒๘

⁵⁷ พระเจ้าปฤถวีมีลละเป็นกษัตริย์แห่งเนปาลตอนประมาณ ค.ศ. ๑๓๕๗

⁵⁸ Phra Vipassi Dammaramo; ๒๐๐๑, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๒๔–๒๕

⁵⁹ พระอนิลมาน ธรรมสาภิโย; ๒๕๓๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๔

⁶⁰ There is a position of Dharmabhanaka (teacher of Dharma) of Buddhist monks in his country...founded caityas and viharas in the kingdom...according to his silver inscription of ๑๓๕๕ CE, he lso stated that he had successfully saved the kingdom fouded by the grace of the Buddha. He also invoked the Buddha, Dharma and sangha as eithnesses to his activity. อ้างแล้ว., Bhuwan Lal Phadhan ; ๑๙๘๕, หน้าที่ ๒๗.

⁶¹ ชีตอำนาจการปกครองด้วยการไม่ยอมคืนกำลังให้กับกษัตริย์หลังเสร็จการศึกษา และเป็นเหตุทำให้กษัตริย์ไม่มีกำลัง จนกระทั่งกษัตริย์ได้หายไปกลางน้ำ และพระเจ้าชัชสติดิมีลละก็ได้ปกครองประเทศต่อไป

⁶² พระอนิลมาน ธรรมสาภิโย; ๒๕๓๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๖

⁶³ เสถียร โพธิ์นันทะ; ๒๕๔๓, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๖๔

⁶⁴ เมืองกูราชก่อนที่พวกกูราชมาปกครองเคยเป็นเมืองพุทธ ซึ่งมีเจดีย์ให้ปรากฏอยู่ แต่เนื่องจากว่าเป็นศาสนาของศัตรูเป็นเหตุให้ ไม่ใส่ใจกับการบูรณา และไม่ทำลายด้วย

⁶⁵ พระอนิลมาน ธรรมสาภิโย; ๒๕๓๕, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๑๗–๑๘

⁶⁶ หลังล้มระบบกษัตริย์ ประเทศเนปาลไม่มีศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ ทุกศาสนาได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน

⁶⁷ The Newar Buddhists are not “mixed up”at all. They have very clear ideas. ดู John K. Lockes,S.J.,Features of Newar Buddhism, Buddhica britanica,UK ๑๙๘๘, หน้าที่ ๗๓

⁶⁸ Harischandra Lal Singh, **Buddhism in Nepal**, (Kath: Ratna Pustak Bhandar, ค.ศ. ๑๙๘๘), หน้าที่ ๖๓ เป็นต้น

⁶⁹ John K. Lock; ๑๙๘๘, อ้างแล้ว, หน้าที่ ๗๔

ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปในประเทเนปาล

⁷⁰ By the end of the Malla Period it seems clear that there were no more celibate monk. Phra Vipassi Dhammaramo, ๒๐๐๑, อ้างแล้ว. หน้าที่ ๓๒

⁷¹ John K. Lock, ๑๙๘๙, อ้างแล้ว. หน้าที่ ๘๑

⁷² John K. Lock; Buddhist Monasteries of Nepal, Kathmandu, Nepal ค.ศ. ๑๙๘๙, หน้าที่ ๔๗๙, ก ๑.

⁷³ Every Newari lineage has such a day which is worshipped once a year by the lineage members as group. Every family of Sakya and vajracarys has a lineage deity . เล่มเดิม, John K. Lock, ๑๙๘๙, หน้าที่ ๘๔

⁷⁴ Phra Vipassi Dhammaramo; ๒๐๐๑, อ้างแล้ว. หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

⁷⁵ มหาจุฬา, **จากนาลันทา ถึงมหาจุฬา**, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์, กทม, พ.ศ. ๒๕๔๒ หน้าที่ ๔๙ - ๕๑

⁷⁶ Kanai Lal Hazra; ๑๙๙๕, อ้างแล้ว. หน้าที่ ๓๗๑-๓๘๘

⁷⁷ อ่านรายละเอียดได้จากหนังสือ “จดหมายเหตุมาพนันต์” ของหลวงพ่อ พิมพ์เป็นมูทิตาสักกะงานบำเพ็ญกุศลคล้ายวันเกิด และงานสมโภชสุพรรณบัฏ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสามพระยา ๒๖ มี.ค. พ.ศ. ๒๕๑๙

⁷⁸ ดูเพิ่มเติมหนังสือของ Ratna Sakya, Bhikshu Dharmaloka Mahathavir, Ananadakuti Vihara Published, พ.ศ. ๒๕๓๕

⁷⁹ หนังสืออนุสรณ์ “ปวงนียสมเด็จพระปรีชาญาณันทะมหาเถระ” พิมพ์โดย The Sakya Sing Vihara, Lalitpur, พ.ศ. ๒๕๓๘, หน้าที่ ๑ - ๖๑

⁸⁰ Nucchebahadur Bajracharya and team, **Amritanjali :A Homage to Ven. Amritananda**, พิมพ์โดย Anandakuti Vihar Trust, พ.ศ. ๒๕๓๕ หน้าที่ ๑๙๓

⁸¹ Bhikkhu Amritanada Mahasthavir, Nepalama Theravada Buddha Dharmako Sancchipta Itihas, พิมพ์โดย Ananda Kuti Vihar Trust, ค.ศ. ๑๙๘๒, หน้าที่ ๖ - ๘

⁸² อ้างถึง หนังสืออนุสรณ์ “ปวงนียสมเด็จพระปรีชาญาณันทะมหาเถระ” สักกะสังหะวิหาร ๒๕๓๙

⁸³ ดูเพิ่มเติมหนังสือ Amritanjali A Homage to Ven. Amritananda, พ.ศ. ๒๕๓๕ และหนังสือของท่าน พระภิกษุอัมฤตญาณันทะ มหาเถระ